

GOLANII

DE ACELAȘ AUTOR:

MĂRTURISIRE, NUVELE ȘI SCHIȚE, BIBLIOTECA «CĂMINUL».
CALVARUL, POVESTIRE, EDITURA «VIAȚA ROMÂNEASCĂ».
CADRILUL, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA «VIAȚA ROMÂNEASCĂ».

TREI NUVELE, EDITURA «CULTURA NAȚIONALĂ».

ION, ROMAN, EDITURA «CARTEA ROMÂNEASCĂ».

NOROCUL, NUVELE ȘI SCHIȚE, BIBLIOTECA «UNIVERSALA».

PĂDUREA SPÂNZURAȚILOR, ROMAN, EDITURA «CARTEA ROMÂNEASCĂ».

NUVELE ALESE, COLECȚIUNEA «SCRIITORII ROMÂNII CONTEMPORANI», EDITURA LITERARĂ «CASA ȘCOALELOR».

PLICUL, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA «CARTEA ROMÂNEASCĂ».

ADAM ȘI EVA, ROMAN, EDITURA «CARTEA ROMÂNEASCĂ».

LIVIU REBREANU

GOLANII

NUVELE ȘI SCHIȚE

Colectia

Dna. Florica Rebreanu

EDIȚIA A TREIA

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ“

T 142868

724167

S'au tras din ediția aceasta patru exemplare pe hârtie japoneză și una mie exemplare pe hârtie velină, numerotate 1—1000.

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C724167

RC 470/M

TOATE DREPTURILE REZERVATE

407

PROȘTII

Când să iasă Nicolae Tabără din casă, se poticni în prag și cât p'aci să se prăvale cu dășagii de-a umăr, cum era.

— Bagă de seamă, bărbate — îi zise nevastă-sa cu glasul răgușit de spaimă — bagă de seamă să nu pățești ceva, că asta nu înseamnă bine!

— Ia taci mulcom, măi drace, nu-mi tot cobi a rău — mormăi Nicolae necăjit, bojdicăind până în mijlocul ogrăzii. Da ce să pățesc? urmă apoi mai răspicat. Numai voi s'aveți grije să nu-mi ticluiți vreo poznă până ce ne întoarcem noi... Să fii cu ochii în patru la pologul cela din livadă, să nu-l lași să vi-l mănânce toți câinii!...

Mai boscorodi el vre-o trei vorbe, apoi își scoase pălăria de paie zdrențuită, își făcu

cruce închinându-se ca la mătanie, și rosti domol:

— Doamne-ajută!...

Pe urmă își îndesă pălăria în cap, tuși de două ori, scuipă ascuțit și se întoarce spre feciorul său, care aștepta somnoros deo parte:

— Hai, băete, să pornim, să nu întârziem!...

Femeea, luminându-le din prag cu felinarul, adăogă și ea, cu mintea ei cea proastă:

— Așa, așa, grăbiți-vă să nu vi se întâmple ceva... Dumnezeu să v'ajute!...

Dar Nicolae n'o mai auzi. Ieșise repede din ogradă și o apucase cu pași voinicești pe ulița ce se întindea ca un brâu albineț printre casele pitite în noaptea de păcură. În urma lui feciorul tândălea, ca un mânz trudit, ciulind urechile și uitându-se când în dreapta, când în stânga, parcă i-ar fi fost frică să nu se năpustească cineva asupra lor.

În colțul ulicioarei ce ducea la gară felinarul funinginit împrăștia o lumină gălbuie, mucețită. Urmele pervazurilor se tolăneau rășchirate ca degetele unei mâini uriașe și se pierdeau îndată în beznă.

— Taci că-i bine! răsufală Nicolae oprindu-se o leacă sub felinar.

— Oare n'o fi trecut? bâlbâi feciorul ca să zică și el ceva.

— Da de unde! Doar l'am fi auzit șuerând — făcu bătrânul cu mândrie, urnindu-se iar înainte.

Gara era pustie toacă. Numai într'un ochiu de fereastră clipocea flacăra bolnavă a unei lămpi de veghere. Cele trei perechi de șine licăreau, ca niște dungi de argint, sub pâlpăirea luminii chircite.

— Bine că ne vedem aici—blogodori Nicolae Tabără, scârjâind prundișul peronului cu pașii săi apăsați. De-acu poate veni când i-o plăcea, că nu mi-e frică...

Dibuiră amândoi prin întuneric, căutând vreun locșor unde să se adăpostească până va sosi trenul. Feciorul, mai îndrăzneț, se apropie de ușa sălii de așteptare și puse încetinel mâna pe clanță. Era încuiată. Zări în stânga ușii o bancă, o pipăi cu băgare de seamă, parcă s'ar fi gândit să se așeze sau nu, stătu o clipă la îndoială și însfârșit se lăsă alături pe lepedea de piatră dinaintea pragului. Bătrânul își lăsă sarcina pe bancă și se cocoloși și el lângă fecior.

— Pesemne-i cam devremior—se scânci feciorul într'un târziu cu glas potolit.

— Pesemne... Om aștepta, ce să facem? răspunse Nicolae obosit.

Și de-acum amuțiră amândoi. Priveau duși încoace-încolo, se așezau mai bine pe lepede și gemeau înăbușit în răstimpuri, parc'ar fi fost strânși în curele.

Cerul se mai răzbunase. Pete vineteșterse, presărate rar cu stele, se deschideau prin volbura neagră de nouri. Și întunericul începu a se limpezi. De jur-împrejur linii spălăcite, nehotărâte, tremurau în beznă. Coamele dealurilor din față, ca un tăiuș de ferăstrău uriaș și hodorogit, se desemnau din ce în ce mai lămurit pe pânzișul cenușiu al văzduhului, iar deasupra lor coroa-nele plopilor bătrâni de pe țărmul Someșului se ridicau negre, ca niște mâini amenințătoare. Gâlgăitul trudit al apei rătăcea prin aer ca tânguirile neînțelese ale unor oameni prăpădiți de nevoi.

Flăcăul se cotoșmăni mai bine pe lespele, își aduse genunchii până la nas și, cuprinzându-i cu amândouă brațele, bâigui scurt și muștrător:

— Nu mai vine...

— Nu — tuși Nicolae scotocind în chimir după lulea. Aprinse și începu a păcăi alene, nepăsător, scuipând des și țâșnitor printre dinți.

Gara cu magaziile ei sure prinse a se desbrăca de întunerec. Un vânt aspru, tomatec vâjâia prin porumbiștea dimprejur, scutura stăruiitor olanele coperișurilor. Iar peste linie, ascunsă sub sălciile zăvoiiului, hruba de nuiele a hamalului răsări și ea, trezită din somn, cu ochiul ei roșu, plâns și ars de sărăcie.

Dinspre târg deodată se desluși sgomotul unor pași târâți, greoi, însoțiți de gemete înfundate. Feciorul ridică fruntea și trase cu urechea:

— Vine cineva... — zise înăbușit.

Portița zăplazului scârțâi prelung și o babă gârbovită ca un gânj, cu fața sbârcită ca o hribă uscată, se apropia de drumeți.

— Oare n'am întârziat, oameni buni? întrebă dânsa îngrijorată.

— Nu, lele, nu — murmură Nicolae cu pipa între măsele. Da până unde? adăogă apoi cu jumătate gura, în vreme ce baba se ghemui pe bancă, gâfâind ca un dobitoc trudit.

— Până la Beclean, — răspunse ea pițigăiat, ștergându-și obrazii cu mânecile cămășii. Numai până la Beclean... A! — vai de sufletul meu, ce-am alergat!... Mă temeam să nu întârziu, Doamne ferește, de năpraznicul ăsta de tren, că mi s'a părut că-l aud șuerând când eram pe la biserică. Uuf! Toată-s un lac de apă... Și dumnea-voastră-l așteptați?

— Il așteptăm și văd că nu mai vine...

— Vă duceți departe?

— Ba nu... Până la Salva...

— Apoi ce să faci? Cată să ne sfărmăm și să ne izbim, dacă vrem să trăim în pâr-dalnica asta de lume... Așa... Ce să facem?

Și iar mocniră, acuma tustrei, oftând și

gemând în răstimpuri, cum fac țărani când nu mai știu ce să vorbească.

După o bucată de vreme un felinar verde ieși din cocioaba hamalului. Lumina gătită se bălăbănea necurmat, dispărea și iar se vedea.

— Aha — tresări flăcăul — de-acu îndată sosește.

Felinarul se mări din ce în ce și pe urmă se desluși și chipul negru, bărbos al hamalului.

— Să dea Dumnezeu bună dimineața — făcu Nicolae trăgănat și smerit, sculându-se și dându-se la o parte.

— Noroc — bombăni scurt hamalul.

— Oare vine de grabă, domnule? întrebă și baba apropiindu-se un pas spre hamalul care înjura necăjindu-se să potrivească cheea în broasca ușii.

— Ce-mi tot dârlăești aici, babo? Ce-mi toci capul și dumneata? Nu cumva ți-ai ținea gura? se rățoi deodată hamalul semet în sufletul său rânțed că poate certa și el pe cineva care-i mai slab decât dânsul...

Apoi, încetul cu încetul, gara se desmorti. Prin săli, pe peron, luminile lămpilor începură a răspândi raze palide, cârcălite care tremurau și se îngrămădeau pe fețele încrețite ale celor ce așteptau. Pe ulicioară se auzeau tot mai des leopăiturile pașilor grăbiți. Când și când uruitul roților unei

trăsuri înjunghea văzduhul, se iuțea apropiindu-se și se tăia brusc; urma gâfâitul cailor trudiți, vorbele repezi, aruncate din vârful limbii, ale celor ce sosiau...

Acuma sala de așteptare gema de lume. Țăranii, cu fețele supte, cu umerii obrazilor ieșiți în afară, cu barba și mustățile sbâr-lite, se îmbulzeau deavalma printre muncitorii spâni, cu obrații ca cenușa, îmbrăcați în straie nemțești murdare și ferfenițite.

Apoi deodată, dintr'o odaie vecină, șeful gării eși somnoros, busumflat, învăluit într'o manta groasă, și intră în biurou trântind ușa. Se certase cu nevastă-sa, fiindcă îl sculase mai devreme cu cinci minute, și acuma era furios pe toată lumea. Printre oamenii din sală se răspândiră ca fulgerul șoaptele: „Biletele! Vine ăl ce dă bilete!... Haideți la bilete!“ Șeful însă se plimba plictisit, încoace și încolo, cu ochii jumătate închiși, pe urmă se opri, se întinse de câteva ori de-i pocniră oasele, își aruncă privirea spre cearsornicul din perete și se repezi pe peron unde prinse a trece în revistă pe pasagerii care tropăiau din picioare, sgribuliți și rebegiți de frig.

Insfârșit geamul ghișeului se deschise și pe marmora soioasă începură a zângăni banii asvârliți în pripă. Nicolae Tabără cu feciorul său se umeriră și dâșii de zor spre rampă, strângând în pumnii încleștați para-

lele umezite de sudoare. Dar un vardist coșcogea se răpști la el, aținându-le calea:

— Unde vă burdușiți, he? Nu puteți aștepta până vă vine rândul?... Eți drăcia dracului!...

Il înșfăcă pe Nicolae scurt de guler și-l bruftui îndărăt, apoi, întorcându-se către un domn îmbrăcat bine, se ploconi zâmbind:

— Pofțiți, domnule, pofțiți înainte!...

...Din depărtare un șuer prelung și răgușit spintecă aerul.

— Vine, vine! fierbea lumea neliniștită, îmbâcsindu-se în ruptul capului spre ghișeu.

— Fă-ți bunătate, domnule, și ne dă două până la Salva, că ne lasă aici mașina! stăruii Nicolae Tabără din dosul rampei întinzând mâna cu gologanii peste capetele oamenilor.

— Gura, prostule! îl împunse șeful morocănos aruncându-i o privire cruntă și disprețuitoare, apoi închise repede ferestruica.

Țăranii se holbară uluiți unul la altul.

— Cre' că nu ne dă? se auziră printre dâșii câteva voci pline de spaimă, în vreme ce o buduhaiță de femei limbută striga în gura mare:

— O, bată-l scârba să-l bată, că mânios l'a mai făcut Dumnezeu!

Șeful însă se dusese numai la aparatul telegrafic unde bocăni de două ori, pe urmă iar se întoarse la geam.

Și trenul se apropia mâncând pământul. Scârțâitul sfâșietor al roților, pufăitul obosit al locomotivei se topiau într'un răzbubuit surd, aspru, care creștea mereu. Apoi repede intră în gară și se opri brusc. Conductorul sări jos cel dintâiu și urlă hodorogit:

— Năsăud... o minutăăă!

Câțiva călători coborâră grăbiți, luptându-se să străbată printre cei de pe peron, care năvăliră furtunatec asupra vagoanelor.

— Unde mergeți, proștilor? răcni conductorul către țărani care alergau zăpăciți în sus și în jos neștiind unde să se urce. Nu acolo mă! Mai la vale, prostule, mai la vale-s vagoanele pentru boi!

Conductorul striga și zâmbea mulțumit în sine că a spus o glumă minunată. Când și când arunca priviri pline de înțeles unui domn bondoc care se uita la dânsul și-l asculta cu un surâs de admirație pe buze...

La ghișeu lumea se rărise deabinelea. Abia vre-o câțiva țărani bătrâni și slăbănogi mai forfoteau și se înghesuiau parc'ar fi stat pe jăratec. Nicolae cu feciorul și cu baba, care acum se ținea de dânsii ca scaiul de oaie, alergând neîncetat dela un capăt al rampei la cellalt, priviau rugători în răstimpuri la vardistul care le răspundea printr'o încruntare din sprâncene și la șeful care țacănea biletele și-i măsură cu sulite de dis-

preț când din întâmplare îi cădeau înaintea ochilor. In cele din urmă însă ajunseră și ei la ferestruică.

— Două până la Salva — zise Nicolae pleoștit, numărând gologanii unsuroși pe tabla albă de marmoră.

— Altădată să te înveți minte, mojjicule— îi sâsâi șeful aruncându-i biletele.

— Iartă, domnule, iartă-ne și nu ne năpăstui—bâlbâi bătrânul umilit. Că noi sântem proști, păcatele noastre... Pesemne așa ne-a lăsat Dumnezeu, proști și necăjiți și nepricepuți, păcatele noastre... Da dumnea-voastră trebuie să fiți mai iertători, că sânteti oameni învățați și...

— Hai, pleacă d'aici, să nu te mai aud flecărind! Mi-e scârbă și-mi vine rău când vă văd—izbucni șeful strâmbând din nas, apoi trânti geamul și scui pă cu greață.

Nicolae Tabără stătu o clipă nemișcat, clătină încetinel din cap, întrebător și nedumerit, pe urmă ieși sprinten, urmat de fecior și de babă. Când ajunseră pe peron auziră glasul ascuțit al conductorului:

— Gataaa!

Se repeziră tustrei înainte, spre locomotivă, apoi la mijlocul drumului își luară seama și se întoarseră.

— Urcă-te, mă, urcă-te, bătu-te-ar Dumnezeu să te bată, prostule! sbârnăi prin aer vocea aspră a conductorului.

Nicolae se avântă pe scările unui vagon în ale cărui ferestre zărise capete de țărani. Se cățără de clanță și o smuci cu putere, dar ușa nu îngădui. Și trenul șueră prelung și începu a bubui și a fosăi.

— Urcați-vă, mă, urcați-vă! fulgeră din nou conductorul bătăind din mâini și din picioare.

Bătrânul se dădu repede jos și se asvârli la altă ușa, în vreme ce trenul începu a înainta vuind, iar baba se bocea amarnic frângându-și mâinile. În clipa aceea însă conductorul se năpusti ca un viespe asupra lui Tabără, îl înhăță de după cap, îi trânti un pumn în ceafă și-l îmbrânci pe scări la vale... Feciorul cu baba stăteau deoparte ca doi pociumbi și se uitau cu ochii sticloși de spaimă.

— Să vă sculați mai de vreme, putregaiule, și să nu mocoșiți, firea-ți ai dracului să fiți — răcni conductorul dispărând într'un vagon.

Nicolae Tabără se prăvăli grămadă cu obrazul în prundiș și sângele îl prididi pe gură și pe nas. Și așa rămase un dram bun de vreme, neclintit ca un mort. Creerii îi vuiiau, iar sufletul îi sângera și-l durea mai strașnic ca rănile feței. Apoi se ridică încetinel, clătinându-se pe picioare, își șterse sângele cu poala cămășii și aruncă o privire mută în urma trenului, care se pierdea

în ceața zorilor. Un val amar de vorbe îi ră-sări în suflet, dar buzele lui crâmpoțite de-abia putură rosti oftând:

— Nu v'ajute Dumnezeu sfântul!...

Printre nouri bolbocați în văzduh, la ră-sărit, o trâmbă de lumină cireșie se svâr-colea și se întetea. Tabără își avântă po-vara în spinare și porni încet înainte pe o cărare spinoasă, cu capul plecat, cu inima urnită, iar feciorul și baba, tăcuți și îngân-durați, îl urmară pârjol... Din noianul negru de nouri însă, soarele scaldat în sânge își înălța biruitor capul și împroșca în fețele drumeților o beteală de raze purpurii...

DINTELE

I.

Intr'o noapte dăscălița A'glaia Bujor se trezi learcă de sudori, gemând și bătând ca un om bolnav:

— Vai de mine și de mine!... Oare ce-i?...
Aaa...

I se părea că nu i-e bine, dar nu-și putea da seama ce o doare. Se uită împrejur cuprinsă de o frică neînțeleasă. În odaie însă stăpânea un întunerec tulbure, cenușiu, din care deabia se deslușiau cele trei geamuri, ca niște lespezi muruite cu leșie, și o tăcere limpede, subțire ca pânza de păianjen, tremurată de respirațiile tihnite ale celor ce dormeau.

— Uf!... uuuf! suspină dăscălița după un răstimp de aiureală, pipăindu-și tâmplele. Apoi bâjbâi cu mâna pe scaunul din

preajma căpătâiului și, găsind un chibrit, aprinse în pripă lumânarea. Valuri-valuri de raze sprintene se împrăștiară prin toate ungherele, în vreme ce femeea, ridicându-se în pat, își făcu cruce dârdâind și începu a murmura frânturi de rugăciuni cu ochii ațintiți la o iconiță sfântă din perete.

Pe urmele luminii răsăriră în casă o droaie de umbre ciudate care se alungau, se lungeau și scădeau, împestrițând pereții cu chipurile lor jalnice. Tavanul cu grinzile groase măslinii parcă se legăna și el agale peste vâlmășagul de haine și mobile încremenite care pe unde le apucase cea dintâi bătaie de aripă a nopții. Numai cuptorul, culcat într'un colț ca un bivoli, se holba neclintit spre fereastră cu ochiul său negru ca o prevestire urâtă.

— Patru! șopti Aglaia privind la ceasornicul ce țacănea morocănos pe scaun. Mai este un ceas bun până la ziuă... Doamne păzește-ne de toate relele!

Se închină iar, acuma împăcată, se dădu jos din pat, bău de dușcă un pahar de apă și pe urmă vru să se culce. Își șterse tâlpile cu palma, își potrivi pernele și se întinse pe spate. În clipa aceasta însă un junghiu, subțire ca un ac, o fulgeră prin falca de jos, îi zgâlțâi de câteva ori gingiile și dinții, și apoi încetă numai decăt, lăsând în urmă o amorțeală grea, năbușitoare.

Dăscălița Aglaia dintru'ntâiu nu putuse zice nici vai. Se apucase numai cu pumnii de gură, apăsând și strângând cu desna-dejde. Dar, după ce se desmeteci și i se mai potoli durerea, își trecu mâinile peste față, își netezi părul ce i se încâlcise pe frunte și șoșăi cu buzele uscate:

— Aaa... vai de mine! Ce-i asta?... Vai de mine! Uite, afurisitul de dinte cum începe să mă chinuiască! Uite!... Tot ăsta m'a sculat și adineaori, da, da... Vaaai de mine!...

Bolborosind mereu, scoase de subt pernă o năframă gălbuie cu pui și-și înfășură fălcile, gura și nasul.

— Ce, Doamne, o mai fi având? se gândi dăscălița, sgârcindu-se înfrigurată subt plapomă. O fi dintele cel de aseară, de bună seamă că numai acela trebuie să fie... Vezi, vezi! S'o fi smintit când am mușcat din cojița ceea uscată de pâine. Se clătina, ciolanul naibii, mai de mult și mă necăjia, dar acu își face de cap... de cap își face. Dacă m'o ținea tot așa, nu știu ce Dumnezeu să...

Junghiul însă o arse din nou, mai prelungit, mai păgânește. Capul dăscăliței începu a clocoti de durere, parcă i l'ar fi strâns în niște benzi de fier înroșit.

— Vaaai! gemu dânsa cu doi stropi mari de lacrimi în colțul ochilor. Oare ce vrea

dintele ăsta? Ce-e-e vreaaa?... Așa ceva n'am mai pomenit de când trăesc. Un dinte blestemat să-ți facă atâta pacoste?... Ooof!... Pesemne i-e să cază, Doamne fereștel! De, omul îmbătrânește și...

Se întrerupse brusc, înspăimântată de gândul acesta.

— Încă nu, încă nu! șopti apoi îndurerată. Nu vreau să rămân știrbă, mai bine moartea. Ș'apoi tocmai dintele din față! Să ai tu colo în loc de dinte un loc negru... fff! Incaltea de-ar fi o măsea, treacă-meargă, dar... Nu pot! Mai degrabă să știi că are să-mi bubuie capul ca o căldare de smoală aprinsă, decât să rămân știrbă de tânără...

Era de treizeci și nouă de ani.

De-acuma însă durerea i se încuibă în fălci și n'o mai slăbi de loc. Clocea acolo, pâlpaia și sfârâia ca un vierme ce roade fără încetare. Junghiurile din ce în ce mai înțețite o cutremurau din creștet în tălpi, făcând-o să închidă ochii și să-și înclește dinții. Iar ea gemea din când în când, ofta și se lovea cu pumnii în piept mormăind:

— Vrea să mă omoare, afurisitul... vrea să-mi scurteze zilele...

Insfârșit începu a mătăhăi prin casă cruciș și curmeziș, ținându-se cu mâinile de fălci și suflând din greu parc'ar fi purtat o povară în spate. Iși iuțea pașii când dure-

rea o prea cotropea, apoi iar și-i domolea îngândurată și totuș mai liniștită.

Deodată însă se opri în mijlocul odăii, încurcată, șovăind ca o nălucă. O teamă ne-bună îi picura în suflet, teama aceea gro-zavă pe care o simți când ești singur și ne-putincios în fața unui dușman năpraznic. Liniștea, ce stăpânea de jur-împrejur mai grea decât plumbul, îi strângea inima, îi învâltora mințile și le rotocolea în jurul u-nui singur gând care o umplea de spaimă. Simțea cum gândul acesta i se înfige și se încolăcește în suflet, cum i se împrăstie încet prin toate mădularele și ea nu poate să se împotrivească, să se apere cel puțin.

Se apropie de fereastră, scuturându-se buimăcită, parcă s'ar fi deșteptat dintr'un vis urât. Și, vroind să-și gonească din creeri gândurile ce o chinuiau mai mult decât du-rerea, își răzimează fruntea înfierbântată de geamul uns cu o pânză de aburi albastrii. Răceala însă o făcu să tresară. Se uită a-fară lung, cu ochii sticloși și, băgând de seamă că se crapă de ziuă, îi veni în minte slujnica. O sculă numai decât să mulgă va-cile. Fata se urni bosumflată și se îmbracă, frecându-și ochii cu pumnii și bodogănind ceva din care nu se înțelegea decât „dimi-neța... Dumana... lapte...” Dăscălița A-glaia o privi mai întâiu necăjită, apoi clipă cu clipă tot mai înseninată. Părea că, vă-

zând în jurul ei o ființă care se mișcă și mormăiește, se simțea și ea mai ușurată. Incercă să intre în vorbă cu dânsa, ca să mai uite de suferință și să se îmbărbăteze. Servitoarea însă n'avea chef de taifas. Răspundea scurt, morocănos, ca toți oamenii somnoroși și, luând donița de pe cuptor, ieși afară, lăsând să se furișeze în odaie o dâră de aer proaspăt care pe dăscălița o făcu să se înfioare.

Dar îndată ce rămase iar singură, durerea își arată și mai avan colții silind-o să alerge prin odaie de ici-colo ca o nebună și să suspine neîncetat:

— Aaah... Vaaai de mine! Vai de mineee!...

În gemătele acestea se deșteptă și dascălul și, văzând-o în așa hal, o întrebă cu un glas în care era mai multă mirare decât milă:

— Ce-i cu tine, băbucă?... Ce te-ai pus să te plimbi în cap de noapte ca huhurezii?

— Mă omoară dintele, omule, mă omoară, bătu-l'ar fi Dumnezeu să-l bată! urlă dăscălița deodată scoasă din fire și se trânti pe un scaun.

— Dă-mi o leacă de apă — mormăi dascălul nepăsător, adăogând apoi mai moale: Și nu te necăji, băbucă, din pricina dintelui, că ți-l scot eu cât bați din palme... Ce mai și ții în gură vechituri hodorogite

să-ți facă zile fripte? Uite-acu ți-l scot dacă vrei, și mai poți să și tragi un puișor până de dimineață... Haide repegior!

Dascălul era dentistul satului, vestit că scoate dinți, măsele, dintr'o singură smucitură, fără pic de durere.

Aglaiia însă se opri brusc, parc'ar fi lovit-o cineva în moalele capului, și-i strigă cu voce aspră, dojenitoare:

— Nu ți-e rușine obrazului, om bătrân și fără minte? Ai vrea să mă vezi știrbă, ai? Bată-te mânia lui Dumnezeu, urâtule și zevzecule!...

Bărbatul se ridică într'o rână și se uită la dânsa o clipă foarte serios, dar apoi vorbi iar șagalnic:

— Da' ce, băbucă, te-ai supărat? Ei, hai, pupă-mă... Fuga!... Nu 'nțelegi?...

— Să-ți fie rușine, prăpăditule, a-ți bate joc de suferința oamenilor... Că tu habar n'ai ce înseamnă suferința! Mânânci, bei, te culci ca un dobitoc și încolo nu te mai sinchisești de nimic...

— Ei, lasă, băbucă!... Ce...

Cuvântul „băbucă“ pe care dascălul îl arunca blajin, dar prea des, o ustura ca și când i-ar fi dat palme. I se părea că bărbatul într'adins își bate joc de dânsa. De ani de zile n'o mai scoate din băbucă. Ea nu se supăraseră până acuma, pentru că știa că vrea s'o răsfete cu vorba aceasta. Azi

însă o durea mai rău ca dintele... Aruncă o privire de ură și de dispreț dascălului care zâmbia cu bunătate aprinzându-și o țigară. Nepăsarea lui o făcea să sufere și mai mult. Ii venea să sară la dânsul, să-l apuce de gât și nici să nu-l lase până nu-i va smulge din minte vorba asta scârboasă, până nu-l va face să simță și el ce înseamnă a suferi. Dar îi era teamă de brațele osoase ale bărbatului și de pumnii lui uscați. Iși aduse îndată aminte cum a bătut-o odată de a lăsat-o aproape moartă, și asta o făcu să-și înăbușe furia. Ca să nu mai fie silită să-l mai vază, se îmbracă la repezeală și ieși buzna afară.

— Ia seama, băbucă, să nu răcești! Prea te îmbraci subțire ca o fată mare și-i cam răcoare acuma dimineața...

Dăscălița Aglaia îl blestemă înțepată și coborî în curte unde începu iar a se plimba cu pași apăsați, militărești, căci durerea în falcă o cuprinsese din nou, și mai vrăjmaș ca înainte. În curând însă obosi. Picioarele i se tăiară în genunchi și tot corpul i se moleși de o toropeală grea, apăsătoare. Se așeză pe lavița de subt părul din mijlocul curții, hotărând în gândul ei, să nu mai crâcnească deloc, ori cât ar durea-o, până ce nu vor înceta junghiurile dela sine. Se propti cu spatele de trunchiul încrestat al pomului și, în vreme ce deasupra ei frun-

zele ruginite, moarte zuruiau legănate de vânt, dânsa, cu pleoapele închise, scăldate în lacrimi de durere, asculta cum ronțae vitele în grajd, cum vâjâe din când în când o suflare aspră prin frunzișul copacilor din grădină și cum toate acestea se amestecă într'un zgomot ciudat, monoton ce seamănă foarte bine cu povestea unei vieți triste.

Un strat întins de ceață tomnatecă, murdară învălea întreg cuprinsul. Coamele dealurilor, îngrămădite unele peste altele, păreau acoperite cu scamă pospăită. Un colț de pădure răsărea în față, ca o pată mare de cerneală, subt care dormea satul ascuns într'o groapă, într'un noian de fum și de negură, prin care se svârcoleau câteva licăriri de lumină palidă, tremurată, gata să moară. Ici-colo coperișele caselor se ridicau negre, posomorâte, ca mușuroaele pe un câmp troenit cu zăpadă stătută. Singură biserica de lemn, cu turnul plecat într'o parte, se înălța mai mândră, desemnându-se pe cerul leșiatic, ca un om mic la cap și gros la trup.

Dăscălița Aglaia se gândi deodată că, așa cum e priveriștea asta mohorîță, întocmai așa este și viața ei. Un ogor înțelenit în care n'a intrat plugul niciodată, pe care n'au crescut decât burueni și mărăcini, care a fost vecinic înecat într'o ceață tristă și plictisitoare.

Ce vieță-i aceasta? Și ce rost are o astfel de viață?... Anii trec în goană unul câte unul, fiecare întocmai ca și celălalt. Nici o zi de fericire adevărată, nici măcar un ceas. Și omul doar ar avea dreptul să ceară cel puțin un ceas de fericire dela vieța care-l frământă cum îi place, îl aruncă unde se nemerește și face dintr'însul ce vrea...

Vieța, ei nu i-a adus nimic, nimic. S'a măcinat așa, ca o moară pustie, fără să-i scârțâie baremi roțile... A pornit la drum frumoasă, tânără, veselă, dornică de-a se sbuciuma, de-a trăi. Sufletul ei era ahtiat după vieță, și totuși a trebuit să lânzească mereu într'o așteptare nelămurită și nepricepută. Zile întregi stătea visând, și gândurile îi alergau departe, într'o lume închipuită, într'o goană nebună după ceva ce parcă nu voia deloc să sosească.

Cât ce a răsărit, a dat peste dascălul Vasile Bujor care, pe atunci, era și el tânăr. Și inima ei a pornit să svâcnească și mai puternic. Credea că de-acuma într'adevăr o să înceapă să trăiască, să i se împlinescă ceeace aștepta cu atâta patimă... Dascălul îi ducea zaharicale, o privea blând și drăgostos, îi vorbea cu glas moale. Ea era tânără și doritoare de iubire. El sau altul, unul trebuia să vie și s'o iubească. El a venit cel dintâiu, el a iubit-o.

Dar în curând fu nevoită să-și dea seama că s'a înșelat, că golul ce-l purtase în suflet o frământă tot așa ca și mai înainte, că vieța ei tot numai visată rămâne ca și mai înainte. Al trecut o săptămână, o lună și atunci a văzut că n'a găsit ceea ce a căutat. Dascălul nu mai era blând și drăgostos, nu-i mai vorbea cu glas moale. Dascălul era om așezat, omul tihnei. Lui îi plăcea să mănânce bine, să doarmă mult și să stea la palavre cu țărani. Ce se sinchisea dânsul de visurile ei copilărești? Visurile sânt bune numai pentru cei ce nu iau vieța în serios, căci ele te fac să trăiești mai mult în gând decât aievea.

Pe dascălița Aglaia însă vieța aceasta o zugruma, o făcea să-și blesteme uneori soarta și să urmărească cu mai multă râvnă clipa aceea de fericire curată, care dă un preț vieții. Dar apoi s'a pomenit copleșită de copii. Al venit unul, s'a necăjit cu dânsul, l'a ridicat; a venit al doilea, s'a necăjit și cu acela... Anii acuma treceau mult mai repede, deși cu aceeași monotonie și neastâmpărând golul ce-i frământa sufletul. Nădăjduia totuși mereu că, după ce vor crește mari copiii, va putea să trăiască și dânsa. Nădejdea aceasta o mângâia în toate împrejurările, îi dădea putere să se lupte cu toate neajunsurile ce i le aducea vieța.

Și acuma, când și al șaptelea și cel din urmă copil e mărișor, când însfârșit ar putea urma și ea să-și trăiască vieța cea visată totdeauna, iată că acuma...

Dăscălița își trecu mâna peste frunte, parcă ar fi vrut să-și alunge din creeri gândurile care năvăleau s'o chinuiască întocmai ca niște stafii nemiloase. O rană mare i se deschise în inimă, care sângera, care-i umplea toată ființa de o durere nedeslușită, dar cu atât mai istovitoare.

— Sărmana, sărmana mea vieță! se gândi ea ștergându-și cu poala șorțului lacrămile ce o podidiau.

Se cutremură ca deșteptată dintr'un vis și se sculă în picioare, bâlbâind încăpăținată:

— Nu-l scot și nu las să-l scoată odată cu capul!...

În gingii însă junghiurile începură a fierbe tot mai strașnic. În jurul rădăcinei dintelui părea că se învârtește, cu o iuțeală amețitoare, un fir de sârmă înroșită care sapă și arde neîncetat măduva osului. Dăscălița Aglaia nu mai simțea durere, ci o gâdilare grozavă, atât de grozavă încât ajungea să-i fie plăcută. Încleștă pumnii și șopti iar suspinând:

— Nu... nu...

Urechile îi țiuiau. Capul îi huruia de durere. I se părea că-i clocotesc creerii.

— Uuuff!...

Și în vreme ce pe banca de subt păr, dăscălița Aglaia gema și sâsâia, ghemuită în junghiuri năstrușnice, de după biserică soarele tomnatic își înălța încetinel, greoiu capul roșcovan și se uita cu milă la dânsa prin ceața ce se frământa în bătaia vântului de dimineață...

2.

A doua zi era Duminică și dăscălița Aglaia se sculă veselă, împăcată. Toată durerea îi trecuse, parcă i-ar fi luat-o cineva cu mâna. Se simțea atât de bine încât vroia să muncească orice, ca o roabă, numai să n'o apuce iar dintele. Iși îmbrăcă copiii, bărbatul, și-i porni pe toți la biserică, până și pe servitoare.

— Bravo, băbucă, bravo! Eți, vezi, așa-mi placi și mie... așa! zise dascălul văzând-o mai voioasă.

— Acu nici tu nu mă mai slăbești din „băbucă“, parcă aș fi o hoască de o sută de ani...

În geamuri băteau razele ofilite, arămii ale începutului de toamnă. Lumina aceasta se potrivea atât de bine cu voioșia sufletului rănit al dăscăliței, încât îi venea s'o soarbă, s'o îmbrățișeze ca un om îndră-

gostit de soare. Iși scaldă fața în tremurările razelor, apoi se întoarce să-și vadă de lucru.

Căuta să nu-și mai aducă aminte de dintele care o căznise ieri toată ziua și toată noaptea. Zadarnic însă, căci gândurile ei, cu voie fără voie, se învâртеau mereu în jurul suferințelor îndurate.

Odată apoi, tot cu gândul la durerea suferită, lăsă toate lucrurile baltă, se șterse pe mâini și, repezindu-se la pat, scoase de sub pernă un ciob de oglindă rotundă, mică, cum se găsesc la bâlciuri pentru cinciparale. Se așeză la masă și se puse să-și vadă dinții.

— Sânt cam îngălbeniți — șopti dânsa închizând gura o clipă. I-a îngălbenit vremea...

Stătu pe gânduri un răstimp și pe urmă adăogă:

— Și ce frumoși și albi erau odată!...

Insfârșit începu să-și pipăe dintele cu pricina. Il atinse mai întâiu cu vârful degetului ca nu cumva să-l smintească. Nu o durea. Atunci îl prinse cu două degete și-l mișcă cu băgare de seamă. Dintele se clătina puțin, almintrelea însă nu se deosebia deloc de ceilalți.

— Ai zice că-i sănătos tun — se gândi dăscălița Aglaia.

Cercetându-și dinții așa, cu deamănun-

tul, îi veni în minte brusc un vis rău, ciudat, visul care o chinuise astă-noapte îndată ce închisese ochii. Visase anume că-i căzuse dintele și era știrbă; apoi părea că se uita în oglindă, ca și acuma, și plângea, plângea să se prăpădească...

Se gândi mult și cu teamă la visul acesta și se posomorî din ce în ce mai greu.

— Dintele înseamnă moarte în casă — își zise dascălița Aglaia, ascunzând repede oglinda.

Clătină din cap, ca și când ar fi vrut să se împotrivescă dușmanului nevăzut, iar buzele îi bâlbâiau înfricoșate:

— Poate să fie vre-o prevestire?...

Simțea parcă lămurit că se petrece o schimbare mare în sufletul ei, fără însă ca schimbarea aceasta să fie cea așteptată de dânsa. I se părea chiar că n'ar avea decât să întinză mâna și ar putea pipăi deabinelea schimbarea aceasta grozavă care o durea și o tulbura în toată ființa ei. Dar încă nu se încumeta și nu vroia să pună degetul pe rană. Se agăța cu desnădejde de gânduri de bine, încercând să înnăbușe pe cele rele, să le facă să amuțească. În acest chip însă, încetul cu încetul, se pomeni că iar o doare dintele. Dar acuma toată durerea i se îngrămădea în suflet și din suflet izvorau parcă și boabele de lacrimi amare ce se aninau pe pleoapele ei

obosite, ca roua pe frunzele florilor veștede...

Tocmai în clipele acestea de răstriașe se nemeri să sosească de la biserică, în fuga mare, copilul cel mai mic al dăscăliței Aglaia, un piciu durduliu ca un pepene, cu obrajii îmbujorați de oboseală, strigând cât îl ținea gura:

— Mosafiri, măicuță!... Vin mosafiri!...

Dăscălița tresări speriată de țipetele veștele ale copilului. Il măsură o clipă din ochi cu o privire de necaz, apoi deodată se răsti la dânsul furioasă și-l goni pe ușă afară. O ură amară îi cuprinse brusc sufletul, ură împotriva tuturor celor ce i-au încătușat visurile și n'au lăsat-o să-și trăiască vieța.

— Voi sânteți de vină! urlă aprinsă dăscălița Aglaia, gândindu-se la copii și la bărbat. Mi-ați omorât sufletul, ucigașilor... mi-ați strivit vieța!...

Apoi privirile ei căzură fără voie asupra ceasornicului, care arăta ora unsprezece, și furia i se potoli numai decât ca prin farmec. Se uită lung la limba de aramă ce se bălăbănea neobosită încoace și încolo, ascultă tictacurile ei aspre și șoșai foarte domol, cu o părere mare de rău în glas:

— Cum mai trece vremea!... Ce repede trece!... Intocmai ca și vieța!...

Și, uitându-se la minutarele ce stăteau

nemișcate și totuș se mișcau neîncetat, se gândi să oprească în loc ceasul ca astfel să oprească poate și mersul vremii. Dar când vru să ridice mâna, auzi pașii și râsetele dascălului și ale copiilor care se întorceau dela biserică. Și zgomotele o făcură să-și revie în fire.

— O să ne vie mosafiri, băbucă! rosti dascălul intrând în casă. O să vie preoteasa cu notăreasa... Du-te de te îmbracă și tu nițel, să nu te afle în așa hal...

Dăscălița Aglaia rămase însă mută, motolită pe un scaun, cu obrazii strânși în palme, pleoștită și îndurerată ca o zi de ploaie.

— Da ce-i, băbucă? Iar te necăjește dintele? zise bărbatul oprindu-se în fața ei cu brațele încrucișate pe piept.

— Ție ți-e ușor să tot bați din gură — strigă dăscălița amară. Că tu n'ai grije de necazuri... Ție puțin îți pasă de ce îndur eu. Te-ai săturat de mine, hai, găsești altele!... Dar eu, sărmana de mine, eu? Ce fac eu? Ce s'alege din vieața mea, din visurile mele?... Mi-ați omorât vieața, voi mi-ați omorât-o, nu vă rabde pământul!...

Și începu a plânge cu hohot, izbindu-se cu pumnii peste cap, sughițând și bolborosind într'una:

— Mi-ați omorât vieața, hoților, ucigașilor!...

Văzând-o așa, dascălul stătu trăznit, fără să știe ce să-i răspundă. Apoi așeză el prin odaie ca să poată primi mosafirii cum se cuvine, deschise larg ușa, se propti în prag și se uită nedumerit la femeie.

Dăscălița Aglaia nu se desmetici decât când intrară mosafirii în casă. Atunci se ridică cu ochii plânși, se sărută întâiu cu preoteasa, pe urmă cu notăreasa, și după astea se porni din nou pe bocete. Preoteasa era o femeie mică și groasă ca un buboiu de bere, cu obrajii încrustați de bătrânețe și dogorâți de soare, plină de pistrui pe sub ochi, cu doi dinți afumați și gău-noși în falca de jos și unul în cea de sus. Crezând că dăscălița s'a certat cu bărbatul, luă pe dascăl deoparte și începu a-l povățui să fie mai bun și mai blând cu femeia, că almintrelea o să-l pedepsească Dumnezeu, că femeile sunt slabe și simțitoare și le prăpădește rău plânsul... Notăreasa, zăpăcită, își trase scaunul aproape de dăscălița Aglaia și, neștiind cum s'o mulcomească, începu a plânge și dânsa, ștergându-și ochii din când în când cu o batistă pestriță, boțită între degete.

— Aș, aș — mormăi dascălul mirat de potopul de sfaturi cu care îi bătea capul preoteasa. Nu-i nimic, cucoană, nimica'n lume!... D-ta trebue să știi că eu sânt un bărbat de zahăr! Din pricina mea

dânsa n'a avut nici atâtica supărare toată vieața ei. De douăzeci de ani de când o cunosc, nici fă te'ncolo nu i-am zis... Și tocmai acum să... Aa, să mă ierți...

— Ei, lasă — îl întrerupse preteasa trăgând șireată cu ochiul. Știm și noi prea bine cum sânt lucrurile astea... înțelegem noi...

— Dar nu vezi că mă omori cu înțeleșurile d-tale? Ce'nțelegi? La urma urmelor nu poți înțelege nimic... căci n'ai ce 'nțelege. Nici eu nu înțeleg nimic... Iaca, o doare un dinte și atâta tot... Și nu mă lasă să i-l scot... Ce să'nțelegi d'aci?...

Preteasa rămase o clipă buimăcită, cu buzele pungă, apoi deodată se întoarse la Aglaia:

— Scoate-l dragă, scoate-l și-l aruncă la gunoiu. Uite fă așa cum am făcut și eu și alții de vârsta noastră...

Cască gura și-și alunecă degetul cu mândrie peste gingiile goale.

— Eu n'am ținut niciodată la hodorogituri, Doamne ferește! Unu-doi, le-am dat afară. Ce naiba? Să mă mai chinuesc și cu d'astea, n'am eu destule necazuri pe cap?... Popa mă sfătuia că pe dincoace, că pe dincolo... să-mi pun dinți falși, să... Auzi tu? Dinți falși! Dar nu l'aș fi ascultat să-mi fi dat aur! Și-mi pare bine că nu l'am ascultat... bine, zău. Adică ce? Să mă fac de

râs... I-auzi, pentru un dinte să rabzi tu atâta și să plângi și să te omori? Aaaa...

Bătu în palme de mirare, strânse din ochi și deschise gura parcă într'adins ar fi vrut să se mândrească cu cei trei dinți înegriți care răsăreau din gingiile lucii ca niște pociumbi putrezi pe o cărare cleioasă.

Notăreasa, tânără și frumoasă ca o păpușă din fereastră, cu ochii mari, albaștri ca peruzeaua, cu părul galben și moale ca mătasa, se sgribuli de groază auzind cuvintele preotesei și clătină din cap ca și când nu i-ar fi putut intra în minte cum e în stare cineva să-și scoată dinții și să rămâe știrb pentru totdeauna?

— Da, draga mea, uite, așa-i cum îți spun... Tu ce zici, Elenuțo? urmă preoteasa întorcându-se brusc spre notăreasa pe care întrebarea o tulbură atât de mult încât nu putu rosti nici o vorbă. Pe urmă însă, îmbărbătându-se, spuse și ea cu glas tare și zâmbind, ca să i se vază bine dinții albi ca zăpada:

— Mai bine să mor decât să rămân știrbă!...

Și făcu un gest larg cu mâna în vreme ce preoteasa guralivă începu iar a torăi:

— Tac-pac... mai bine să mor!... Așa sânteti voi cele tinere: frumusețe 'ncoace, frumusețe 'ncolo... Dar, la urma urmelor, ce faci cu frumusețea? Spune, ce faci?... Se

trece, dragă, se duce cum se duce apa la vale... Să ai ce băga 'n gură și cu ce să-ți învălești goliciunea, asta-i asta. Incolo toate sânt mofturi și copilării. Toate le uiți, mai târziu, când ai dat față cu vieața, când te-ai izbit de dânsa și când, mai ales, te-ai luptat cu dânsa. Ce frumusețe?... Eu știu bine, bine de tot, că am pățit, of Doamne, ce n'am pățit? Am fost și frumoasă, și drăguță, și șireată, tot ce vrei... Și toate au trecut. Mi-au mai rămas, uite, știrbiturile astea și trăesc totuș, poate chiar mai bine ca pe-atunci... Acu noi nu mai umblăm cu frumusețe și cu mofturi. Punga poruncește... buzunarul poruncește... Când îmbătrânește omul, cum am îmbătrânit noi cu Aglaia, nu-i mai arde de nebunii. Atunci îi pare bine că trăiește...

Dăscălița Aglaia își înăbușise lacrămile și asculta în neștire vorbele preotesei. Se uita curioasă la gura aceea largă, la buzele lătărețe care se mișcau repede și fără nici o noimă și în colțul cărora se bolboceau în răstimpuri buburuze de spumă alburie, la limba care se ivea uneori printre gingiile umede. I se părea că e pe altă lume, într'o lume ciudată, unde nu se vede altceva decât cei trei dinți găunoși ai preotesei și obrajii rumeni, sănătoși ai notăresei, unde nu se aude altceva decât vocea hodorogită a preotesei... Și se simțea atât

de singură și de nenorocită, cum nu s'a mai simțit niciodată...

3.

După amiazi durerea se făcu stăpână deplină pe dânsa. Avea friguri și i se părea că o mână rece, aspră îi netezește fără încetare șira spinării, strecurându-i fiori în carne, în oase, în suflet. Iar mâna aceasta părea că e mâna preotesei care-i spunea mereu:

— Să ai ce băga în gură și cu ce să-ți învâlești goliciunea... Incolo toate sânt mof-turi și copilării. Toate, toate! Până și frumusețea, până și tinerețea...

Se trânti, îmbrăcată cum era, pe pat, închise ochii, își împreună mâinile pe piept și așteptă așa, singură nu știa ce. Prin creeri îi roiau sumedenie de gânduri, își închipuia fel de fel de lucruri, care de care mai ciudate, mai năpraznice. Se gândia când la copiii care de când o doare pe ea dintele deabia mai îndrăznesc să se miște prin casă, când la dascălul care o necăjește într'una să-i scoată dintele și n'o slăbește deloc din „băbucă“. Apoi își aduse aminte iar cum un țăran lung, sfrijit și spân, venise odată cu fălcile legate, încovoiat de durere, să-i scoată o măsea și cum dască-

lul, în loc de cea vătămată, îi smulse una teafără. Ea atunci a crezut că țăranul are să se ducă acasă și să moară, și s'a minunat mult văzându-l a doua zi că umbla țanțoș și fluerând pe uliță.

— Nu mai mor nici oamenii așa tamesam — își zise dăscălița Aglaia în gând.

Aceasta însă o făcu să-și amintească și de nevasta unui învățător din Vărarea, care se prăpădise mai deunăzi și de care lumea spunea c'ar fi murit din pricina unui dinte beteag.

— Când ți-e scris să te duci, trebuie să te duci, de vrei, de nu vrei—bolborosi dăscălița fără să se miște. Și mai bine să te duci iute, dintr'odată, decât să te muncești cu durerile și cu suferințele...

Incepu a se gândi mai înadins la moarte, căutând să-și închipuie cum ar fi dacă ar muri ea acuma, acuma în clipa aceasta. Se minuna și ea că gândul morții nu o înspăimântă ci dimpotrivă îi face o plăcere stranie cum n'a mai avut niciodată în viața ei. Se vedea parcă întinsă pe un catafalc alb, albă și ea ca peretele, frumoasă și nemânjită de strășnicia vremii. În jurul ei copiii ingenunchiau cu ochii roșiți de lacrimi, cu buzele învinețite, iar la picioare dascălul o privea nedumerit, ca totdeauna, și clătina din cap a jale. Auzea plânsurile înăbușite, întrerupte de sughițuri, cuvintele de durere

care fâșâiau prin aerul îmbâcsit al odăii și — îi părea rău că a murit...

Apoi se gândi la zilele de mâine, când ea nu va mai fi în lumea aceasta. Și parcă vedea că lumea nu s'a schimbat deloc cu toate că ea lipsește dintr'însa. În odaie plutește acelaș miros necăcios de sfarog și de varză acră, numai cât ea nu-l mai poate mirosi. Casa, grădina, satul, câmpurile, toate au rămas la locul lor, oamenii își văd de treburi ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic, ca și când n'ar lipsi nimeni. Și din ea n'a mai rămas decât o mână de cenușă care încetul cu încetul se face una cu pământul...

Inchipurile acestea o îngroziră. Adică cum? Lumea să rămâie tot lume și când ea n'o mai fi? Și de ce să nu mai fie și dânsa? De ce să moară numai ea singură și lumea să trăiască înainte, să treacă peste ea ca peste un vierme strivit în picioare? Pentru ce să mai fie lumea lume când ea n'o să se mai poată bucura de dânsa, când numai alții o să trăiască într'însa?

Și deodată îi veni o poftă nebună de viață... Vroia să trăiască. Oricum, numai să nu lipsească din lume, dintre oameni. Nu-i mai păsa dacă va rămânea și știrbă ca preoteasa, dacă nu va avea decât ce să bage 'n gură și cu ce să-și ascundă goli-

ciunea, chiar dacă nu va avea nimic, numai să trăiască, să simtă că e în viață.

Se ridică brusc din pat și începu a pipăi toate lucrurile din casă, ca și când ar fi vrut să se încredințeze că într'adevăr trăiește, că n'a murit. Mirosul odăii, care altădată o năbușea și o supăra, acum i se părea dulce ca un parfum. Copacii desfrunziți, dealurile negre, cerul mohorât, toate păreau că zâmbesc. Pretutindeni vedea și simțea viața care e bună, oricât de rea ar fi, pentru că trebuie să fie.

În sufletul ei se sălășlui o bucurie mare, mută, bucuria aceea pe care o simți după o lovitură grozavă, bucuria vieții. Acuma nici durerea nu i se părea atât de amețitoare. Durerea nu mai era pentru dânsa decât un semn mai mult că trăiește. Trebuia s'o îndure cu resemnarea, cu care ești nevoit să primești tot ce îți dăruiește viața...

— Ei, băbucă, ți-e mai bine? o întrebă dascălul văzând-o atât de schimbată.

— Mai binișor... Acu parcă nu mai mă chinuiește așa — rosti A'glaiia domol și apoi adăogă brusc:

— Și zici că ar fi bine să-l scot, ai?

— Firește că bine, nevestico—răspunse dascălul din ce în ce mai mirat. Ai scăpa de un ciolan care nu mai face două parale...

— Atunci vino de mi-l scoate!... Vrei?

— Foarte bine. Foarte bine. Dar să nu țipi dacă te-o durea...

— Aș, ce durere... Sânt deprinsă cu suferința.

Alergă ea însăși să caute cleștele reci și cam ruginit cu care dascălul scotea dinții bolnavi ai sătenilor. Simțea o plăcere la gândul că va suferi, căci și suferința înseamnă viață. Numai inima îi mai slăbi puțin când își închipui că peste câteva clipe are să fie știrbă și bătrână.

— Hai, hai, — se grăbi dascălița Aglaia ieșind în cerdac și așteptând pe bărbatul său cu gura deschisă și cu ochii închiși strâns.

— Ține-te bine! porunci dascălul potrivindu-i cleștele pe dintele pricinos.

Dascălița Aglaia se apucă cu amândouă mâinile de parmaclâcul cerdacului. Simți cum fierul rece îi atinge gingiile, apoi o smucitură și un pârâit scurt, parcă i-ar fi înfipt un cuțit în gât. Pe urmă gura i se umplu de sânge cald.

— Bravo, nevestico! Ai scăpat — strigă dascălul mândru și voios, învârtind cleștele cu dintele prins în vârf.

Aglaia mormăi ceva cu buzele încleștate și apucă repede paharul cu apă. Apoi după ce își opri sângele și i se închegă rana, cercetă cu deamănuntul rădăcina dintelui pe care mai atârnavu câteva firicele de sânge

înegrit și fărămituri de carne vie trandafirie...

Intr'un târziu, când casa se liniști, dăscălița Aglaia luă iar oglindița de subt pernă și se privi într'însa lung, cuprinsă de amărăciune. Locul dintelui se holba la dânsa negru, ca gura unui mormânt, lămurindu-i lucrurile pe care până acuma nu vroise înadins să și le lămurească. Acuma, poate pentru întâia oară, băgă de seamă că în jurul ochilor i se urzise o țesătură de cute mărunte, fine ca rețeaua păianjenului, că ochii ei cei mari și negri ca tăciunele își pierduseră văpăile de altădată, că pe la tâmple, pe lângă urechi, printre șuvițele de păr castaniu, se mestecau multe fire albe și urâte.

— Cum am mai îmbătrânit! oftă dăscălița Aglaia înăbușindu-și anevoe lacrămile.

Simțea deslușit că i se desprinde ceva din suflet și se duce, o părăsește pentru totdeauna și că despărțirea aceasta o doare și o înfurie. Apucă brusc oglinda și o trânti de pământ. Sticla se sparse în mii de bucăți care se împrăștiară prin toată casa, privind-o de pretutindeni ca niște ochi vrășmași, furioși.

Dăscălița Aglaia se zgudui de mai multe ori, ca și când ar fi fost cuprinsă de un frig grozav, apoi deodată simți că la-

crămi îi udă obrazii, că buzele îi tremură șoptind:

— Bătrână, oricum, dar cel puțin trăiesc!...

Intunecatul nopții o învăluie în doliu. În casă se svârcolea o liniște adâncă și un suflet amărât. În aer sfârâia, se măcina vremea...

B I B I

Era un sgomot ciudat, fâșâit de pași, șoapte de glasuri străine, întretăiate de câte o izbucnire nerăbdătoare, apoi tăcere, apoi plânsete înăbușite.

Bibi se trezi supărat și-și frecă ochii somnoroși cu mâinile-i grăsunе. O șuviță răzvrătită îi atârna tocmai pe nas, îl gâdila și-l necăjea. De aceea se porni pe scânceală. Dar se opri curând foarte mirat că nu vine nimeni să-l mulcomească. Se ridică în pătuceanul împrejmuț cu grilaj de lemn, să se uite prin odae. Nu era nimeni. Nici măcar guvernanta, uscată ca o scândură și cu un neg pe nas, pe care n'o putea suferi. Incepu iar să mârâie, dar iar încetă singur, plictisit. N'avea chef de plâns cu temei, altminteri s'ar fi pornit pe niște țipete de ar fi sculat toată casa în picioare,

ca altădată. Era posomorât parcă i-ar fi dat să bea ceai de siminichie cu sare amară.

— M'a înșelat „scândura“ — se gândi Bibi cu necaz văzând patul guvernantei neatins. M'a mințit aseară că se culcă și ea, și când colo... Am s'o spun măicuții!...

Și numai decât începu să cheme cu glas miorlăit:

— Măicuță!... Măicuțăăă!...

Strigând văzu pe scaunul de lângă pat niște haine negre, așezate frumos. „Sunt noi“, își zise dânsul, căci celelalte le murdărise alaltăeri când a căzut jucându-se de-a lunecușul într'un băligar. Tocmai atunci auzi de-afară și vocea tăticului:

— Mi se pare că s'a deșteptat copilul!... Ia vezi d-ta, mamă...

Bibi se bucură că a venit mama mare, fiindcă totdeauna îi aducea câte ceva. Bunica, își vârî cu băgare de seamă capul pe ușă.

— Te-am prins, te-am prins! țipă Bibi crezând că mama mare se joacă de-a ascunselea.

Bunica însă era albă ca varul la față. Numai gropile ochilor îi erau roșii și arse. Veni la patul lui Bibi, îl privi mută, îl luă în brațe și-l sărută pe păr și pe obraji. Bibi simți că l'a muiat de lacrimi și, cuprinzând-o de gât, îi zise:

— De ce plângi, mamă mare?... Te-a certat măicuța?

Bătrâna hohotea de plâns și-l săruta cu foc, iar copilul se gândea foarte grav de ce s'o fi ciorovăind mereu măicuța cu mama mare? Și deoarece bunica plângea din ce în ce mai avan, începu să plângă și el cu tot dinadinsul. Astfel îi găsi tăticul, care-l ostoi cu glas înecat:

— Fii cuminte, Bibi... Nu trebuie să plângi, înțelegi... Dumnezeu nu vrea să plângi...

Bibi se potoli, iar tăticul, plecând, șopti bunicăi:

— Ce copil simțitor!... A rămas și el singur...

În vreme ce mama mare îl spăla și-l îmbrăca, Bibi se gândea într'una: Ce-o fi vrând să-mi ascundă, ce s'o fi întâmplat? Și apoi întrebă deodată:

— Mamă mare, a murit măicuța?

Bunica încremeni o clipă, pe urmă îl strânse în brațe cu ochii scăldați în lacrimi, fără să poată rosti un cuvânt.

Ori a murit, ori mi-a făcut un frățior—își zise copilul puțin dumerit. De vre-o săptămână măicuța stătea mereu în pat, doctorul cu barbă venea în fiecare zi, iar tăticul spunea că nu e voie să între la măicuța, că e bolnavă rău și să fie cuminte, să se joace frumos. Bibi repede s'a lăudat la copiii băcanului de peste drum că măicuța lui e

bolnavă, dar Mandy i-a spus că dacă nu-l lasă s'o vadă, atunci desigur îi face un frățior. Mandy era mai mare și știa bine, căci mama lui mereu îi făcea frățiori și surioare ..

După ce l'a gătit frumos, bunica l'a învățat să stea liniștit, că ea trebuie să vadă de casă deoarece guvernanta e prin oraș după cumpărături. Și l'a lăsat singur.

Bibi s'a repezit îndată la fereastră. Dacă-i doliu la poartă e sigur că a murit măicuța. Văzu niște oameni mânioși cari bocăneau cu ciocanele și întindeau cearceafuri negre. În mijlocul curții erau câteva sfeșnice mari de argint, fără lumânări.

— A murit măicuța — își zise Bibi tremurând ușor de mândrie că toți copiii din mahala o să-l invidieze.

Măicuța îi spusese lui odată că pe morți îi pune în groapă și-i acopere cu pământ. Dar Bibi nu credea. Măicuța dealtfel numai minciuni îi spune ca să-l sperie să fie cuminte. Mereu zice că-l vinde la țigani, când plânge, și tot nu l'a dat, măcar că de câte ori n'au fost țigani prin curte și l'ar fi putut vinde... Așa-i măicuța, toată ziua cu gura pe dânsul: „Iea seama Bibi, să nu cazi; să nu eși din curte, Bibi, că te calcă vre-o trăsură; stai frumos la masă, Bibi; nu te scobi în nas, Bibi!“

Stătu multă vreme la geam, cu degetul

în gură. Vedea mereu intrând și eșind o droaie de străini. În sfârșit plecă grăbit și tăticul. Pe Bibi îl cuprinse acum o dorință mare de-a fi mai aproape de oamenii cu ciocanele și cu sfeșnicele. Măicuța nu mai are să-l certe, că-i moartă, iar de mama mare nu i-e frică. Deschise ușa încetișor, trecu prin sufragerie, unde nu era nimeni, și se strecură prin antreu, printre o mulțime de lume necunoscută care nici nu-l luă în seamă...

Admirația pentru lucrători îi scăzu însă curând, când peste drum, pe trotuar, zări pe copiii băcanului care se uitau cu jind la poarta cernită. În câteva clipe Bibi îi aduse în curte, le povesti că măicuța a murit, le arătă sfeșnicele și copiii înghițeau în sec de emoție. Apoi se învoiră cu toții să se joace de-a mortul. Bibi se întinse pe jos, iar ceilalți îl bociră cu însuflețire. Pe urmă trecu Mandy la rând să facă pe mortul și ceilalți îl înhățară de picioare să-l târască spre fundul curții unde era cimitirul. Bibi, reprezentând muzica militară, pășea în fruntea lor cu mâinile pâlnie la gură și urla din răputeri un marș funebru improvizat... Cortegiul însă n'apucă să ajungă la cimitir căci între timp sosi din oraș guvernanta care, scandalizată, goni copiii, iar pe Bibi îl ocări că și-a murdărit hainele noi și-l porni binișor în casă...

Până după amiazi Bibi a stat închis în odaie mângâindu-se cu calul de lemn căruia îi rupsese coada și căruia acum i-a scos ochii ca să vadă dacă nu curge sânge.

După masă veni guvernanta și-l duse la măicuța.

Odaia măicuții era parcă mai frumoasă. Se scosese toată mobila și în mijloc erau niște trepte și pe trepte un pat ciudat și în patul acesta era măicuța, galbenă, îmbrăcată într'o rochie albă de dantele, cu ochii închiși, cu mâinile încrucișate pe piept, învălită cu o pânză subțire și albă ca hârtia, care atârna până jos. Și în sfeșnicele mari ardeau lumânări groase. Și pe trepte flori multe risipite și coroane cu panglici în toate culorile. Și un miros bun și un fum albăstriu care-l zgâria în gât...

Guvernanta îl sui pe trepte și-i șopti să stea în genunchi, iar Bibi se uită să vadă dacă măicuța se mișcă, aducându-și aminte că Mandy, când făcuse pe mortul, mereu dăduse din picioare.

În odaie erau mulți străini și multe cucoane cu batistele în mână. Toți priveau posomorâți pe măicuța și vorbeau, dar așa de încet că nu se auzea decât un mormăit prelung. Cucoanele își suflau mereu nasul, unele plângeau domol, iar altele se ștergeau la ochi ca să-i roșească și să pară că plâng...

A doua zi toată lumea păru zăpăcită și nimeni nu s'a mai sinchisit mult de dânsul. Astfel apoi a putut să adune în tihnă toți copiii de pe uliță, să discute și să vază cu de-amănuntul dricul, caii împopoțonați și pe oamenii cei mânioși de eri, care acuma erau îmbrăcați în haine cu șireturi, pălării caraghioase și mănuși albe.

Mama mare l'a luat și pe el la cimitir într'o trăsură cu coșul ridicat. Ii părea foarte rău că-i coșul ridicat și nu-l pot vedea copiii, dar mai ales că n'a fost muzică militară și soldați.

Bibi s'a mirat însă mult când a băgat de seamă că se întorc dela cimitir fără măicuța. Asta n'o mai înțelegea. Adică măicuța rămâne cu adevărat în groapă? Dar atunci el cum rămâne? Cine-a mai văzut copil fără măicuță? Ca să lămurească chestia aceasta, întrebă brusc pe mama mare:

— Măicuța când vine acasă dela cimitir?

Bunica iar plânse cu hohot și-l umplu de lacrimi și de sărutări:

— Nu mai vine măicuța, mititelul mami... Tu nu mai ai măicuță...

Bibi se posomorî... Asta nu se poate! Și începu să bocească:

— Vreau să mă duc la măicuța...

Câteva zile Bibi a fost foarte stânjenit. Pe urmă s'a împăcat. De unde înainte copiii băcanului nu puteau veni la dânsul

decât pe furiș și nici el nu se putea duce pela ei, acuma toată ziua erau împreună. Tăticul îi dădea voe. Numai guvernanta se făcuse mai rea, îl bruftuluia și-l amenința c'o să-i rupă urechile.

Bibi se mai gândea uneori la măicuța, mai ales seara și când ploua. Și atunci plângea... Guvernanta îl zgâlțâia și-l întreba ce-i lipsește, dar el nu voia să-i spună că i-e dor de măicuța. Dimineața însă îi părea bine că nu-i măicuța, fiindcă nu-l mai spăla nimeni cu săpun să-l usture ochii.

Cu tăticul o ducea acum foarte bine. Ii făgăduia mereu că are să-i cumpere fel de fel de jucării și bunătăți, nu-l certa niciodată, iar seara se jucau și făceau împreună câte și mai câte nebunii.

Intr'o zi apoi tăticul îl luă pe genunchi și-l întrebă:

— Ce zici Bibi, să-ți cumpăr o măicuță nouă?

Copilul se gândi puțin și răspunse:

— Vreau, dar să-mi cumperi și ghete și un cal adevărat...

Pe urmă tăticul veni cu o doamnă cu rochia roșie și cu ochelari pe nas, și-i zise:

— Uite, Bibi, asta va fi de-acuma măicuța ta!

Bibi o privi bosumflat. Nu-i plăcea, deși doamna îi zâmbea foarte dulce și dădea mereu să-l mângâie pe păr.

— Vrei, micuțule, să fiu eu măicuța ta!
Bibi răspunse scurt și morocănos:

— Nu!

Tăticul a râs, iar doamna cu ochelari a zâmbit acru și a zis:

— Are să se obișnuiască cu mine și are să mă iubească, sunt sigură... Nu-ți închipi cât îmi sunt de dragi copiii!...

Peste câțva timp apoi Bibi a văzut că doamna cu ochelari a venit și s'a așezat deabinelea în casă. La masă ședea în locul măicuții, dormea în patul măicuții și-i spusese într'una că ea e măicuța. Bibi o ura ca și pe guvernantă, dar tăticul o iubea, mereu o mângâia, îi zicea „Mico“ și o pupa până-i cădeau ochelarii. Prost mai e tăticul! își zicea Bibi, neputând înțelege cum poate să-i fie dragă o cucoană cu ochelari.

Încetul cu încetul însă Bibi s'a obișnuit și cu doamna aceasta, cum s'a obișnuit și cu guvernanta. Îl mai ocăra ea uneori, dar îl lăsa în voe să alerge, să se joace de dimineață până seara. Guvernantei îi dădu drumul, ceea ce pe Bibi l'a bucurat, fiindcă „scândura“ tot îl mai necăjea și-l certa din când în când.

S'a întâmplat însă că odată Bibi a venit acasă dela copii mai târziu. Tăticul venise dela biurou și-l căutase și se înfuriase că copilul s'a făcut o haimana. L'a dojenit

aspru și Bibi tremura ca varga că o să mănânce și bătaie. Și tocmai atunci a sărit și doamna cu ochelari cu gura:

— E un copil foarte rău crescut... Toată ziua nu-l poți strânge de pe uliți... Eu degeaba îl învăț, că nu mă ascultă...

— Nu ți-e rușine Bibi să nu ascuți pe măicuța noastră? a zis tăticul indignat. Te rog, Mico, să-l pedepsești când nu te-o mai asculta! Să fii foarte severă cu dânsul, te rog!...

Și din seara aceea Bibi o duse rău de tot. Doamna nu-i mai dădea voie să iasă din curte, iar când eșea fără voie, îl hui-duia și-l trăgea de urechi. Și-a făcut o nuielușă cu care-l pleznea de câte ori se întâmpla să greșească. Și nuielușa ustura strașnic. Bibi mârâia și se gândea să-i spună tăticului cum îl bate doamna cu ochelari. Dar îi era frică să nu-l bată pe urmă și mai rău, căci în fața tăticului îl alinta și-i vorbea blând: puiule și micule și drăguțule... Mângâierile acestea parcă îl dureau pe Bibi mai mult decât nuielușa...

Uneori doamna cu ochelari totuși dădea voie copiilor de peste drum să mai vie să se joace. Bibi nu mai avea chef de jocuri ca odinioară. Se făcuse posac și trist. O singură dată a putut-o tuli și el la copiii băcanului. Și băcănița, văzându-l abătut, l'a întrebat:

— Care măicuță-i mai bună, Bibi, cea moartă ori asta?

Și Bibi a răspuns îngândurat, posomorît:

— Cea moartă era bună, dar era cam mincinoasă, că mereu zicea c'o să mă bată și tot nu m'a bătut niciodată. Asta însă cum zice, cum dă...

NOROCUL

I.

În clipa când eși pe poarta ministerului, se repezi la dânsul un piciu funinginit și zdrențaros vestindu-i desperat „ediția specială — tragerea loteriei statului“.

— Imi sare norocul în cale! își zise Ion Mititelu cuprins îndată de o tulburare ciudată. Băete! Ia dă 'ncoace...

Nu putu sfârși. Emoția îl strângea de gât, îi stinse glasul. Dădu gologanul și luă foaia, tremurând ca o fată când îi vine un pețitor. Avu atunci un moment de șovăire vrând să-și arunce ochii, să vadă dacă... Dar își stăpâni repede curiozitatea gândindu-se că se cuvine să împartă cu nevastă-sa și bucuria cea mare precum împarte de atâția amar de ani toate mizeriile.

Indoi frumos ziarul, îl vârî cu băgare de seamă în buzunar și porni spre casă cu fața strălucitoare de sudoare și de nădejde.

Era copist. Avea nouă ani de serviciu, cinci copii și multă sărăcie. Speranțe de înaintare însă nu mai avea de mult. Se mai ruga Atotputernicului seara și dimineața numai să-l scape de calicie, să-l fe-rească de odrasle noi și să dea sănătate celor pe care i-a hărăzit. Cel mai mult dorea totuș să se scuture de nevoi. De-aceea juca la loterie cu o patimă dârză. S'a lăsat și de tutun ca să poată plăti lozu-rile, să nu piarză prilejul de-a pune mâna pe câștigul cel mare.

A mai avut și alte presimțiri că în sfâr-șit s'a procopsit, dar ca acuma niciodată. Mergând grăbit, muncit de emoție și de-o fericire caldă, mereu i se părea că-l arde ziarul în buzunar. Iși pipăia haina cu teamă ca și când în buzunarul din stânga s'ar fi înghesuit tot viitorul, toată viața lui. Iși aducea aminte semnele bune și multe care i-au prevestit norocul și mai ales țigănușul pe care parcă Dumnezeu i l'a trimis cu bucuria cea mare. Era sigur și siguranța îl mângâia și-l înălța.

Găsi pe nevastă-sa bosumflată, ceeace iar i se păru semn bun. O chema Marieta. Durdulie, cu picioarele scurte și groase, fă-cută parcă înadins pentru a fi mamă fe-

cundă. Gătise. Pe tâmpile îi curgeau nădușeli unsuroase. Târnuise pe băiatul cel mare care plângea înfundat într'un colț, în vreme ce ceilalți trei râdeau provocători, iar al cincilea țocăia cu lăcomie la sânul mamei.

Masa nu era gata. Fiindcă bărbatul de obicei înjura când nu afla mâncarea pusă, Marieta vru să i-o iea înainte și începu să-și blesteme soarta, care...

— Ia mai las-o 'ncolo de masă! zise Ion Mititelu cu glasul înduioșat. De-o vrea Dumnezeu n'ai să te mai prăjești decuma pe la bucătărie...

Toată fața îi zâmbea. Femeea îl privi câteva clipe uluită, apoi pricepu și se închină repede de vre-o zece ori, murmurând cu ochii lăcrămați:

— Slavă ție, Doamne!... Slavă...

Și îndată, cu altă voce:

— Cât? Cât?... Mult?... Adică ce să mai întreb?... Bine c'a dat bunul Dumnezeu... Slavă ție Maică Precistă! bolborosi Marieta închinându-se cu și mai mare evlavie...

— Stai, nu te pripzi... Adă lozul, să vedem mai bine! zise bărbatul stăpânindu-și firea, căci încrederea femeii îl măgulea.

Știa dânsul numerele prea bine. Și noaptea le visa. Le știau și copiii toți, chiar și vecinii. Căci de vre-o trei ani țineau acelaș

loz în nădejdea că doar se va milostivi Dumnezeu... Acuma însă voia mai multă solemnitate, acuma când e sigur... Simțea nevoia să guste plăcerea toată, până 'n fund...

Venind de grabă cu lozul, Marieta îl dojeni:

— Vezi, cât ți-am bătut eu capul, măi bărbate, să ținem numărul întreg... N'ai vrut. Nu și nu. Te-ai calicit... Ei, acu poftim de împarte câștigul cu cine știe cine, în loc să ne rămâie nouă toți bănișorii!...

Bărbatul îi dădea dreptate în gând: Vorbește bine femeia, am făcut prostia, de... Acuma s'a isprăvit...

Dădură tacâmurile la o parte și Mititelu întinse ziarul pe masă. În aceeași clipă însă simți o săgeată în inimă. Iși aruncase ochii acolo unde trebuia să fie numărul lor. Și parcă nu era. Ii bătea sângele cumplit. Ceva începea să se dărâme în sufletul omului. Dar se mai agăță de carul nădejzii, înfricoșat să nu se prăbușească în prăpastia ce-l amenința.

— Vezi pe la sfârșit, că numărul nostru e mare — zise Marieta nerăbdătoare, suflând greu.

— Fă bine și nu-ți mai vâri nasul! mormăi bărbatul cu glas schimbat.

Indoiala îl rodea și-și înfîgea unghiile din ce în ce mai adânc în sufletul lui. O

nădejde cât un fir de păr însă tot îl mai îndemna să stăruie. Cine știe? Se vor fi încurcat numerele... Poate să se întâmple o minune...

Il podidiră sudorile pe frunte și în palme.

Cu cât se apropia spre sfârșitul listei, cu atât amărăciunea îi umplea gura și inima. Apoi deodată îl cuprinse o furie năpraznică.

— Da ce, nu mai mâncăm? se răsti dânsul. Ce-ai înțepenit aici ca un prapur?... Mă ții flămând și frânt de trudă, parc'aș fi câinele vostru... Asta-i vieța mea!...

Marieta înțelese, îngălbeni, pe urmă într'o clipă o încinse mânia și pe ea și izbucni:

— Vii dela birou cu țicneli în creier ș'acuvei să-ți verși necazul pe mine... Oho, câte-am suferit eu dela tine... Mânca-te-ar relele și primejdiile!

Ho! Ho! că uite-acu vezi pe dracul! sări Mititelu cu ochii mari, cu pumnii strânși. Că numai tu m'ai făcut să-mi prăpădesc sudoarea pe lozuri, de umblu cu pantalonii peteciți ca o haimana...

— Nu-ți ajute Dumnezeu din cer! Dare-ar ziua de azi să te văd cu mâinile pe piept cum îți bați tu joc de mine! Că numai copilașii ăștia știu cât te-am învățat și te-am oprit să nu arunci banii pe nebunii, că nimeni nu s'a înstărit din fleacuri

d'astea... Ş'acuma iacă pe mine mă ponegreşti, ponegri-te-ar Maica Precista şi sfânta zi de...

Cearta mai urmă câteva minute, apoi Ion Mititelu plezni pe nevestă-sa cu dosul palmei peste gură odată şi încă odată. Marieta, cu copilul la piept, amuţi o clipă. Ceilalţi copii se porniră să urle, iar femeea reîncepu afuriseniile cu amărăciune îndoită.

— Taci! gemu bărbatul schimonosit de fiere. Taci, taci, că pe toţi vă omor!

Nevasta plângea, copiii plângeau...

2.

Ion Mititelu s'a jurat că nu va mai juca niciodată la loterie şi chiar în ziua aceea a dăruit lozul frizerului din colţ care, în schimb, l'a tuns şi l'a ras gratuit.

3.

Nu trecu mai mult de o lună şi Ion Mititelu, eşind la amiazi dela minister, se pomeni iar cu ȝigănuşul şi cu „ediţia specială — tragerea loteriei statului“. Vru să treacă nepăsător, dar băiatul îi întinse grăbit ziarul:

— Ia-l boerule, că ți-a eșit numărul!

— Ce număr, diavole? Cum să-mi iasă dacă nu joc!

— Ți-a eșit boerule, zău...

Ion Mititelu zâmbi, luă jurnalul, dar nu din pricina loteriei, ci doar așa, ca să mai aibă de citit ceva după masă, la cafea. Dealtfel, chiar simțea o nevoie să-și distreze puțin gândurile. A avut o zi foarte amărâtă. I-au venit în minte toate necazurile. Neavând de lucru la birou, se apucase să facă o listă de cum o să-și împartă leafa și lista aceasta îl mohorâse de tot. Nu putea să se dumirească ce-o fi de tocmai azi îl chinuește mai mult sărăcia...

Mergea îngândurat, oftând adânc și des. Vânzătorii de ziare țipau în toate glasurile „ediția specială“, alergând ca niște zănateci. Oamenii se opreau pe trotuare sau eșeau în poartă și cumpărau jurnalul.

— Ce să faci dacă n'ai noroc? își zise el, aducându-și aminte nădejtile de odinioară.

Ajunse la frizeria din colț. Strigăte vâlmașite, râsete scurte, gălăgie. Mititelu se gândea că poate frizerul își bate nevasta. În aceeași clipă însă frizerul năvăli în stradă cu ziarul în mână, cu fața zgârcită de o bucurie grozavă, se repezi la dânsul, îl îmbrățișă și-l sărută cu furie, mormăind răgușit:

— Optzeci de mii... optzeci de mii...

Mititelu simți atunci că toată strada începe să se învâртеască și apoi se trezi în frizerie. Vre-o zece oameni îl zgâlțâiau, îi râdeau și-i povesteau în acelaș timp că, cu lozul pe care i l'a dăruit dânsul, frizerul a câștigat optzeci de mii de lei. Ii arătau jurnalul, îi strângeau mâinile, îl pupau, îi mulțumeau.

Nu-și mai dădu seama cum a ajuns acasă. Ai intrat însă în odae atât de zdrobit încât nevasta a început să se vaite crezând că l'au dat afară din slujbă. Bărbatul scoase ziarul din buzunar, îl întinse pe masă. Numărul lui era tipărit gros ca o sfidare.

— Optzeci de mii! șopti dânsul frânt.

În clipa următoare Marieta izbucni:

— Ne-ai omorât, derbedeule, ne-ai caliclit!... Cât ți-am spus eu și te-am rugat în genunchi să nu înstrăinezi numărul, că nu se poate să nu ne vie norocul. De trei ori l'am visat și tu ai aruncat la gunoi optzeci de mii de lei, arunca-ți-ar Dumnezeu sufletul în bezna iadului!... Dragii mării, dragii mării, ne-a prăpădit tâlharul, ne-a lăsat pe drumuri...

Blestemurile femeii schimbară deodată într'o mânie sălbatecă toată amărăciunea bărbatului. Incepu cu înjurături și cu imputări că ea e pricina nenorocirilor lui. Marieta bocea și blestema.

Cearta mai urmă astfel câteva minute, apoi Ion Mititelu plezni pe nevastă-sa cu dosul palmei peste gură odată și încă odată, urlând ca un balaur:

— Taci! Taci, că uite-acu vă omor pe toți!...

Nevasta plângea, copiii plângeau...

CUCERITORUL

Ilie Ghinea ese pe poartă cu piciorul stâng...

Din vârful caselor de peste drum soarele îl întâmpină zâmbind blajin și obosit, ca un prieten somnoros. Umbrele, din ce în ce mai îndrăznețe, se întind pe străzi, prin curți, pe coperișuri.

— Superbă vreme de plimbare — își zice Ghinea căscând. Dogoreala e pe sfârșite, începe să fie răcoare... nu se poate mai frumoasă!...

Se uită în sus și'n jos foarte mulțumit. Își netezește gulerul hainei, mângăe cu privirea vârfulurile ghetelor care lucesc ca doi ochi de țigancă, apoi scoate o țigară și o aprinde gândindu-se:

— Dacă n'ar fi sărbătorile ar uita omul că viața are și bucurii... Muncești, mun-

cești toată săptămâna de dimineață până noaptea...

Trece pe cellalt trotoar și o iea în stânga...

Merge cu pașii rari, bătând cu bastonul în asfalt, sorbind tacticos din țigară și cântărind din ochi pe toți oamenii...

È subșef de biuro, muncitor și burlac, scund și grăsun. Are mustați mici, cănite și o chelie mare, impunătoare. È foarte cumpătat. Iși împarte leafa pe zile și niodată nu-și încurcă socotelile. Nu cere nimănu și nici nu dă nimănu nimic. Slujbașii își cam bat joc de cumpătarea lui, dar mai bine să-și bată joc pe gratis...

Femeile au fost slăbiciunea lui. Poate că tocmai de aceea nu s'a însurat, deși ar fi avut ocazii multe și bune. Ii plac iubirile trecătoare, flirturile, cochetăriile, mai cu seamă că acestea nu costă parale.

De almintrelea se îmbracă șic. Preferă să nu mănânce decât să nu aibă dungă la pantaloni. Are un principiu: lumea nu știe ce ai în burtă, dar vede ce ai pe tine...

Calea Victoriei geme de femei frumoase.

Ghinea ridică fruntea triumfător și-i pare rău că nu e baremi cu o palmă mai înalt.

— Ce de femei frumoase! se gândește dânsul cu jind. Degeaba, trăsuri și femei ca 'n București nu mai găsești în toată lumea!...

Aruncă priviri dulci în dreapta și în stânga... Apoi, deoată, îi încremenește zâmbetul pe buze. Un grup de trei doamne îl fixează. Una dintre ele e bătrână și groasă, cu o pălărie caraghioasă în vârful capului. Dar celelalte sunt încântătoare. Și mai ales una, îmbrăcată în negru, cu niște cârlionți aurii pe tâmple, înaltă, trasă prin inel...

Ghinea se prăpădește după femeile înalte și trase prin inel. Se întoarce, își iuțește mersul, le întrece și iar se întoarce ca să le vază mai bine. Cea înaltă zâmbește și se uită la el cu coada ochiului. Ghinea tresare de fericire.

— Mi-a zâmbit — își zice, și aleargă repede să se oprească la vitrina pe unde trebuie să treacă frumoasa care i-a zâmbit.

— Mie mi-a zâmbit, nu mai încape îndoială — hotărăște Ghinea ținându-se acuma scai de ele. Poftim, cum îți ese aventura în cale!

Le întrece, rămâne în urmă, aruncă priviri întrebătoare și drăgostoase... Insfârșit „pisează“. Și 'n vremea aceasta gândurile lui se ceartă și se împacă. Cine știe ce poate să iasă dintr'o întâmplare? Întâmplarea e mama norocului. E drept că până acuma toate cochetăriile lui s'au pierdut în sec. Ar fi vrut să iubească și mai ales să fie iubit, și n'a avut noroc în dragoste. I-ar

fi plăcut să fie amantul unei femei frumoase și a trebuit veșnic să se mulțumească cu iubiri foarte modeste. Ce să facă omul fără noroc? Dar cine nu pierde nădejdea, trebuie să izbândească. Poate că blonda aceasta e femeia pe care i-a sortit-o Dumnezeu. De ce n'ar fi? La urma urmelor ea l'a chemat și l'a încurajat. L'a plăcut. Negreșit că l'a plăcut. Câte legături de dragoste nu s'au început pe trotoarele prăfuite, dintr'o privire plină de înțeleșuri?

Femeile dispar într'o cafenea. Desigur au obosit, se gândește Ghinea intrând țațoș și așezându-se în fund, chiar alături de masa lor.

Blonda parlamentează cu chelnerul și din când în când își rătăcește ochii spre Ghinea care aude că aleasa lui a cerut o ciocolată cu smântână.

— Ascultă, *garson* — strigă dânsul pe nas ca să facă impresie doamnelor—să-mi aduci și mie o ciocolată cu smântână!...

Alături femeile vorbesc în șoapte și uneori pufnesc. Ghinea zâmbește mereu.

S'a înserat. Cafeneaua murmură într'o lumină gălbue care pe blondă o face mai frumoasă...

A trecut aproape un ceas. Femeile se scoală să plece. Ghinea bate mândru în masă cu mânerul bastonului și mormăe boerește:

— Plata!

Când dă să scoată portofoliul, îngâlbește. Nu-i și nu-i. L'o fi pierdut sau l'o fi uitat acasă? N'are vreme să-și dea seama căci chelnerul sosește țipând:

— Vine plataaa!... Pofțiți?...

Ochii lui Ghinea rămân țintiți la ușa de eșire, unde blonda întoarce capul și-l privește foarte ciudat. Parcă râde batjocoritor...

— Doriți? urlă chelnerul nerăbdător.

— Da... da — bâlbăe Ghinea. Da. Te-am chemat să... să-mi dai un pahar cu apă!... Dar foarte rece să fie!

Chelnerul pleacă repetând răspicat „pahar cu apă foarte rece“, iar Ghinea hoalbă niște ochi prostiți.

— Ce să fie asta, omule? se sfarmă dânsul scotocindu-și discret buzunarele. Pofțim ghinion!... Așa am avut eu totdeauna ghinion. Când e una, nu e alta. Pentru doi franci să pierzi... Ce să pierzi? E! grozav!... Nu-i nimic, o să treacă vre-un prietenși...

Vrea să nu dea nici o însemnătate lucrului și se silește să se gândească numai la aleasa inimii lui. Dar, cine știe cum și de ce, acum i se pare că nu e tocmai sigur că blonda îl privea cu drag. Caută să se convingă că se înșală, că surâsul blonduinei era iubire. Nu mai izbutește. Neîncetat și tot mai stăruitor îi fulgeră prin

creeri portofoliul și grija: ce-o fi dacă, hai să punem cazul, n'o găsi nici un prieten care?...

Vrea să-și alunge din cap gândurile acestea neroade și cere jurnale ilustrate ca să se distreze. Se miră însă că parcă nu mai îndrăznește să poruncească prea energetic chelnerului și i se năzare că și chelnerul e mai puțin respectuos.

— Aș! râde dânsul răsfoind o revistă. Sânt un caraghios... Imi fac sânge rău pentru nimic.

Râzând așa își amintește râsul blondei în ușa. Și-a bătut joc, acuma e sigur că și-a bătut joc de el.

— Măcar de-ar fi fost frumoasă... Dar era...

Incepe să se gândească bine și să descopere că blonda era foarte comună, în orice caz prost crescută și, la urma urmei, n'avea nici un farmec. Cum a putut să-și piarză vremea ținându-se după cine știe cine? Iacă nu pățea nici rușinea aceasta, dacă nu era nerod. Acuma, pentru o femeie care și-a bătut joc de dânsul, să fie nevoit să tremure și să se frământa, el, om serios, funcționar! Și încă să trebuiască să se împrumute ca să scape din încurcătură!...

Se înfurie și-i vine să-și tragă pumni în cap:

— Idiotule!... Idiotule!... Și te mai pome-nești că nici nu pică nimeni dela cine să împrumut!...

Când începe să asude, zărește pe Ralea, un șef de birou, prieten vechiu care i-a luat-o înainte pe nedrept și prin protecție. Ghinea se simte mai ușurat, deși omul acesta îi era nesuferit.

— Bine c'am scăpat de bocluc—își zice dânsul strângând cu căldură mâna prietenului.

Ralea se așează. Ghinea îi spune cu multe amănunte toată aventura, dar se sfiește să-i povestească de ce n'a urmărit-o mai departe. Il știa pe Ralea batjocoritor. N'ar crede în ruptul capului că și-a uitat portofoliul acasă. Cum să-și uite cineva portofoliul? Mai curând capul decât punga. Ar umple numai decât ministerul cu glume nesărate. Ghinea înghite și râde acru când aude că-i zice prietenul:

— De ce nu te-ai luat după ea, frate Ilie?... Vezi, de-aceea n'ai tu noroc în dragoste...

Apoi îndată schimbă vorba:

— Tu iai ceva?

— Da... mersi... am luat o ciocolată...

Ghinea simte că i-a înnădușit capul. Iși aduce aminte că nu și-a scos încă pălăria ca să nu vază blonda că e chel.

— Mare zévzec am fost — se gândește el ștergându-și sudoarea.

Ralea mânâncă și vorbește câte verzi și uscate, iar Ghinea se întreabă mereu cum să-i spună că e încurcat și-i trebuesc doi lei? De vreo câteva ori s'a hotărât să-i ceară dela obraz, dar prietenul îl privea parcă atât de ciudat, că nu mai îndrăznește.

— Oho, e târziu de tot și mâine-i biuro — face Ralea chemând chelnerul.

— Adevărat bre—se grăbește și Ghinea. O să plec și eu. Ia uite, domnule, cum am întârziat!

Vorbind însă îi tremură inima: o plăti ori n'o plăti Ralea și ciocolata lui? Și Ralea n'o plătește. Și pleacă pe-aici încolo, liniștit și nepăsător. Ghinea e în picioare, îi stă pe buze să-l cheme înapoi, să-l roage... și cade pe scaun înfrigurat, zăpăcit, rușinat.

— Cum să-i fi cerut? Cum? Doi lei?

Il apucă o căldură amețitoare. O fi cald într'adevăr sau îl gâtuie frica? Se adâncește repede într'un ziar ca să nu-l vază lumea. Trebuie să i se cunoască și pe față nenorocirea... Se uită pe furiș la chelner parcă ar vrea să-l cerceteze: știe sau nu știe dânsul că n'are nici un ban? Chelnerul pare un băiat de treabă. Are o înfățișare foarte simpatică. Tot mai bine ar fi să-i spună: uite domnule, eu sânt Ilie Ghinea, cutare și cutare, mi-am uitat portofoliul acasă și...

— Chelner! murmură el obosit.

— Doriți plata?

— Nu... nu... Mai dă-mi un pahar cu apă!

Chelnerul îl privește bănuitor, pleacă și întoarce capul de câteva ori.

— M'a simțit — zice Ghinea și în aceeași vreme îi vine în minte s'o șteargă repede pânăce nu se întoarce chelnerul, și a doua zi să-i trimită datoria împreună cu un bacșiș gras. Dar îndată își dă seama că i s'ar tăia picioarele. Are un nod în gât și un gol mare în piept. Dacă mai ține mult situația aceasta trebuie să leșine...

Incearcă să se miște pe scaun ca să-și revie în simțiri. Deschide pentru a șaptea oară un jurnal și vrea să citească, să uite, să se liniștească. In creeri îi vuește într'una: „Ce să fac? Ce să fac?“

El miezul nopții. Oamenii s'au rărit în cafenea. Ghinea își rotește ochii cercetător. Nici o mutră cunoscută! Nici una! El nu bate cafenelele, de, e om chibzuit. Dar ar fi în stare acuma să ceară oricui, chiar unui străin...

Chelnerul nu mai mișcă de lângă masa lui. Șterge mereu, așează scaunele, ziarele și măsoară pe Ghinea cu niște priviri care-l turtesc.

Un domn bătrân cu barba lungă, cafeenie, la o masă într'un colț, soarbe ca un lup dintr'o ceașcă și îmbucă felii zdravene

de cozonac. Fărămiturile i se încurcă în firele de păr încrețit. Și mâncând are în ochi o bucurie ciudată ca și când toată lumea ar fi a lui. Ghinea îl vede, sare drept în picioare și se repede deodată la masa necunoscutului.

— Domnule, te rog, scapă-mă... te rog...

Bătrânul rămâne cu gura căscată. S'a speriat.

— Imi trebuie doi lei... Doi lei, domnule... Sânt istovit, nu mai pot... Doi lei... mi-am uitat portofoliul... Doi lei...

Domnul pune încet ceașca pe masă, se șterge pe mâini de fărămituri, scoate punga și bolborosește necrezător:

— Doi lei... ți-ai uitat portofoliul... Hm... Poftim!... Mai mare rușinea...

Ghinea iea banii. Ochiul îi strălucesc de bucurie.

— Nu știu cum să vă mulțumesc... O, ce nenorocire... Ce...

Se întrerupe brusc și pășește la masa lui, strigând:

— Chelner! Chelner! Plata!... Inchipu-ește-ți, omule, mi-am uitat portofoliul... O ciocolată...

Chelnerul, foarte respectuos, zornăie banii:

— Se poate, domnule, vai de mine... Nu era nimic...

Ghinea se simte fericit și e vesel parc'ar

fi câștigat la loterie. Iși iea bastonul și a-leargă spre eșire ca și când ar fi scăpat dintr'o temniță.

In stradă e răcoare deabinelea și Ghinea începe să se mai potolească. I se pare un vis rău toată întâmplarea... Bine c'a găsit pe bătrânul cela. Și iacă, nici nu i-a mulțumit cum se cuvenea. Ar fi trebuit baremi să întrebe unde să-i trimită cei doi lei... S'a purtat ca un bătăran. Ce-o să zică omul acela cum-se-cade de dânsul? Desigur are să creadă c'a avut de-a face cu un pun-gaș...

O clipă se gândește să se întoarcă și să explice bătrânului că el e subșef de biurou, om cinstit, că i s'a întâmplat nenorocirea, însfârșit... Dar apoi se răsgândește. La urma urmelor și el ar fi ajutat pe oricine s'ar fi găsit într'o situație așa de grea. E o datorie să ajuți pe un om în nenorocire. Doi lei! Adică ce-i doi lei? Poate că domnul cela e un bogătaș la care doi lei cu contează nici cât două parale... Ce să-i mai dai înapoi? Nu i-ar fi oare rușine să-i primească dela un om sărac? Mai bine de cât să-i dea lui înapoi cei doi lei, să-i facă pomană unui cerșetor... Sau și mai bine să-și plătească cu doi lei... însfârșit, are destule găuri de astupat...

Ghinea își încheie haina mulțumit, își iuțește pașii și se joacă nervos cu basto-

nul. Incetul cu încetul se liniștește de tot, începe să fredoneze și se gândește zâmbind:

— Nostimă întâmplare... Câștigai doi lei!... Bravo!... Chilipir!...

NEVASTA

Ion Bolovanu trăgea să moară...

Stătea chircit în pat, cu un picior întins strună peste cearceaful boțit, cu cellalt cârligat din genunche parcă i l'ar fi zgârcit cârceii. Mâinile le ținea rășchirate ca un răstignit, degetele încleștate în așternutul de paie, din care se zgâiau, spăimântate și rupte, câteva fire galbene ca părul în barba unui spân. Pieptul descheiat i se ridica în răstimpuri rare, anevoe, horcăind prelung parcă cu fiecare înălțare i s'ar fi smuls o coardă din suflet. Ochii mari holbați se mișcau cu priviri sticloase, pline de groază ca și când ar fi văzut ceva nespus de amenințător.

Nevastă-sa sta la căpătâiu cu o lumânare de ceară aprinsă în mână, cu fața rece, nemișcată, și se uita la dânsul întrebătoare

în vreme ce razele roșcate ale luminei îi îmbujorau puțin obraji și făceau să-i licărească ochii.

— Acu Ion moare, iar eu rămân văduvă — se gândea dânsa urmărind tresăririle de durere ale bolnavului. Acu eu o să mă întorc și o să plâng și pe urmă poate o să mă mărit a doua oară...

Bărbatul încercă să-și ridice capul de pe perna umezită de nădușeală. Mușchii obrazilor lui cenușii se încordară, vinele dela gât se îngroșară ca niște șopârle. Boala însă îl birui numai decăt și capul căzu și mai istovit pe spate.

— Cum se căznește săracul—își zise nevasta netezindu-și buzele cu limba. Mi-e milă de dânsul...

Simțea însă că minte când zicea că i-e milă. Plecă ochii rușinată și începu a se gândi: de ce nu i-e milă? Dar nu izbuti să se lămurească.

— Dacă mi-ar fi milă, aș plânge... Uite, toate femeile plâng, numai eu stau ca o stană de piatră. Măcar că mie mi-a fost bărbat...

Se uită cu o pismă copilărească la cele câteva femei bătrâne, care tropăiau în jurul patului, frecându-și mâinile, oftând des și cu multă poftă, și picurând câte-o lacrimă. Apoi privi iar la Ion și iar își zise:

— Mi-e milă de dânsul...

Femeile aruncau din când în când priviri speriate spre bărbatul bolnav și șopteau stins și repede:

— Moare!... Uite-acu moare!

Omul părea că aude șoptele acestea și le soarbe fără să vrea. Iși rotocolea în orbite bulbii albi ca marmora și privirile lui parcă întrebau ceva, parcă cereau ajutor și milă adevărată.

Apoi, deodată, se simți în odaie un zgomot ciudat, friguros, ca și când două aripi mari, nevăzute ar fi fâlfâit de mai multe ori. În clipa aceea bolnavul își îndreptă și piciorul cel îndoit, se întinse din răspuțeri, suspină lung și ușurat, întoarse ochii cu albul în sus și pe urmă rămase neclintit. După un dram de vreme însă, corpul totuș se mai smuci o leacă, mâinile se adânciră mai grele în așternut, iar mușchii feței se schimonosiră parcă sub apăsarea unei dureri foarte mari.

— Aoleu c'a murit!... E mort!...

O femeie uscată, cu nasul scurt și turtit și cu o năframă vânătă în cap, se năpusti năucă asupra mortului și începu a-l scutura sărutându-l cu lăcomie și țipând:

— A murit!... a murit!... Vai de mine, dragul mamei, că te-ai dus și pe mine m'ai lăsat! De ce te-ai dus singur, puiul mamei, și de ce nu m'ai luat și pe mine? Ce mă fac eu fără de tine, ce mă fac, ce mă fac?

Nevasta se apropie și dânsa de marginea patului și se uită lung în fața mortului. Pe tâmplele lucii zări un șir de boboite de sudoare care păreau gata a se rostogoli pe obraji la vale. Ii veni deodată pofta neînțeleasă să se încredințeze dacă Ion e mort sau nu? Iși trecu lumânarea în cealaltă mână și atinse cu vârful degetelor mâna mortului care era rece și umedă ca pielea de șarpe. Simți un fior de ghiață prin inimă și făcu repede un pas înapoi. O cuprinse o frică grozavă. Lumânarea de ceară începu să tremure în stânga ei...

În casa joasă, săturată de un miros pătrunzător de leacuri, stăpâneau fiorii aceia spăimântători ce se ivesc totdeauna în fața morții. Femeile alergau fără nici o țintă de ici colo, bocindu-se în silă, repetând mereu aceleași cuvinte fără rost care fac și mai jalnică priveliștea morții.

Intr'un târziu intră un bărbat.

— A murit? întrebă dânsul cu glas șters și nepăsător. Și, cum nimeni nu-i răspunse, își făcu cruce și adăogă oftând: Dumnezeu să-l odihnească!...

Apoi după ce se uită și el puțin la mort, clătinând din cap și ștergându-și mustățile, se duse la vatră și urmă mai trăgănat:

— Ar fi bine să-l scâldați până ce nu apucă a se înțepeni de tot...

Nevasta nici nu se mișcase de lângă pat.

O babă îi luă lumânarea din mână și o puse pe masă într'o oală, șoptind pițigăiat:

— I-a fost tare drag, sărăcuța... Nici nu poate plânge...

Femeea acuma se grămădi pe o laviță. Fața nu i se schimbase, dar dârdâia parcă ar fi luat-o cu frig. Se gândea neconținut la șoapta babei ce o auzise ca prin vis: „I-a fost tare drag...” Și începu a-și zice și dânsa: „Mi-a fost tare drag...” Și se minuna cum poate rosti cuvintele acestea.

— Mi-a fost tare drag... Adică de ce să-mi fi fost drag? A' fost bun? N'a fost. A' fost frumos? N'a fost. Apoi de ce să-mi fi fost drag?... Știa cât vreau să mă mărit cu altul și totuși m'a luat... Și pe urmă m'a bătut, mai rău ca pe o slujnică... Nu, nu mi-a fost bărbat. A' fost un străin...

Și, gândindu-se așa, i se părea ciudat și neînțeles vălmășagul și fierberea ce umpluseră casa: oamenii forfotind cu fețele sbârcite, îngrijorate, femeile care se învârteau în jurul unei căzi de lemn în care se zărea un cap galben, smead ce se bălăbănea încoace și încolo, apoi sgomotul ce se asemăna cu un bâzâit de bondari, străpuns când și când de câte-un sughiț de plâns... Și iar își zise că ar trebui să plângă și ea. Toată lumea lăcrămează: așa se cuvine când moare cineva. Și, la urma urmelor, Ion tot i-a fost bărbat. I-a cununat popa.

Negreșit trebuie să plângă. Iși frecă ochii cu pumnii și-și acoperi fața cu șorțul parcă ar fi vrut să se ascundă dinaintea oamenilor de rușine că nu-i vin lacrămile.

— Nu pot, nu pot—murmură dânsa în sfârșit. Nu mi-a fost drag...

Iși descoperi obrazii și-și ținti privirile la flăcările rumene ce se svârcoleau pe vatră. Simția că o cuprinde un frig din ce în ce mai năpraznic. Buzele i se mișcau într'una parcă ar fi bâlbâit rugăciuni...

Oamenii o vedeau și ei cum se sbuciumă, o priveau lung și cu milă, clipeau din ochi cu înțeles și șopteau așa ca să-i audă și dânsa:

— I-a fost tare drag, săraca... tare drag...

Trei zile, cât a fost mortul în casă, nevasta a umblat ca o nălucă, punându-și fel de fel de întrebări, căznindu-se cu fel de fel de gânduri. Ii era rușine că nu poate plânge și ocolea privirile oamenilor. Când vedea mortul în mijlocul odăii, în cosciugul alb, acoperit cu zăbranicul aspru și înflorit, simțea ceva nedeslușit, ceva ce nu era nici părere de rău, nici bucurie și nici frică, dar în care găsea câte o urmă din toate acestea.

De mort însă nu s'a mai apropiat până în ziua înmormântării. Și atunci cineva a luat-o de subțiori și a dus-o la picioarele cosciugului așezat în ogradă pe o năsălie

ce scârțâia în răstimpuri. În mijlocul mulțimii popa, în odăjdii cusute cu fir, cu barba rară, argintie, cu cădelnița în mână, din care se bolboceau nourași de fum mirositor, părea un moșneag cuminte și oboșit ce istorisește lumii, cu glas jalnic, cântător o poveste tristă de demult.

Nevasta, îngenunchiată, își răzimase capul de dunga sicriului. Simțea cum ascuțișul lemnului i se brăzdează în piele, cum îi gâdâle zăbranicul obrazii. Când respira, nările i se umpleau de miros de tămâie... Și, înghițind cu plăcere fumul acesta năbușitor, ascultând mormăitul cunoscut al preotului și răspunsurile grăbite și răgușite ale dascălului, i se păru deodată că toate acestea i s'au mai întâmplat odată. Creerul îi vuia. Gânduri și amintiri îi frământau mintea. Se vedea stând în genunchi înaintea aceluiaș popă, ascultând aceleași cântece jalnice, iar alături de dânsa simțea pe mortul din cosciug, pe care a fost silită să-l ia de bărbat, care era slab, bolnav și răutacios, pe care îl urâse tot așa de mult, precum iubise pe celălalt ale cărui priviri îi ardeau și-i mângâiau inima, care însă trebuia s'o ocolească, altmintrelea tatăl ei ar fi zdrobit-o... Popa citește din ceasloave și afumă cu cădelnița, dascălul îi răspunde cu ochii închiși sau întorși pe dos, iar ea simte din ce în ce mai lămurit că atunci,

cealaltă dată, s'a întâmplat ceva grozav, ceva de ce ea nu și-a putut da seama până astăzi. Deabia acum, în mijlocul bocetelor prefăcute și a fumului de tămâie, înțelege dânsa că popa și atunci a citit de îngropăciune, că i-a prohodit sufletul ei cel dornic de-a iubi și de-a trăi, că i-a prohodit iubirea.

Și, cuprinsă deodată de o durere sfâșietoare, începu a plânge cu hohot, a urla prelung ca o fiară rănită, așa cum ar fi trebuit să plângă atunci. Prin plânsul acesta voia parcă să-și jelească iubirea ei strivită atunci pentru totdeauna, iubirea care cu dânsa a fost mai vitregă și mai crâncenă chiar decât viața.

Lumea dela prohod se uita la dânsa mirată. Popa se opri puțin și începu a tămâia cu cădelnița. Iar din mulțime trecură din gură în gură vorbele:

— I-a fost tare drag...

Pe nevastă, acum, cuvintele acestea o înțepară ca niște ace muiate în otravă. Se întrebă uimită de ce-i tot dă zor lumea că i-a fost drag? De unde știu oamenii ăștia că i-a fost drag? Sau poate vreau să-și bată joc de dânsa, de durerea ei?... Intoarse repede capul și privi cu ochii înroșiți, fulgerători la femeile îngenunchiate și smerite. Ii venea să se scoale în picioare și să spuie în gura mare sufletelor ăstora

nesimțitoare că nu i-a fost drag, că nu-l plânge pe dânsul, ci își plânge vieța ei prăpădită... Dar privirile cucernice și blajine pe care le văzu în ochii norodului o spăimântară și o îmblânziră. Plecă iar capul și-și șterse lacrămile cu mâneca dela cămașă...

Cimitirul era la marginea satului, pe o coastă lină presărată cu tufiș. Pe drum începură a țârâi picuri mărunți și calzi. Popa deschise umbrela și-și iuți pașii, iar norodul deasemenea. Cântările sunau mai vesele acuma, fețele se înseninară... Când ajunseră însă la poarta cimitirului ploaia conteni și din dosul unui nour de argint, soarele își scoase obrazii înflăcărați. Lumea se împrăștiă și o apucă razna, peste morminte, spre groapă, ca să găsească locuri mai bune. Unii împiedicându-se de cruci rupte și putrezite, înjurau sâsâind, în vreme ce alții făceau mare haz pe socoteala dascălului care alaltăeri, la un botez, băuse până ce răgușise, așa că astăzi a cântat ca un curcan.

La groapă, cioclii așezară cosciugul pe dâmbuțul de lut umed, iar popa începu din nou să citească. Stropi sicriul cu aghiazmă, stropi și mulțimea, bălălăi de câteva ori cu cădelnița, mormăind ceva printre dinți, și pe urmă se dădu trei pași înapoi. Groparii vârâră două frânghii pe subt cos-

ciug și-l slobozică încetinel în mormânt. Când crezură că e aproape de fund, slăbiră funiile. Sicriul căzu huruind și plescăind în apa noroioasă ce se adunase acolo în urma ploii. Popa luă o mână de pământ și o aruncă în groapă. Oamenii se închinară și asvârliră cu toții, rând pe rând, câte-un pumn de lut pe cosciugul ce bubuia ca o darabană. Nevasta vru să facă și dânsa ca toată lumea, se plecă să ia un bulgăre, dar vre-o câteva femei o traseră repede deoparte șoptind speriate:

— N'o lăsați, că vrea să se arunce în groapă!...

Intorcându-se spre casă, lumea părea că uitase cu totul că vine dela înmormântare. Glume grosolane fășâiau prin aer însoțite de râsete înfundate... La pomene se încinse apoi un chef cum se cade. Mesenii ciocniră des pentru sufletul mortului, iar dascălul, șugubeț ca întotdeauna, închină în sănătatea nevastei:

— Și la anul să bem la nuntă — zise dânsul trăgând cu ochiul către un bărbat roșcovan din cellalt colț al mesei, rămas vădov de curând. Căci de, morții trăesc cu Dumnezeu, iar cei vii cu oamenii. Pe morți trebuie să-i mai lăsăm și în seama Domnului, că noi avem destule necazuri cu cei vii...

Nevasta ședea mâhnită și uluită, cu mâi-

nile în poală, cu fruntea plecată. În mintea ei răsunau mereu citaniile popii și sufletul i se frământa de durere. Se simțea atât de străină în mijlocul oamenilor care nu-i pot pricepe suferința, care n'o pot compătimi fiindcă nici ei n'au niciodată parte de compătimitură.

O babă, care plângea și bea fără încetare, se uită la ea cu coada ochiului și bâlbâi clătînând din cap:

— I-a fost tare drag, sărăcuța... tare drag...

Nevasta nu auzise vorbele dascălului, dar acele ale babei îi sbârnăiră în urechi ca o vijelie. Simți deodată că tot sângele i se urcă în cap. Cuvintele acestea mincinoase, rostite de atâtea ori, i se păreau cea mai cumplită bătae de joc. Și nu se mai putu stăpâni. Se ridică brusc în picioare și strigă ca o nebună:

— Minți!... Minți!... Toți mințiți!... Nu mi-a fost drag! Mi-a fost urât! Mi-a mâncat vieața, mi-a zdrobit vieața, nu-l rabde pământul!...

Bărbații o priviră necrezători, femeile își făcură cruce, iar baba șopti într'ascuns vecinei din dreapta:

— Tare mi-e frică să nu-și piardă mințile, sărăcuța... Că prea i-a fost drag...

CÂNTECUL IUBIRII

○ Prin geamurile petecite se strecoară le-
neşe cele din urmă tremurări ale amurgu-
lui. Lumina ruginie pătrunde în casă din
ce în ce mai cernită, umplând odăiţa cu
umbre deşirate. În vatră flacările roşcate
pâlpâie domol, se preling ca nişte limbi de
sarpe în jurul ceunaşului funinginit în care
apa de mămăligă hohoteşte înăbuşit. A-
dieri răcoroase rătäcesc pe sub pereţii coş-
covi, se furişează înlăuntru şi 'nvălmăşesc,
câte-o clipă, jocul blajin al focului...

Pe prichiciul cuptorului moş Costan şade
pipernicit şi tăcut, cu privirile pribege, cu
gândurile cine ştie unde. În faţa lui, Ileana,
o fetişcană ca un bobocel înrourat, răsu-
ceşte repede, repede, firul subţirel de in.

— Spune, tăticule... mai spune! bâlbâie
fata cu glas moale, care, în liniştea înse-

rării, răsună întocmai ca un fâșâit ușor de aripi.

Barba bătută de brumă a moșneagului tremură o clipă. Se uită galeș, pe sub gene, la Ileana, pe care lumina trandafirie a flăcărilor o învăluie într'o haină scumpă din povești, apoi cu voce lină, cu ochii închiși, parc'ar citi în carte vremile trecute, începe:

„...Uite... era fetișcană, ia așa ca tine. O guriță cât o cireașă coaptă și doi ochi albaștri cum e cerul când e mai limpede. Și cum râdea, cum râdea! Iți fura inima.

A trecut potop de vreme de-atunci, dar îmi aduc aminte de ea parcă numai eri aș fi văzut-o. Mai știi? Poate îmi furase și mie inima.

Eram pe-atunci ostaș tânăr și slujeam în Italia, într'un orășel ca o grădiniță de flori... C'atunci așa era lumea. Te prindea la oaste, te ducea prin câte și mai câte țări străine ș'acolo te ținea cu zecile de ani. Plecai tânăr de-acasă, fără urmă de mustăcioară pe sub nas, și te întorceai bătrân, bărbos și toropit, de abia-abia te mai cunoștea cineva în sat... Așa era lumea și pace...

Ea să fi avut atunci vre-o șaptesprezece ani, dar era chipeșă ca un flăcău și frumoasă, hei, frumoasă ca floarea spinului la începutul primăverii. Așa un nume hăt

ciudat... dar noi o poreclisem Minodora, și Minodora i-am zis cât a umblat printre noi. Ședea într'o cocioabă dărăpănată, în afară de oraș, chiar în preajma lagărului nostru, cu mă-sa dimpreună, o femeie nevoiașă ca vai de ea. Fata trebuia să zorească ziua-noaptea ca să câștige de-ale gurii. Alerga și se sfărâma neconținut printre noi, cu un coș plin de plăcinte, de cozonaci, de covrigi și alte bunătăți d'astea. Și noi, oricât de necăjiți eram, cumpăram totdeauna și-i goleam coșul, de ne era foame, de nu ne era, numai s'o vedem veselă... Căci cum râdea fata aceea, cum râdea!...

Apoi vezi, așa trecea vremea. Când în slujbă, când slobozi, cum se nimerea.

Și-mi venise odată rândul de sentinelă. Era toamnă târzie. Sufla un dușman de vânt, aspru și friguros, de parcă-ți ciupea obrazii cu clește înfierbântate. Și prin văzduh cetele negre de nouri se vrăjmașeau ca niște balauri. Eu, ca să nu mă cutropească somnul, umblam de colo până colo, mai tropăiam, mai căscam, ca omul cu urātu 'n spate. Și-un întuneric ca acela, de nu-ți vedeai nici mâna... Numai dintr'o parte pătrundea prin beznă un firicel de lumină galbenă ca fața unui om mort. Licărirea aceasta însă tremura din ce în ce mai slăbită, uneori se sfârșea de tot, apoi

iar răsărea dar mai stinsă și mai potolită parcă... Acolo ședea Minodora. Intr'o vreme, clipocind așa cu ochii deschiși ca epurele, mi se păru că aud ceva sgomot dinspre lagăr, ca și când s'ar fi apropiat cineva încetinel, pe-a furișul. Imi sgâiam ochii cât puteam ca să deosebesc câtuș de puțin, dar întunerecul era așa de gros, parcă eram într'un sac.

— Stai! Cine-i? strigai, însă nimeni nu îmi răspunse. Bagseama mi s'a năzărit— îmi zisei atunci, și prinsei iarăș a mișca. Dar de abia trecu o vreme, cât să-ți aprinzi luleaua și zgomotul de adineaori se auzi din nou, acuma mai aproape și mai deslușit.

— Cine-i? zic. Cine-i, că trag.

— Sst... sst! șopti cineva întocmai la spatele meu, eu sânt.

— Feldrihan Luca... tu ești? Incotro?

— Mai domol, bre — făcu el răgușit — să nu te audă... Mă duc...

N'am putut înțelege unde spunea că merge, căci o tivise repede spre casa cu lumină.

Nu mai știu cum s'a făcut, cum nu s'a făcut, dar în clipa următoare m'am pomenit și eu pe urma lui Luca. Alergam ca un smintit prin tufișurile desfrunzite. Rămurelele vlăguite mă plezneau peste ochi, dar eu nu simțeam nimic. Un singur gând îmi

rodea sufletul, ca și cum roade cariul în grindă: Luca se duce la Minodora. În răstimpuri totuș mă opream și ascultam. Înaintea mea auzeam pașii târâți, repezi, ai lui Luca.

Nu-mi pot da seama cât am alergat așa... Mie mi s'a părut un veac întreg. În sfârșit însă, deodată îmi răsări în față un ochiu de lumină, care mă pironi locului. A'scultai cu băgare de seamă, dar afară de clocotele inimii mele, acum nu mai auzeam nimic... Mai trecu o clipă, două, apoi un ciocănit slab în geam, îmi izbi urechile. Ferestruia se deschise lin, în pervaz se ivi căpșorul Minodorei. Câteva vorbe întretăiate, rostite în fugă, bâjbâiră prin întuneric, și repede, parcă le-ar fi tăiat cu săcurea, se stinseră și fereastra se închise. Pe semne Luca intrase în casă!...

Un vânt rece, ca ghiața, prinse a bate din spre cocioabă. Simțeam cum mi se strecoară prin carne, prin oase, cum îmi vâjâie în inimă să mi-o crape. Ș'apoi de odată mă dezmeticii. Imi veni în minte slujba și mă întorsei repede la locul meu. Mare noroc că n'a dat nimeni peste mine cât am lipsit. În curând fui schimbat, dar în noaptea aceea n'am închis ochii nici o clipă.

M'am mai sbătut eu ce m'am sbătut, cu gândurile mele de băiat aprins, dar în sfâr-

șit ce aveam să fac? Am tăcut... A' trecut o zi, au trecut mai multe, dar nimeni, vezi bine, nu bănuia nimic. Fetița tot printre noi, și mai veselă, s'o sorbi cu ochii...

Apoi... pe semne așa a fost să fie.

În vremea aceea ne venise la companie un locotenent nou, să fi avut douăzeci de ani, bun și frumușel ca un fagure de miere. Cum văzu dânsul pe Minodora, cum o îndrăgi foc și prinse a o lua mai cu glume, mai cu vorbe dulci... cum fac feciorii... Dar fetișcana numai râdea de el și-l îmbia cu plăcinte. Și băiatul tot mai zăpăcit, și fata mai rece. Il vedeam adeseori șoptindu-i la ureche te miri ce, dar nu! Minodora râdea și cu dânsul, ca și cu ceilalți, și atâta...

Intr'o zi însă, nu-mi aduc aminte cum, locotenentul nostru și-a luat inima în dinți și a sărutat pe Minodora. A' strâns-o în brațe și a sărutat-o drept pe buze, acolo, dinaintea noastră... a sărutat-o, ei cum îți spun. Fata îi trânti în cap coșul cu plăcinte, plânse, blestemă... dar ce se sinchisea el de aceea? A' sărutat-o și gata. Iar noi râdeam... râdeam să ne prăpădim, ca netoții. Știu eu de ce râdeam? Poate de necaz că n'am sărutat-o noi, poate de bucurie că totuș a sărutat-o cineva. Ș'am băgat de seamă că și Luca râdea ca ceilalți. Dar când s'a depărtat locotenentul, iarăș am văzut bine cum i s'au încleștat pumnii, cum a scrâșnit din

minți ca o fiară și cum a mormăit în sine sâsâind...

A mai trecut ce-a mai trecut și iarăș mi-a venit rândul de slujbă. Minodora parcă uitase sărutarea cu pricina. Ba, în cele din urmă, prinse a face ochi dulci locotenentului, știi, cum fac femeile când vreau să scoată pe bărbat din minți. De vre-o două ori locotenentul a îmbrățișat-o... a îmbrățișat-o și a strâns-o cum se cade, și fata nu s'a mai supărat, ci râdea și râdea... Hm! Dar totuș mi se părea că râsul acela e prea prefăcut, prea sună a sec... Vezi, eu știam ce știam.

Ș'așa, cum zic, mă puse iar de sentinelă, și încă Dumnezeu știe cum, iar la locul de altădată. Era tocmai în preajma Crăciunului, și turna o ploaie amestecată cu omăt, gata-gata să te înece. M'am oploșit în gheretă, iar acolo, scutit de umezeală, prinse să mi se îngreuneze capul.

Clipoceam de-abinelea, când, de odată, un bocănit scurt în spatele gheretei, mă făcu să sar ca fript. Dădui să ies și mă lovii față în față cu ofițerul de inspecție.

— Cine-a trecut adineaori pe aici? se răsti ofițerul la mine.

— Să trăiți, dom' căpitan, nimeni.

— Nimeni? răcni căpitanul. Nimeni? Minți hoțule, minți ca un câine! Eu cu ochii mei am văzut strecurându-se un om pe-aici,

către casă... Ai dormit, câine! Ei, las' că te învăț eu!

În clipa aceea parcă vedeam înaintea mea pe Luca. El, numai el trebuie să fie. Și, fără să vreau, bolborosii printre dinți: „Sărmanul băiat!“

După o scurtă șovăire, căpitanul porni repede înainte. „Hai!“ zise către mine și ceilalți doi ostași ce-l însoțeau, și ne îndreptarăm grăbiți spre cocioaba în care ședea Minodora. Din ferestrele mici, scofâlcite, izvorau și acum două fuiorașe de lumină roșiatică, întocmai ca niște țâșniri de sânge. Ajunserăm gâfâind în preajma casei și ne oprirăm. Eram patru cu ofițerul. Părea că din casă se aud oftări, plânsete înăbușite.

Incetinel ne târârăm până sub streășină. Căpitanul se ridică în vârful picioarelor și se uită prin geam. Un glas scâncit de femeie răsună de odată ca o horcăire de moarte: „Ce faci, dragul meu, ce faci!... Minodoro, unde ești?... Vino lângă mine... Vino!“

În lumina scăzută a ferestrei văzui deslușit că fața căpitanului încremenește și se albește ca giulgiul.

— Hai! Înăuntru! porunci răgușit ofițerul și ne opintirăm fuga spre ușa, care, într'o clipă, fu ridicată din țâțâni.

Când ne-am pomenit în mijlocul casei,

ne-a cuprins spaima de ce-am văzut. Jos, lângă vatră, încolăcit și schimonosit, zăcea locotenentul nostru, locotenentul care sărutase pe Minodora. Din gât îi bolbocea gărlă sângele. Când și când găfâia înecat. Iar ochii cei de cărbune, ieșiți din orbite, luceau ca două globuri de marmură... La masă, așezat pe laviță, cu fruntea răzimată în palme, Luca privea ca un lup flămând la locotenentul care se lupta cu moartea.

— Mă!... Mă!... ticălosule, tâlharule! urlă deodată căpitanul și se asvârli sălbatec asupra lui Luca.

Feciorul ridică fruntea, se uită o clipă la noi și nu zise nimic. Nu s'a împotrivit, nu s'a apărut. Ghionturile căpitanului cădeau ploaie peste capul lui, peste obraji, dar el nu scoase nici un glas de durere. Răbda loviturile, parc'ar fi fost un morman de piatră, până-l podidi sângele pe gură și pe nas și se rostogoli amețit la pământ...

Și iac'ășa săraca Minodora... De-atunci nu am mai văzut-o printre noi... Săraca!... Da-i mult de-atunci, tare mult... Și totuș când îmi aduc aminte de dânsa, mi se pare că numai eri s'a întâmplat..."

Noaptea se revărsase domol, pe nesimțite și învăluisse pământul în haină de jale. Spuza de stele tresărea sfioasă în văzduhul mohorât. Susurul înăbușit al frunzelor le-

gănite de răveneala nopții pătrundea în casă ca un glas tânguit care vine de departe și se stinge.

Fusul Ileenii nu se mai învârte. Iar în ochii ei albaștri, la lumina rumenă a focului din vatră, isvorește un bob de mărgăritar, licărește o clipă, apoi se rostogolește la vale peste obrajii ca laptele...

STRANUTAREA

Mamă, Fată, casă, două amări, Soare,
 În tătăpuli adăo câte o gură de vânt căl-
 ducă...
 Didi sade la ferestă, în seară, fată în
 lumina dulce a soarelui și se gîndește că
 ar fi bine să țară și ea să nu vază nimic
 lumă că e tîmără și se prăpădește de mîră
 în ușa-lăuă asta puștie și mîndră. Să în
 Stada Ratin și e încă profesorului de dans
 Nicu Georgeșcu. Măna ei e deaură în pă-
 mînt, în țară, sau are locuți toată ziua și
 trebură să vază de țară, alora, în loc să
 vază de țară în. Așa Didi, de când a est
 din pension, e nevoită să stăie acasă, me-
 tot simțind că e de dimineață până în
 seară, și tîmără să vază cece ar trebui
 să tîmără.

STRĂNUTAREA

Maiu. Patru ceasuri după amiazi. Soare. In răstimpuri adie câte-o gură de vânt căldicel...

Didi șade la fereastră, își scaldă fața în lumina dulce a soarelui și se gândește că ar fi bine să iasă și ea să mai vadă nițică lume că e tânără și se prăpădește de urât în mahalaua asta pustie și murdară. Stă în Strada Rațiu și e fiica profesorului de dans Nicu Georgescu. Mama ei e demult în pământ, iar tatăl său are lecții toată ziua și trebuie să vadă de fetele altora, în loc să vadă de fata lui. Așa Didi, de când a eșit din pension, e nevoită să stea acasă mereu singură, tristă, de dimineață până în seară, și numai să viseze ceeace ar trebui să trăiască.

Astăzi însă, Didi simte un dor mare să plece undeva, unde e lume multă, să râdă și ea, și să petreacă. Inima îi bate mai repede, obrajii i se îmbujorează. Parcă primăvara o cuprinde în brațele ei trandafirii și o ademenește cu șoapte lingușitoare. Nu are nici puterea, nici voința să se împotrivească. Il lipsește cineva, altcine decât tatăl său, cu a cărui lipsă s'a obișnuit de-a binelea. I se pare că aerul din Strada Rațiu miroase a mucegaiu și o înăbușe...

Se scoală ca arsă dela fereastră și începe să se îmbrace repede, parcă i-ar fi frică să nu scape un tren. Iși dă pe obraji cu suliman roșu, se șterge cu pudră, își vopsește sprâncenele și buzele, își pune rochia cea nouă azurie, pălăria cea mare cu pene albe... Inima îi svâcnește din ce în ce mai puternic, sufletul i se umple de fericire și de nădejde, iar când, însfârșit, gătită, stă în fața oglinzii, își zice zâmbind, ca și când ar vorbi cu un bărbat care-i face curte:

— Sânt drăguță... zău, sânt drăguță...

Bani are; vre-o patru franci: piața de mâine. Va să zică o să iea tramvaiul ca să nu obosească și să nu i se șteargă pudra de pe ochi. Se duce până în Calea Victoriei, se plimbă o jumătate de ceas și pe urmă se întoarce. O jumătate de ceas pe Calea Victoriei face cât o jumătate de an

în Strada Rațiu. Tramvaiul trece prin Viting. Trebuie să aștepte cam mult fiindcă p'aici tramvaiele trec mai rar. Așteaptă bucuroasă. Cum a așteptat atâta vreme singură acasă, de ce n'ar aștepta acum nițel? De departe face semn vizitiului, cu poșeta, să oprească, și vizitiul oprește numai decât. Tramvaiul e gol. Didi se așează în fund, pe bancă, deschide punga, scoate cinsprezece băni și așteaptă. Conducătorul e plictisit, i-e lene și i-e somn, și așteaptă și el până s'o mai aduna lume.

În dosul gării tramvaiul se oprește. Conducătorul și vizitiul se dau jos și se pun la taifas cu chioșcarul de jurnale și cu brutarul. Didi însă acuma e grăbită să ajungă cât mai curând în oraș. Așteptarea o plictisește și se gândește să-și urmeze calea pe jos. Dar i-e rușine. Mai ales că, tocmai când se muncește cu gândul acesta, bagă de seamă că s'a mai urcat cineva în tramvai, un domn care stă pe platformă, fredonează, fumează și-și răsucesce mustața.

Tramvaiul se urnește iar. Domnul zărește pe Didi, asvârle mucul de țigară, intră înlăuntru și se așează față'n față cu dânsa, cu toate că vagonul e gol și ar putea să stea și mai departe. Fetei i-e rușine, pleacă ochii și nu îndrăznește să se uite la domnul deși simte că el se uită mereu la ea.

Roșește, își netezește rochia, să nu i se vază picioarele, și strânge gologanii în palmă parcă i-ar fi teamă să nu-i fure cineva.

Insfârșit apare și conductorul mormăind respectuos:

— Taxaaa!...

Ridicând ochii la conductor, Didi vede fața domnului și se aprinde și mai mult căci domnul e tânăr și o privește cu un zâmbet cald și stăruitor.

— Cinsprezece! șoptește Didi cu sfială.

— Până la Hotel de Franța?

Intrebarea conductorului o zăpăcește de tot. Se uită pe furiș la domn, vrea să se scoale în picioare și zice domol:

— Da... da... până 'n Bulevard...

Pe urmă ia biletul, îl mototolește între degete, căutând să ghicească, până unde o fi mergând dânsul? Și, cu coada ochiului, se uită iar la domnul care n'o slăbește deloc din ochi.

— Zece — răsună glasul domnului, dar după o scurtă șovăire se răzgândește și zice: Adică nu... Dă-mi și mie de cincisprezece!

Tramvaiul ajunge în Strada Bucovinei și Didi simte mereu privirea domnului ațintită asupra ei. Acuma însă și-a mai venit în fire, ridică ochii și începe să se uite la case și la trecătorii de pe stradă. Domnul

o mai măsoară o clipă, apoi deodată grăește cu o voce catifelată:

— Mergeți până 'n Bulevard, domnișoară?

Didi se gândește dacă trebuie să răspundă sau nu, dar, gândindu-se, buzele-i șoptesc:

— Da...

— Și eu — adaogă repede domnul.

Urmează o tăcere. Se aude foarte deslășit troyotul calului și uruitul roatelor. Didi se uită mai bine la domnul care pare că se gândește ce să-i vorbească. Domnul e și el spilcuit, fiindcă și el se duce pe Calea Victoriei să iea aer. Are mustață castanie, cărlionțată, pălărie tare, baston, mănuși cenușii de ață, ochi galeși, buze roșii, late pe care e aninat un zâmbet molatec. El pudrat și a uitat să-și șteargă pudra din gene și de pe sprâncene.

— Imi dați voe să mă recomand: Jean Vasilescu, fost funcționar.

Didi rostește ceva, fără să știe ce, iar domnul începe îndată să-i spuie că se duce să se plimbe pe Calea Victoriei fiindcă lui nu-i place mahalaua și numai ghinionul l'a făcut să iea casă p'aici, că a stat în Bulevard și umblă numai cu trăsura, dar îi pare bine că a luat tramvaiul acuma deoarece astfel a avut fericirea să cunoască pe cea mai drăgălașă din câte ființe a întâlnit, o fată frumoasă, cultă, manierată, modernă

cum rar se întâmplă să se găsească la noi, și simte că, cu o astfel de față, s'ar putea înțelege fiindcă are ochii plini de simpatie, de farmec, de drăgălășie...

În vreme ce Jean vorbește și Didi ascultă uluită și fericită, tramvaiul se umple încet-încet de călători. Domnul trece lângă Didi, ca să nu auză toată lumea ce-i spune. Vorbește repede, parc'ar spune ceva învățat pe dinafară. Didi aruncă și ea câte-o vorbă din când în când, ca să nu crează domnul că are de a face cu o mahalagioaică. Și e fericită. Ii place Jean. E băiat inteligent, cam obraznic, nu-i vorbă, dar și obrăznicia îl prinde. Pe urmă e serios... Parcă omul știe de unde-i pică norocul? Dacă a plăcut-o el la întâia vedere, are s'o placă și mai mult când va cunoaște-o mai bine, când va afla că are și ea o zestre acolo, nu mare, dar potrivită. Și atunci poate...? Cine știe?... Se uită deseori cu mândrie la ceilalți călători și-i pare rău că Jean nu vorbește mai tare, să auză toată lumea ce-i spune.

În Strada Berzei însă Didi, ascultând fermecată, simte o gâdilitură în nas. Strânge din dinți și din buze, închide ochii și se gândește:

— Aoleu, îmi vine să strănut!... Unde mi-e batista?...

Batista era în poșetă, iar pe poșetă se așezase Jean.

Și Didi simte că gâdilătura în nas se în-tețește. Se sperie, respiră adânc și încearcă să rămâe nemișcată. Nu izbutește. Strâmbă din nas, își schimonosește fața, nările i se umflă și tremură. Se întoarce către Jean și caută să-și scoată poșeta cu batista de sub dânsul. Jean însă e înfierbântat și se înghesue mereu spre ea șoptindu-i pătimaș:

— Eu ador fetele moderne... Și mai cu seamă d-ta, care ești... Te ador!

În clipa aceasta Didi nu se mai poate stăpâni și, cu o strâmbătură grozavă, strănută tocmai în fruntea domnului Jean, murmurând plină de spaimă:

— Iertați, vă rog... Iertați, vă rog...

Toată lumea din vagon întoarce ochii, zâmbind, spre Didi. Jean își scoate batista din buzunar, se șterge pe frunte și glăsuește foarte grav:

— Mersi, domnișoară!

Apoi se scoală, ese pe platformă și de-acolo se uită cu dispreț la Didi, care se ghemuește în colț, mângâindu-și gura și nasul cu mâna, roșă ca racul de rușine...

Și Didi e nenorocită. Ochii ei mari, albaștri se înneacă în lacrimi. Privirile lumii din tramvai o ard. Nu mai vrea să se plimbe pe Calea Victoriei. Lacrămile îi brăzdează sulimanul și pudra. Vrea să ajungă acasă cât mai curând, să fie iar singură, să plângă...

Face semn conductorului, cu poșeta, să oprească, dar conductorul nu oprește numai decât. Se dă jos și pleacă înapoi, spre casă, pleoștită, cu ochii sărați de lacrimi...

Maiu. Cinci ceasuri după amiazi. Soare. In răstimpuri suflă câte-o gură de vânt rece...

VRĂMĂȘII

VRĂJMAȘII

Popa Grozea stă în poartă și-și smulge barba. Din când în când aruncă priviri dușmănoase spre casa de peste drum și bate din buze parcă s'ar certa cu cineva. Se mută mereu de pe un picior pe cellalt și-și tremură genunchele. Trecătorii se descopăr înaintea lui și se reped să-i sărute mâna dreaptă pe care o proptește pe burtă; mâna părintelui e noduroasă, groasă și moale, ca și când ar fi căptușită cu untură. Babele, dupăce îi sărută mâna, îi pupă și poala antereului ca să văză sfinția sa cât sunt de cucernice. Sfinția sa însă nu le vede fiindcă e furios, iar când e furios nici vede, nici aude.

Trece un cârd de vreme, pe urmă vine dascălul Tofan.

Dascălul Tofan e spân și-i place să umble

cu minciuna. Dealtmintrelea e om cu multă carte, știe și nemțește, și e prieten cu revizorul care zice că el e cel mai destoinic învățător din tot județul.

Tofan are o deosebită stimă pentru popa Grozea mai ales de când i-a povestit cum a colindat, în tinerețe, toate țările și orașele, dela Roma până la Ierusalim. Iar în ziua când a aflat că Grozea a adus dela Roma o țandărice din crucea pe care s'a răstignit Isus Hristos, s'a certat cu nevastă-sa, care nu putea suferi pe popi, și n'a lăsat-o până n'a convins-o să meargă să se spovedească.

Dascălul Tofan își scoate respectuos pălăria și zice:

— Bună seara, părinte!...

Părintele mormăie ceva și-i face semn să-l lase în pace. Dascălul vede că e supărat, vrea să știe de ce e supărat, dar nu îndrăznește să-l întrebe pe șleau și glăsuește:

— Parcă ești cam bolnav, părinte?

— Nu sunt bolnav, omule, sunt supărat!...

Du-te cu Dumnezeu și mă lasă dracului!...

Tofan se încurcă. El jicnit și, tocmai fiindcă e jicnit, îl roade și mai mult curiozitatea. Se hotărăște să afle, cu orice preț, pricina supărării preotului, ca să aibă ce povesti nevesti-si. Face deci și el pe supăratul:

— Imi pare rău, părinte, că d-ta... cu mine, care...

— Lasă, domnule, că parcă văd că mâine-poimâine și d-ta ai să mă înjuri ca și păgânul ăsta de peste drum...

Dascălul știe că păgânul de peste drum e Grigore Iliăș cu care popa se vrăjmășește de ani de zile. Părintelui însă i-a venit chef să se plângă și începe să-i istorisească toată daravera. Ii spune că nu mai are pic de hodină de Iliăș care îl ocărăște pe toate potecile și-și bate joc de biserică și de Dumnezeu. Acuma află că s'a legat și de țândăricea din crucea lui Hristos. Ei bine, până aici! Asta n'o să i-o mai treacă cu vederea. Pentru asta ar merita să-l ia de guler și să-l scuipe în obraz. N'o poate face că nu se cuvine s'o facă un preot; destul de trist că nu se găsește altcineva s'o facă. El însă are să-l afurisească în biserică, să știe toată lumea că-i păgân și să se ferească de dânsul ca de lepră.

Popa Grozea dă din mâini, face spume la gură și amenință casa păgânului. Tofan își freacă mâinile și zâmbește când vede că popa nu se uită la dânsul. El fericit, căci îi place să fie în curent cu toate certurile, deși el nu se ceartă cu nimeni de când un țăran l'a palmuit în cancelaria primăriei fiindcă îi bătuse copilul la școală. Față cu Grozea face și el pe indignatul, clatină grav din cap și zice că păgânul, odată ș'odată, o să-și frângă gâtul ca și popa din

Runc pe care l'a trăznit Dumnezeu din senin deoarece a lucrat în ziua Rusaliilor.

Dascălul nu apucă să-și sfârșească vorba, când se pomenește că popa îi pune mâna pe braț să tacă. Tofan înghite speriat, se întoarce și vede pe Grigore Iliăș care se apropie, ca de obicei, strănutând și tușind la fiecare pas și ștergându-și neîntrerupt mustățile și barba cu o basma cenușie înflorită.

Păgânul e bătrân de tot; umblă răzimându-se într'o cârjă cepuroasă. Are un cap mare cât o doniță. Poartă o haină scurtă și roasă, veșnic neîncheiată, iar pe ceafă o pălărie lată, moale, turtită. Toată vremea sflederește și sfarmă stâncile învelite cu mușchiu gălbuiu de pe malul Șomeșului cel cu apă clevetitoare și argintie, unde dânsul are o livadă mare cât vezi cu ochii. Lumea spune că Iliăș caută o comoară ce i-ar fi arătat-o în vis necuratul; el însă zice că taie drum în coasta stâncilor ca să nu mai înconjoare câte două ceasuri prin dosul satului.

Dealtmintrelea păgânul e o fire veselă și caută prilejul să-și bată joc de oameni. Când vede pe popa Grozea, râde și-i strigă de departe:

— Bună seara, Vasile!... Ce mai face țăndăricea?

Popa s'a potolit îndată ce a dat cu ochii

de păgân. Se face a nu auzi de țândărice, și zice:

— Bună să-ți fie inima, Grigore! Da tu ce mai spui?

Iliaș nu se oprește, dar răspunde râzând mulțumit:

— Iacă, sfederesc mereu, ce să fac?

— Ia seama să nu se prăbușească stâncile pe tine, că prea ești al dracului...

Păgânul râde, tușește și intră în curte, zicându-și:

— L'am omorât cu țândăricea!

Popa Grozea râde și el uitându-se după Iliaș, apoi mormăie, mângâindu-și barba, către dascălul care stătea cu pălăria în mână, zgulit ca un cățeluș flămând:

— L'am ars urât cu stâncile, ai?

— Urât de tot! bâlbâie Tofan și pleacă repede acasă să povestească nevastă-si că Grozea și cu Iliaș s'au certat ca niște țigani și, desigur, s'ar fi și bătut dacă nu era el acolo ca să-i mai potolească...

SOACRA SFÂNTULUI PETRU

Și a fost în vremea aceea când Iisus s'a pogorât din munte în Capernaum, cetate a Galileei. Și era în Sinagogă unde se adunau noroade multe și ascultau pre dânsul și se închinau lui. Iar cu dânsul erau Iacov și Ioan și Andrei, fratele lui Simon Petru, iară Simon Petru nu era. Și Iisus se mâhnea în inima sa că Simon Petru nu era.

Și după ce au învățat Iisus pre Iudei, au eșit din Sinagogă și s'au îndreptat către casa lui Simon Petru și a lui Andrei, în carele ședea și el.

Și era zăduf mare și nici câinii nu lătrau că pleoștiți erau de zăduf foarte.

Iar Iisus au fost trudit căci mult umblase în ziua aceea, propovăduind cuvântul lui Dumnezeu. Și sudoarea îl cuprinse pre dânsul și somnul. Că în gură nimica nu luase

în ziua aceea și-i era foame. Și de aceea era întristat și pentru că Simon nu era.

Și-l urmau noroadele pre Iisus îmbulzindu-l ca să auză graiurile sale. Și ziceau unii între sine:

— Cine este acesta ce grăește astfel și semne mari face ca proorocii?

Și Iisus auzea glasul lor și știa gândurile sale și-i plăceau lui, dar era tăcând și turburat cu duhul pentru Simon Petru.

Iar când s'au apropiat, iată că Simon vine. Și era Simon schimbat la față și galben. Și s'au spăimântat văzând pre Iisus și frică a venit preste dânsul și a căzut pre fața sa, și s'a rugat lui, grăind:

— Ravvuni (ce se talmăcește Invățătorule)!

Și răspunzând Iisus a zis către el:

— Simone au oare ce să-ți zic.

Iar el a zis:

— Invățătorule, zi.

Și Iisus au zis lui:

— Scoală-te.

Și s'au sculat Simon Petru și s'au apropiat de dânsul. Iar Iisus a grăit:

— Simone unde ai fost? Fiul Omului au rătăcit mult astăzi și pre Simon Petru n'a văzut.

Și îl muștra pre dânsul.

Iar Petru au plâns și au zis:

— Iartă-mă că om păcătos sunt, Doamne.

Acestea grăind, Simon Petru au mărturisit zicând:

— Soacra mea cuprinsă este de friguri mari Doamne, și plângere este în casa noastră și tânguire că nu se vindecă.

Și s'a mohorât Iisus în suflet și au răspuns lui, grăind:

— Au pre soacra ta mai mult iubești decât pre mine?

Și au pornit.

Și Simon Petru mergea la dreapta lui Iisus și era înfricoșat de frică mare. Iar norodul urma pre ei și grăiau între dânșii:

— Va tămădui acesta pre soacra lui?

Iar Iisus auzea și tăcea. Și Simon nu știa ce va face dânșul și grije multă avea.

Și era cam la al nouălea ceas, și bătea soarele.

Și iată că au ajuns ei la casa lui Simon Petru și a lui Andrei. Și auziau bocetele bolnavei. Și norodului milă nu era de ea căci limbută și vicleană foarte o cunoșteau. Iar Simon într'ascuns căuta cu ochiul la Iisus, că nu știa ce ar grăi. Și Iisus citea gândul său și s'au oprit în uliță și au zis lui:

— Ce vrei să spui, spune mai în grab.

Și privea în pământ Simon Petru, neîndrăsnind să grăiască. Iar Iisus zise lui:

— Indrăznește, Simone.

Și Simon Petru au răspuns și au zis:

— Tămăduiește pre ea, Doamne, că mama

muierei mele este și bunica pruncilor mei mulți care iată-i se joacă între ei pe-afară.

Iisus au zâmbit că au văzut sfiala sa și turburarea în sufletul lui, care se rușina grăind. Iar norodul s'au mâniat dacă au auzit graiurile acestea, și au ridicat pumnii și au strigat cu glas mare:

— Nu asculta pre el, Doamne, că blestemată este muierea aceea, iar pre dânsul cu bățul bate și de răs face pre el. Au tu nu știi pre ea? Mai bine este să moară ca să scape lumea de aceasta.

Însă Iisus au tăcut și milă mare avea de ucenicul său, că și dânsul știa bine cine este soacra lui și câte rabdă el dela ea.

Iar după ce au încetat norodul, Simon Petru văzând au căzut la picioarele lui Iisus, grăind:

— Doamne, nu lăsa pre dânsa să piară.

Și îndată au răspuns lui Iisus, zicând:

— Eu venind, o voi tămădui pre ea.

Și au intrat în casă. Și n'au lăsat nici pre unul să intre, fără numai pre Petru și pre Iacov și pre Ioan și pre Andrei fratele lui Simon. Iar muierea lui Simon Petru nu era acasă, căci în Magdala se dusesese la rude. Și norodul stetea afară și grăia între șine și-și râdeau de Simon pentru inima lui către soacra sa, și gălăgie mare făceau...

Și soacra lui Simon Petru zăcea aprinsă de friguri mari și bolborosia și gemea. Și

o au privit pre ea Iisus și s'au mirat căci acum au văzut mai bine cât vicleșug era pre fața ei. Iar muierea atunci s'a trezit din aiureala sa și au zărit pre Iisus și pre ceilalți și s'au speriat. Și auzind ea gâlceava afară s'au spăimântat iarăș de frică mare crezând că au venit s'o omoare pre ea, pentrucă multe rele apăsau inima sa.

Dar Iisus au înțeles gândul ei și a grăit:
— Nu te teme.

Și s'au mulcomit muierea.

Iar Iisus a stat pre patul ei și o au ridicat pre ea, apucând-o de mână și au certat frigurile și o au lăsat pre dânsa îndată.

Și într'o clipeală s'au sculat soacra lui Simon Petru și au eșit afară.

Iar mulțimea văzând-o eșind, au ocărât-o pre ea cu vorbe de hulă, zicând ei:

— Au nu puteai muri, să fi scăpat de tine.

Și îndată au luat ea toiagul lui Simon Petru din ungher și s'au năpustit la dânsii cu turbare mare și i-au gonit pre ei lovind și ocărând.

Și iarăș au venit muierea în casă și au început să juruiască pre Simon Petru și pre ceilalți, iar pre Iisus nu.

Și au zis ei Iisus:

— Muiere, mi-e foame.

Iar soacra lui Simon Petru au răspuns, grăind:

— Au nu voi hrăni eu pre toți? Că Simon nimica nu mai face, fără pe drumuri umblă și pește nu prinde.

Zis-a Iisus ei:

— Eu am făcut pre Simon vânător de oameni.

Zis-au ea lui Iisus:

— Noi ce mâncăm atunci?

Și s'au umplut muierea de mânie mare foarte și s'au iuțit să-i scoată pre ei afară din casă. Iar Simon Petru s'a spăimântat în inima sa și a rugat pre dânsa să nu-i facă atâta rușine.

Și s'a potolit ea înfricoșându-se că Iisus va trimite la dânsa altă boală mare sau moartea. Și au slujit pre el și a adus în blid mâncare bună, că avea. Iar Iisus au mâncat și apoi s'a culcat să odihnească oboseala sa.

Și au eșit și l'au lăsat singur.

Și a dormit Iisus ca un ceas.

Iar când s'a deșteptat zarvă mare fu în casă și soacra lui Simon Petru bătea pre dânsul cu toiagul său și urla și dinții scrâșnea. Și Iacov și Ioan și Andrei steteau afară, și nu îndrăsneau să sară că turbată era muierea și îndrăcită foarte.

Și s'au sculat Iisus, și au certat pre dânsa, zicând:

— Muiere, ce faci?

Iar ea roșu vedea cu ochii și nu răs-

punse lui, ci pre Simon Petre lovea și țipa, zicând:

— Să înveți minte.

Și Simon Petru răbda și se ferea și tăcea că era blând din fire și supus foarte muierii.

Și Iisus se mira.

Atunci au venit ceilalți în casă ca nu cumva nebuna aceea să se învierșuneze și la Iisus.

Iar Iisus a zis lor:

— Sculați-vă să mergem de-aici.

Zis-a lui Simon Petru:

— Doamne, pentruce nu pot veni după tine și eu acum? Sufletul meu pentru tine este.

Răspuns-au Iisus lui:

— Sufletul tău pentru mine este? Adevăr, adevăr grăesc ție, nu vei putea veni după mine până ce nu te vei lepăda de soacra ta.

Iar muierea au auzit vorba aceasta și mai mult s'au mâniat și au zis:

— El ginerele meu este. Tu ce-i dai lui?

Și Iisus au zis:

— Iart-o, Doamne, că nu știe ce face.

Și soacra lui Simon Petru au crâșnit și au hulit pre dânsul, zicând:

— Tu strici casa aceasta.

Și i-au gonit pre toți.

Și îndatăș au eșit.

Și când au eșit era noapte.

Și mergeau ei mâhniți în sufletul lor. Iar Simon Petru plângea și grăia lui Iisus:

— Invățătorule, mai bine nu tămăduiai pre dânsa.

Zis-au Iisus lui:

— Au nu tu m'ai rugat pentru ea?

Răspuns-au Simon Petru pocăit:

— Greșit-am, Doamne.

Și s'au mângâiat dânșii și s'au dus în casa lui Iacov și a lui Ioan, că era aproape. Și au mas acolo.

Și s'a dus vestea aceasta în tot locul cel de prin prejur. Și s'au făcut frică pre toți ceice locuiau întru laturea aceea. Și s'au mirat.

Și au căzut preste soacre ocară mare pentru soacra lui Simon Petru în vecii vecilor.

IDILA DELA ȚARĂ

Se înserează...

Armeanul se târăște pe lavița din fața prăvăliei, gâfâie grozav, își șterge fruntea cu o batistă roșie, mare cât un cearceaf și apoi strigă Bertei să-i aducă armonica. E schiop și spune tuturor că și-a pierdut piciorul în război. Și toată lumea îl crede. Dece adică nu l'ar crede?

Il chiamă Sencovici, dar țăranii îi zic „Armeanul“, fiindcă vorbește foarte stricat românește, iar copiii „șchiopul“, fiindcă umblă în două cârje. Are o față neagră ca un harap, o chelie ca o lună plină și o pereche de ochelari pe care toată ziua îi freacă și îi curăță cu un petec de flanelă gălbue, și care totuș sunt veșnic unșuroși. Din pricina cheliei răcește ușor și suferă deseori de guturai, iar cu ochelarii nu vede

bine și deaceea nici nu-i pune decât atunci când se ceartă cu Armeanca sau are ghinion mare la cărți.

Berta îi aduce armonica... Berta e o drasla cea mai mică a Armeanului. Și cea mai răsfățată, firește. E urâțică și cam morocănoasă, cu dinții negri ca barba șchiopului. Țăranii își speriau copiii cu dinții Bertei zicând că au înegrit fiindcă a mâncat prea mult zahăr. Și copiii credeau. De-oarece credeau și țăranii.

Armonica Armeanului e veche și roasă, lui însă i-e dragă căci îi amintește vremile când era tânăr, când avea și el două picioare și dădea târcoale Armencei. E cam mult de-atunci. Pe-atunci armonica era nouă și Armeanca tânără. De-atunci armonica s'a hodorogit iar Armeanca a făcut trei copii: pe Iani, care umblă cu pantalonii roșii, largi și peteciți, pe Șimi care veșnic se spilcuește dar veșnic e murdar, ca ochelarii Armeanului, și pe Berta.

Armeanca e o femeie naltă, uscățivă și înțepată ca o prințesă. De dimineață până seara se necăjește cu copiii fiindcă cu șchiopul nu se mai poate certa de când și-a pierdut piciorul. Înainte de întâmplarea aceasta, Armeanca a fost stăpâna casei. Și se zice că atunci treburile mergeau mai bine. De când casa e pe mâna Armeanului a început să se ofilească norocul familiei...

Schiopul întinde armonica, întoarce ochii pe dos și cântă falș o melodie armenească tăragănată și monotonă. Cântând se înduioșează și ochii i se umplu de lacrimi. Dar cântă mereu și lacrămile i se revarsă pe obraji și se împrăștie prin barbă.

Berta s'a ghemuit lângă piciorul cel șchiop al bătrânului, se uită cu gura căscată la armonică, se înduioșează și ea, și începe să cânte cu glas pițigăiat.

Pe urmă vine Șimi, pe urmă Iani, pe urmă Armeanca... Și toți se așează în jurul Armeanului și ascultă, și pe urmă cântă, și pe urmă lăcrimează.

Se înnoptează...

La Armeanul era clubul intelectualilor satului. Aici se întâlneau în fiecare seară, și mai cu seamă iarna, tot ce Maierul avea mai nobil: notarul Bărgăuanu, pădurarul Laar, David, feciorul cârciumarului, popa Grozea, dascălul Tofan și ceilalți.

Armeanul ținea o prăvălie și de-aceea era clubul la dânsul. Se întâmplă că e nevoie de ceva în casă. Ca la oameni. O sticlă de lampă, o lumânare, ori oțet, ori cine știe ce. Fuga lu Armeanul. Boerul tot nu face nici o treabă; iaca se mută de pe un scaun pe altul. Să meargă dumnealui, că slujnica spală rufe... Boerul vede bine că așa e și pleacă. Ajunge într'un suflet la Schiopul.

— O sticlă de lampă!

— Bine. Numai decăt.

Și Armeanul, până învelește sticla în hârtie, se apucă să povestească boerului, sau unui alt mușteriu, că vaca cea mai frumoasă a Boroiiului a pierit azi-dimineață, din senin. Spune că tot satul fierbe.

— I-auzi!... Și eu habar n'aveam!... Cum a putut pieri Dumana Boroiiului? Cum? O fi mâncat trifoi otrăvit, i-o fi făcut cineva farmece?

Mușteriii se perindă mereu. Fiecare știe sau născocoște câte un amănunt nou și interesant. Ion a Glanetașului zice că ar fi pierit cu limba scoasă de-un cot, Floarea Onoaei spune că de două zile dădea câte zece ocale de lapte amestecat cu sânge...

În sfârșit numai lucruri de mare senzație în fața cărora o sticlă de lampă trebuie să dispară și să se uite cu desăvârșire.

Din vorbă 'n vorbă boerul trece și 'n odaia de-alături să vadă ce mai spun intelectualii. Domnii sunt în păr și joacă. Joacă domino sau cărți, neapărat. Deci până una-alta boerul face și el nițică galerie. Pe urmă îi vine prilejul să ție locul unuia care ese până afară ca să se răcorească, fiindcă are un ghinion turbat. Vremea trece, jocul se întetește și boerul se adâncește în cărți așa că nici cu patru boi nu l'ai mai scoate... Când i-e lumea mai

dragă însă se pomenește că-l sgâlțâie cineva de mână. E băețașul pe care l'a trimis măicuța să cheme acasă pe tăticul. Tăticul însă a început să aibă ghinion, pierde cinci gologani, e supărat și-și mângâie disperat cărțile. Tocmai când copilul iese cu gura pornită pe plâns, vrea să-i spună că vine numaidecât. Mai trece ce trece, apoi vine servitoarea, suflecată până 'n genunchi, înădușită și murdară, de, cum e omul când spală dușumelele sau rufele. Din prag strigă:

— Domnule, să faci bine să vii acasă că avem mare nevoie de d-ta!

— Indată! Indată! răspunse boerul zâmbind cu înțeles și jenat către ceilalți care de asemenea zâmbesc, dar cu dispreț.

Servitoarea pleacă bombănind. Vremea trece ca gândul. Servitoarea se înființează iar, mai morocănoasă, și se răstește:

— Domnule, să vii că n'avem nici un strop de petrol în casă și stăm prin întuneric!...

— Cumpără o lumânare, fetițo, și du-te înainte că te ajung!

Și iar așa, și iar așa. Până ce însfârșit ușa clubului se deschide ca trăznetul și intră însăș leoaica, doamna, înfuriată ca o vijelie. Face cu ou și cu oțet pe toți intelectualii și mai cu seamă pe Armeanul care e pacostea satului căci înăcrește traiul tu-

turor cucoanelor. Pe urmă îl spală cum se cuvine pe iubitul soț și-l scoate din club în drăgălășii...

Intelectualii rămân încurcați și opăriți, zâmbesc și trec înainte. Ce să răspundă unei femei?

Cel mai însuflețit partizan al clubului e dascălul Tofan care, deși deabia răsufală de calicie, are totuși multă trecere fiindcă știe nemțește. Venea totdeauna cu copilul ca să fie liniștită dascălița și să nu creadă că se ține de drăcii. Copilul făcea pe chibițul. Și-i plăcea atât de mult să facă pe chibițul, încât stătea ceasuri întregi fără să scoată o vorbă, cu ochii holbați la grămăjuile de bani albi și roșii ce zuruiau pe masă. Se bucura nebun când vedea că dinaintea tăticului creștea grămada de parale, că tăticul era vesel și-l întreba mereu dacă nu i-e somn, iar dacă-i era somn, îi dădea câte un gologan. Atunci tăticul câștiga. Când vedea însă că tăticul șade pe scaun parcă ar șede pe ghimpi, că numără într'una bănișorii ce amarul îi mai rămăsese, atunci copilul se posomora. Fiindcă atunci tăticul pierdea de se smintea. Atunci el își rezema căpușorul pe marginea mesei și bâlbâia un Tatăl Nostru, ca să-i ajute Dumnezeu tăticului să câștige. Și adormea cu gândul la Tatăl Nostru și la tăticul, și nu se mai trezea decât atunci când vre-unul, scos

din fire de prea mult ghinion, bătea cu pumnul în masă...

S'au luptat ele, femeile, mult să omoare clubul, dar n'au izbutit. Și totuși o femeie a pricinuit moartea clubului: Armeanca.

Familia Armeanului s'a împrăștiat. Prăvălia s'a vândut la mezat. A cumpărat-o un Ungur posac, care nu vrea să dea nici un ac pe datorie. Deaceea și intelectualii l'au poreclit „pocitul“.

Dealtmintrelea Tofan a prevăzut moartea clubului îndată ce a aflat că a murit Armeanca. I-a și spus dascăliței, foarte mișcat:

— De-acum poți fi fericită! A murit Armeanca, a murit și clubul!

OCROTITORUL

I.

Aide, Filibaș — zise directorul, un om acru cu cioc și cu ochelari, către aprodul Ion Filibaș, întinzându-i un plic mare, galben, cu eticheta ministerului — să-mi cauți din fundul pământului pe domnul șef Sulea și să-i dai plicul ăsta!... Ai înțeles?...

Aprodul se închină adânc, luă plicul, bâlbâi de mai multe ori „da, domnule director“, apoi, cu o privire blândă și rugătoare parc'ar fi cerut iertare pentru îndrăzneală, întrebă cu glasul răgușit de respect:

— Aștept vre-un răspuns, domnule director?...

— Nimic — mormăi directorul mângâindu-și ciocul cu amândouă mâinile și adăogând pe urmă mai răspicat: Nimic, ai înțeles?... Ei, aide pleacă mai repede!...

Filibaş coborî sprinten scările, dar în stradă se opri o leacă să răsuflă. Privi lung în sus și în jos pe Calea Victoriei la trăsurile ce alergau în goană spre șosea, la ceasornicul din vârful unei case, și-și zise căscând: „Fire-ar al dracului de șef să fie...” Apoi scoase din buzunarul pantalonilor o batistă pestriță și-și șterse oftând gâtul și fruntea.

Era o zăpușeală nemai pomenită. Razele soarelui aproape de asfințit frigeau coferișele caselor, se înfingeau în pereți, în frunzișul copacilor pleoștiți de prin grădini. Străzile și trotoarele parcă se înmuieră de fierbințeală. Oamenii umblau alene, suflând greu și făcându-și vânt în răstimpuri cu pălăriile sau cu batistele.

Aprodul, pornind tacticos în jos, se gândi că domnul șef Sulea stă tocmai în Strada Fracmazonă.

— Ei departe rău — își zise îndesându-și șapca pe ceafă — o să iau tramvaiul că nu-i scump și mă dor picioarele...

Dar ajungând în Calea Griviței își trase șapca pe ochi și se gândi că ar fi o prostie să cheltuiască. Vreme are berechet, picioarele nu-l dor așa tare. Cu tramvaiul e mult mai cald decât pe jos, căci în tramvai e îmbulzeală. Mai bine o să bea o țuică cu un ban ca să se răcorească și mai economisește cinci parale...

Mergea încet, legănându-se și gâfâind ca o rață. Asuda tare și-si scotea deseori șapca să-și șteargă chelia. Era scurt și gros, cu o burtă din pricina căreia nu-și vedea decât vârful ghetelor. Avea ochi albaștri, dulci, care păreau a zâmbi neconținut, și nasul cu nările largi și înfundate de păr. Barba-i era castanie, încâlcită, presărată cu câteva smocuri de fire albe și-i ajungea până la al doilea nasture al tunicii.

În Strada Fracmazonă află dela proprietăreasă că Sulea n'a dat pe-acasă de vre-o două zile, că e în urmă cu chiria pe o lună și jumătate, că în fiecare seară vine acasă cu trăsura, dar de chirie nu se sinchisește, că scandalizează pe ceilalți chiriași aducând dame în casă și că, însfârșit, trebuie să fie cam țicnit, de oarece vorbește singur și dă din mâini și pune noaptea să-i cânte gramofonul.

Filibaș era ostenit și avea și el poftă de vorbit. Șezu și spuse proprietăresei că are șapte copii, că la toamnă împlinește cincizeci și trei de ani, că pe fata cea mai mare, care-i foarte cuminte și frumoasă, a cerut-o un funcționar dela poliție, dar mă-sa n'a vrut s'o dea fiindcă auzise că funcționarul e bețiv și bătăuș, că dânsul e în serviciu de douăzeci și cinci de ani și toți superiorii l'au avut drag și l'au cinstit, numai Sulea îl persecută, că om mai fără suflet și mai

tiran ca Sulea n'a pomenit, că îl amen-
dează în fiecare lună fără nici o vină și nu
se gândește că bieții copilași îi mor de
foame și că el crede că Sulea n'o să ajungă
bine căci e prea țațoș și înfumurat.

Proprietăreasa îl ascultă cu luare-aminte,
clătină din cap, îl compătimi și zise că și
dânsa crede că o să-l bată Dumnezeu pe
șef, apoi îi dădu un pahar cu apă și-l pe-
trecu până la poartă.

— Bună femeie — își zise Filibaș gân-
dindu-se că, dacă Sulea nu e acasă, trebuie
să fie negreșit în Strada Verde, la avocatul
Ștefan Popescu, care e prieten cu șeful și
care are o nevastă oacheșă, tânără și dră-
gostoasă.

Pe drum însă îi păru rău că a ocărât pe
șef. Câine-i Sulea, nici vorbă, dar n'ar fi
trebuit să-l ocărăscă. Te pomenești că pro-
prietăreasa, limbută cum este, i-o spune că
l'a înjurat și atunci o să dea de dracul. Șe-
ful și altfel are pică pe dânsul și-i tot
făgăduiește c'o să-l dea afară, dar mi-te
când ar mai auzi că l'a vorbit de rău.

— Bine-i să ai lacăt la gură — mormăi el
întristat și iuțindu-și pașii.

Trecând prin Strada Lipsani deodată
zări pe Sulea în fața unei vitrine, rezimat
în baston, cu gura căscată la niște mane-
chine îmbrăcate în rochii-pantaloni. Fața-i
era plictisită, parc'ar fi fost bolnav s'au

n'ar fi avut parale. Dealtmintrelea era un bărbat de vre-o treizeci de ani, cu un corp pe care nici o haină nu putea să stea bine, cu mustața roșcată și tunsă englezește, cu buzele groase și umede, cu barba lată și totdeauna albă de pudră, și cu monoclu. Se credea foarte frumos și se lăuda tam-nesam că are succes la femei. Avea un baston cu mânerul de argint pe care îl cumpăraseră cu trei franci la o licitație dela Muntele de Pietate, dar despre care dânsul spunea că l'a căpătat drept amintire dela un prieten al său, pictor celebru la Paris.

— Pomenești lupul și lupul la ușă — se gândi Filibaș, încetându-și pașii și scotocind după scrisoare. Apoi se apropiă cu șapca într'o mână și cu plicul în cealaltă:

— Vă salut, domnule șef...

Sulea se întoarse repede, speriat, auzind glasul lui Filibaș. Nu dăduse după amiazi pe la birou și-i era frică să nu fi venit vre-o inspecție. Se uită repede împrejur și se reculese numai decât căci văzu cum câțiva trecători curioși cască gura la el și la aprodul ce stătea descoperit.

— A, Filibaș?... Ei? făcu dânsul serios, apropiindu-se de aprod.

Filibaș stătea ca pe cuie și se muta mereu când pe un picior, când pe cellalt. Iși alunecă privirea peste fața gravă a șefului și-i veni în minte că tot așa face și când îl amendează.

— V'am adus o scrisoare din partea domnului director—îngăimă însfârșit întinzându-i plicul și răsuflând parcă ar fi scăpat de o povară foarte grea.

Șeful aruncă ochii la adresă și, văzând eticheta, păli. Invârti plicul între degete ca și când n'ar fi îndrăznit să-l desfacă și prin minte îi fulgeră neîntrerupt: „M'am dus dracului!“ Căută totuș să se stăpânească și întrebă cu o tremurare în glas și cu dorința de a afla astfel cel puțin cu o clipă mai târziu cuprinsul scrisorii:

— Domnul director era la minister când ai plecat?

— Da—răspunse repede și hotărît apodul, dar apoi, gândindu-se că poate răspunsul acesta nu e pe placul șefului, începu să bâiguiască: Adică... nu știu sigur... poate să fi plecat...

Sulea îl privi lung, încruntă din sprâncene și zise domol:

— Tare ești prost, Filibaș... Cum dracu poți fi așa de prost?

Filibaș zâmbi, bucurându-se că a scăpat cu atâta, iar șeful rupse plicul cu băgare de seamă și aruncă o privire înlăuntru. Și atunci Filibaș văzu că fața lui Sulea se înseninează deodată, că ochii îi licăresc, iar colțurile gurii i se lărgesc așa încât îi desvăluie dinții.

— Mare câine ești, bată-te Dumnezeu —

gândi aprodul zâmbind totuș, parcă ar fi vrut să arate că și el iea parte la bucuria șefului. Dar acu mi se pare că te-am îmblânzit...

Sulea scoase scrisoarea din plic cu degetele tremurând și numără repede bancnotele ce erau înfășurate într'însa, gândindu-se cu plăcere: „Și tocmai n'aveam nici un ban și nu mai știam de unde să împrumut... Ce om cum-se-cade, ce om!“ Pipăi cu lăcomie hârtiile, se uită cu drag la Filibaș și prinse a sorbi rândurile în care directorul îi spunea că îi trimite cele două sute de lei ce i-a împrumutat deunăzi, îi mulțumește și, dacă n'are ceva mai bun de făcut, îl roagă să iea masa diseară cu dânsul și cu nevastă-sa.

— Mă duc, neapărat mă duc! murmură Sulea. Poate că facem și un pocheraș și mai ciupesc ceva!... Ce om cum-se-cade, ce om!...

Incepu a râde. Apoi zărind iar pe Filibaș, îl bătu pe umăr și-i zise fără să-și poată stăpâni bucuria:

— Bravo, Filibaș, bravo! Mulțumesc... Ești băiat de treabă. Mersi!...

Se întoarse zăpăcit să plece spre Calea Victoriei, dar după ce făcu doi pași, veni iar spre aprod și-i întinse mâna prietenește:

— Bravo, bravo și mersi Filibaș! strigă simțind că ar fi în stare să și sărute pe

omul care i-a adus, tocmai când era mai necăjit, paralele ce le crezuse pierdute.

Filibaş, dintru'ntâiu, se dădu înapoi parcă n'ar fi putut crede că şeful acesta să-i întinză mâna. Roşi şi începu a râde ca un prost. Işi şterse palma de dunga pantalonilor şi blodogori, fără să ştie ce zice, ca un copil căruia i se face o bucurie la care nu se aşteptase niciodată:

— Vă salut, domnule şef...

În clipa următoare simţi cum nişte degete uscate, osoase, dar totuşi moi şi catifelate, îi strâng uşor mâna. Îl trecu un fior de plăcere. Mişcă din picioare, se închină şi rânji iar, mai prost şi mai roşu. I se părea că inima îi creşte, i se umflă şi bate tot mai repede, încât i-e frică să nu pleznească. Buzele îi tremurau făcând să-i tremure şi barba, iar fruntea i se umplu deodată de năduşală.

— Imi dă mâna — îi trecea neconţinut prin creeri. Imi dă mâna... Şeful îmi strânge mâna... Aoleu, ce-i asta?

Şeful se mai gândi că poate ar fi bine să-i dea şi un bacşiş. „Omul ăsta merită neapărat un bacşiş...” Dar pe urmă îi veni în minte că trebuie să se bărbierească şi trebuie să dea bărbierului francul. Îi mai zise odată foarte călduros:

— Foarte bine, Filibaş... Las' că nici eu n'am să te uit...

Apoi o apucă repede pe trotoar în sus, fluerând vesel și învârtind bastonul între degete.

Filibaș rămase locului nemișcat și uluit, privind cu mirare și cu evlavie în urma șefului. Parcă tot nu-i venea a crede că Sulea, Sulea cel strașnic, care îngrozise pe toți inferiorii de la minister, i-a strâns lui într'adevăr mâna.

— Se poate?... Ei, nu se poate, nu se poate!...

Dar în mâna dreaptă simțea și acuma atingerea aceea ciudată, și prin spinare îi trecu iar un fior de plăcere. Se uita la lumea ce trecea pe lângă dânsul grăbită, fără să-l ia în seamă și în gândul lui întreba:

— Ați văzut cum mi-a întins mâna?... Ei, ce ziceți?... Ați văzut?...

Și i se părea că toți oamenii zâmbesc la dânsul și-l felicită și-i spun c'au văzut.

— Câine, câine — murmură gândindu-se la Sulea cu o dragoste plină de respect — dar câine bun... Mă, să-mi dea el mâna așa din senin, în mijlocul străzii, în fața lumii!... Mare lucru!...

Iși puse șapca pe cap și privi mirat după Sulea care tocmai atunci se urca într'o trăsură. Și se pomeni deodată că începe să-i fie drag șeful și-i pare rău că până adineaori l'a urât și l'a ocărît.

— Ei un om de zahăr, orice s'ar spune — se gândi dânsul pornind vesel și mândru spre casă, căci acuma era târziu să se mai întoarcă pe la birou—vrea și el să se arate rău și țipă și înjură, de, ca orice om necăjit și cu griji, dar are o inimă bună...

Se întinse din șale, își răsuci mustața și păși mai apăsat ca de obicei. Se simțea mai mare, cel puțin cu un cap, ca toți ceilalți muritori. Pe față îi plutea un vâl de fericire și de mândrie. I se părea că are mii de franci în buzunar, deși știa bine că n'are decât un leu și o băncuță. Mâna dreaptă n'o mișca de loc, o ținea tot așa cum o ținuse atunci când i-o strânsese șeful și i se năzărea că îl mângâie mereu degetele acele uscate și catifelate a căror Fluera și el vesel, vrând să mai muțărească atingere îi umpluse sufletul de nădejde. pe Sulea, și din când în când izbucnea în hohote înăbușite de râs și dădea din mâini ca un nebun. La oameni se uita cu milă și cu dispreț, gândindu-se:

— Ce nătăfleți mai sunt și ăștia... Iaca, ei nici nu bănuiesc măcar că numai adineaori am dat mâna cu domnul șef... Și ce-ar face ei dac'ar ști!

Își închipuia că s'ar descoperi toți și l'ar bate cu flori ca pe Vodă... Dar oamenii credeau că e beat, îl compătineau sau îl înjurau în gând și se fereau de dânsul.

2.

Mergând spre casă, Filibaș se gândi necontentit la șef și căută să-și aducă aminte toate lucrurile care i-ar putea dovedi că Sulea are inimă bună, ca astfel să-i fie și mai drag. Mult bine nu-i făcuse Sulea, totuș ținea minte foarte lămurit că odată, cum necum, a spart sticla de apă din biuroul șefului și a făcut o apărae și o halima de-îera și lui rușine. Atunci (își aduce aminte parcă numai eri s'ar fi întâmplat) toți cățeleșii din biurou au sărit la dânsul și l'au certat și l'au înjurat de l'au făcut de două parale. Domnul șef Sulea însă nu se găsea în odae. Când a venit pe urmă și a aflat ce-a fost, nu i-a zis nici o vorbă de ocară, nu l'a amendat și nici nu l'a pus măcar să plătească paguba, cum ar fi făcut bunăoară oricare altul. Nu. S'a uitat numai la fărimiturile de sticlă, apoi la aprod și pe urmă s'a așezat la masă ș'a trimis să-i aducă un șvarț. Filibaș n'ar îndrăzni tocmai să jure pe sfânta cruce, dar crede mult că șeful a plătit sticla chiar din buzunarul lui, nevrând să-l puie pe dânsul la greutate, căci știa că are șapte copii și e calic.

— Așa-i omul bun — sfârși Filibaș în sine — la un caz de adică tot nu te lasă să pieri...

Acum se gândi un minut la nevastă-sa, care o să plângă de bucurie, când va afla că șeful i-a strâns mâna, și la vecinul său, la vizitiu, care o să strâmbe din nas necre-zător și o să înjure, apoi iar se întoarse la Sulea și la slujbă.

— Păcătos am fost și eu, nu-mi fie de deochi — își zise gândindu-se cu părere de rău la amenzile ce i le pusese în cârcă șeful. Omul prost e osândit să fie păcătos. Ș'apoi să te mai miri că boerii sânt 'raii! Numai bieții de ei știu câte neajunsuri au după urma noastră... Ce boclucuri i-am făcut și eu, Dumnezeu să mă ierte. Mare minune că nu m'a dat afară. Sânt bătrân și uituc... De-ar fi fost altul în locul lui, hehe, de când îmi dădea răvaș de drum!... Dar lui pe semne i-e milă și de copii...

Ii veniră în minte rând pe rând toate greșelile ce le făcuse în acești doi ani din urmă, de când îl cunoaște pe Sulea, și găsi că șeful într'adevăr a avut dreptate să fie supărat și să-l amendeze.

— Da, a fost nițel prea strașnic și dânsul dar, dacă te gândești bine, am meritat și eu pedepsele. De-acu însă s'a isprăvit. Ne-am împăcat... Bine c'a dat Dumnezeu de ne-am împăcat! Degeaba, nu-i lucru firesc să fii rău cu șeful. Cine are puterea, taie și spânzură. De ce să fii rău, când poți să fii bine?...

Dar apoi își aduse aminte că alaltăieri Sulea iar l'a amendat cu cinci lei, pentru că n'a fost la ușă când l'a strigat, și își zise că acuma, după ce s'au împăcat, trebuie să-l ierte. Și o să-l și ierte, fără îndoială, mai ales că mâine o să-l pândească și, când o fi singur în birou, o să-l roage frumos de iertare. Știe că la început o să facă nazuri, să bată cu pumnul în masă și să țipe, dar pe urmă tot o să-l ierte. Ii va spune că are șapte copii și șeful se va înduioșa, îi va lua mâna și-i va zice: „Ei, bravo, Filibaș! Fiindcă ești băiat cum-se-cade, te iert. Dar altădată să nu greșești, ai înțeles? Căci almintrelea să știi că nu te avansezi!“...

Pe Filibaș îl podidiră lacrimile de bucurie și începu iar a da din mâini și a râde. Iar când ajunse în colțul străzii în care stătea, nu se mai gândea decât că mâine-poimâine o să fie înaintat. Și adică la urma urmelor de ce nu l'ar înainta? Acu s'au împăcat, nu mai e nici o piedică. Și are douăzeci și cinci de ani de serviciu. Asta nu-i glumă. Douăzeci și cinci de ani! O viață de om. Și leafă tot puțină, șasezeci de lei pe lună. Cum să trăiască din șasezeci de lei? Să plătească chirie scumpă, să hrănească nouă guri, să îmbrace nouă oameni. Nu se ajunge. Bine, până acuma a mers cum a mers, erau cerțați și nu se putea. Dar acu nu mai merge. Trebuie să-l înainteze. Și chiar merită să-l

înainteze. De servit a servit, dela biurou n'a lipsit nici o zi, cinstit a fost, de furat n'a furat, de înșelat n'a înșelat pe nimeni. Ei, atunci cum să nu-l înainteze?...

Trecu pe la o băcănie. Prăvăliașul îi era prieten, pentrucă era singurul care îi mai dădea pe datorie. Dar, fiindcă datoria se urcase la cincisprezece lei și treizeci de bani, de vre-o săptămână încoace Filibaș îl ocolea. Acuma îi era sete și ar fi vrut să bea o țuică. Dădu să intre; în prag însă își aduse aminte de datorie, îi fu rușine și se gândi s'o tulsească. Pe urmă își zise că nu e lucru cinstit să fugi de creditori. Băcanul ar putea crede că nu vrea să-i plătească și de aceea nu-i mai intră în prăvălie. Cel mai nimerit e să intre, să zică „bună ziua“ și să bea o țuică. Astăzi, dealmintrelea, merită să bea și șampanie, căci s'a împăcat cu șeful. Insfârșit poate să spuie și băcanului, că Sulea i-a făgăduit să-l avanseze și că acuma o să-i plătească toată datoria până într'un ban. Asta numai ca să nu creadă că are de-a face cu o haimana.

Intră mândru în prăvălie. Băcanul îl primi cu brațele deschise. Iși închipuia că Filibaș a pus mâna pe parale și vine să-i plătească.

— Ehe, lume nouă 'n băcănie veche! De mult n'ai mai dat pe la noi, nene?... Ei, ce mai veste-poveste? Cum o duci cu serviciul? Șeful tot câine, tot câine?...

Filibaş îi întinse trufaş mâna și rosti tare și răspicat:

— Așa să știi că mâna asta a strâns-o adineaori și domnul șef!...

— I-auzi colo! strigă băcanul făcându-se că se miră. Șeful?... Va să zică... Ei, bravo, asta-mi place!...

Aprodul strânse din buze cu dispreț, scuiță și porunci:

— Ia să-mi dea o țuică!

— O țuică, băiete — țipă repede băcanul, apoi întorcându-se îndată iar spre Filibaș, urmă: I-auzi, nene! Și zici că vorbești serios? Parcă tot nu-mi vine a crede... Păi dacă-i așa, e bine de tot, ce?

— Se vede cât de colo că d-ta nu mă cunoști, domnule — zise Filibaș grav. Eu n'am obiceiul să glumesc. Eu sânt om bătrân și funcționar și nu vorbesc fleacuri. Și când spun ceva, să știi că-i așa cum spun... Ei, vezi, așa am vorbit și cu domnul șef cum vorbesc cu d-ta. El a zis una, eu alta, uite-așa. Pe urmă mi-a dat mâna și ne-am despărțit...

— Uite, așa-mi place și mie — glăsui băcanul plescăind cu limba și urmărind cu privirile neconținut pe băieții de prăvălie ca să nu mânânce sau să dosească ceva. Nu ți-am spus eu totdeauna că-i om cumsecade, dar nu știți cum să-l luați? Dar și d-ta ești mare pișicher. Bine trebuie să-l fi

picnit de ți-a dat mâna! De unde până ieri alaltăeri te stingea în amenzi, astăzi stă la taclale cu d-ta și-ți strânge mâna! Ei, degeaba, ești șmecher și s'a isprăvit!...

Băcanul râse șiret și-l lovi cu dosul palmei peste burtă. Filibaș puse paharul la gură, se uită cu ochi zâmbitori la băcan, dădu țuica de dușcă, strâmbă din nas și plescăi din limbă în semn că băutura a fost bună și tare, își șterse mustățile și pe urmă vorbi lingându-și mulțumit buzele:

— Dacă n'aș fi fost șmecher, crezi c'aș fi putut-o duce douăzeci și cinci de ani în slujbă? Ei, așa trebuie să te învârtești în viață, altminteri nu merge!...

Un țăran, care stătea alături și târguia, își scoase repede pălăria din cap și se uită pe furiș cu respect la domnul acesta ce știe să se învârtească în viață.

Apoi Filibaș eși încet din prăvălie, fără să mai plătească țuica, mângâindu-și barba și mustățile. Dar pe trotuar își aduse aminte că a uitat să spuie băcanului de avansare. Il strigă deci din stradă părându-i bine că astfel îl aud și trecătorii:

— Iaca, nici nu-ți spusei! Știi că mi-a făgăduit să mă avanseze? Ei, ce zici?

— Minunat! răspunse băcanul, din ușă, frecându-și mâinile la gândul că în sfârșit totuș o să poată scoate ceva dela Filibaș. Minunat!...

3.

Filibaș plătea cincisprezece lei chirie unei ovreice din Calea Florească pentru o odaie și o săliță din fundul curții. Odaia nu era mare, dar era foarte dărăpănată și atât de joasă încât vizitiul, om mai înalt, ajungea cu mâna la tavan. Fiindcă însă Filibaș nu avea prea multă mobilă încăpea destul de bine toată familia. El cu nevasta și cu cei doi copii mai mici dormeau într'un pat, fata cea mare și trei copii în altul, iar băiatul, căruia tatăl său în zicea „cal bătrân“ și care avea șaptesprezece ani, dormea jos căci el nu trebuie să fie mofturos. Sălița o împărțea cu vizitiul cu care stătea ușă în ușă și care nu avea decât trei copii — cel mai mare de patru ani, iar cel mai mic de opt luni. Vizitiul avusese leafă bună la tramvaie, dar de vre-o trei săptămâni nu mai era în serviciu: îl dăduse afară pentru că bătuse pe un pasager. Il chema Mihail Ionescu și avea mâinile mari și noduroase, trupul scurt și picioarele foarte lungi, așa că, cu tunica-i scurtă, cafenie, părea un cocostârc plouat. Purta mustața răsucită și pomadată, căci tatăl său fusese ungar; el însă nu mai știa ungurește decât vre-o câteva înjurături. Se fălea că e socialist și căuta să aducă vorba totdeauna de boeri

ca să-i poată înjura pe ungurește. Nevastă-sa murise din facere și de atunci dânsul nu poate suferi pe doctori. Cu Filibaș stătea în fiecare seară la taifas și vorbeau de rău pe superiori. La leafă însă totdeauna se certau deoarece atunci Filibaș nu-i mai dădea voe să înjure pe boeri.

Filibaș intră în curte, fluerând, cu șapca pe-o ureche.

— Ei, nevestico, gata masa? strigă tare și mândru, oprindu-se în săliță așa ca să-l audă și vizitiul care stătea cu ușa deschisă și cu luleaua în gură, posomorît și mânios căci se certase cu ovreica din pricina copiilor. Să nu uiți, nevestico, să pui la masă și o lecuță de vin, căci astăzi am chef să beau un păhărel!... Ce dracu! Cât trăim să trăim bine, că pe urmă cine știe ce-o mai fi!...

Iși scoase șapca și se șterse de sudori uitându-se pe furiș la vizitiu. Și văzând mutra blegită a prietenului său, îi veni în minte că mâine-poimâine o să-l avanseze și începu iar a râde cu atâta poftă încât îi tremura burta. Iși puse în gând să se facă beat, ca să-l invidieze și mai mult vizitiul.

Nevasta lui Filibaș era o femeie trecută, cu obrazii tăbăciți și încrețiți, cu nasul scurt și cu barba ascuțită, deșirată și murdară parcă nu s'ar fi primenit și nu s'ar fi spălat de când s'a măritat. Auzind glasul băr-

batului, eși în ușa, bătu în palme cu necaz și țipă:

— Aoleu, pare-mi-se c'ai nebunit, bărbate, ori că vrei să-ți bați joc de mine!... Ție-ți arde de vin și eu nu-mi văd capul de sărăcie și nu știu de unde să mă mai împrumut și ce să fac ca să pot găsi o bucățică de pâine pentru gurile astea mici și flămânde...

— Ce pâine, Marișo, ce pâine? făcu Filibaș necăjit că nevastă-sa nu se sfiește a se căi în gura mare. Cu cozonac am să vă hrănesc de-acu 'nainte, ai înțeles? Cu cozonac!... Ei, îți place? Iac'așa vreau eu, uite-așa! Ai înțeles?

Acasă, cu nevasta și cu copiii, lui Filibaș îi plăcea să vorbească așa cum vorbesc cu dânsul superiorii la biurou. Dar acuma striga și mai tare ca de obicei, căci vroia să-l auză toți vecinii și să se minuneze.

Nevasta rămase o clipă cu gura căscată, apoi își făcu cruce și-și scuipea în sân:

— Ai nebunit, Ionică, aoleu c'ai nebunit! Vai de capul tău!...

Bărbatul se încruntă și era cât p'aci s'oi ia la înjurături, dar se gândi totuș că femeea n'are de unde să știe ce noroc a dat peste dânsul și, proastă cum este, nici nu e în stare să ghicească. Și se potoli. Scoase din buzunar francul și băncuța ce-i căpătase bacșiș dela un boier din provincie care

avusese niște daravere pe la minister, și îi întinse nevestii:

— Aide, nu mai torăi ca o neroadă... Du-te și adu vin că astăzi trebuie să beau și să mă îmbăt... Pentrucă văd că d-ta, cu-coană, ești proastă cum erai când m'a pus dracul de m'am însurat cu tine și nu poți pricepe cu mintea ta cea de vrabie că eu nu vorbesc de clacă! Ai înțeles? Astăzi vreau să fac chef, fiindcă de azi înainte sânt avansat? Ei, acu ai înțeles?... Sânt a-van-sat?... Ș'acu mai crâcnește dacă-ți dă mâna, poftim!...

Incepuse să grăiască mai domol, dar la sfârșit se pomeni că iar strigă. Ii era necaz că femeea n'a fost de față când i-a dat șeful mâna ca să știe să-l respecte cum se cuvine.

Când auzi nevasta de avansare începu să tremure și să schimbe fețe-fețe. Ii venea să leșine. Se holbă mută la bărbat, aci credea, aci nu credea, și-și mototolea într'una șorțul cu mâinile-i umede. Pe urmă începu a clipi repede din gene și bâlbâi, râzând și plângând în acelaș timp:

— Of, dare-ar Cel de Sus să-ți fie gura de aur, că numai bunul Dumnezeu știe cât am răbdat și am suferit în vremurile astea de scumpete amară! Of, of, sufletul meu! Că viața-i tot mai scumpă și leafa puțină și copiii mulți... Și lăptarului îi trebuie parale, și găzarului îi trebuie, și...

Luă banii din mâna lui Filibaș și eși repede, plângând și făcându-și cruce de bucurie și înșirând cu glas înlăcrimat pe toți creditorii care așteaptă parale și-i fac bocluc în fiecare zi.

Filibaș mai stătu un minut în sală furând cu coada ochiului pe vizitiu, apoi intră tușind țanțoș în odaie și se așează la masă. Copiii nu erau pe-acasă; cei mici se jucau undeva, pe la vecini, cei mari nu se întorseseră încă din oraș. Filibaș oftă, se gândi la șef bătând cu degetele darabanaua pe masă, pe urmă strigă deodată:

— Acasă ești, Mihai?

Dincolo, vizitiul nu răspunse, tuși, se sculă încet și trecu în casa aprodului cu luleaua între dinți și cu mâinile în buzunarele pantalonilor.

— Așa, neică, ce să stai colo singur ca un cuc...

Vizitiul mormăi „bună seară“ și se așează pe marginea unui pat. Încetul cu încetul însă i se deslegă limba și, întâiu și mai întâiu, povesti lui Filibaș din fir în păr cum s'a certat cu ovreica, adăogând că dacă ar fi în slujbă sau ar avea parale, numai decât s'ar muta căci i s'a scârbit cu obrăznicile și cu cârtirile proprietăresei. Apoi tăcu, scormoni tutunul din lulea, scuipă și întrebă:

— Și va să zică te avansează?

— Păi — răspunse scurt și mândru Filibaș, dar pe urmă totuș se puse să-i spună amănunțit cum i-a strâns șeful mâna, că au glumit și au râs ca doi prieteni buni, că la despărțire i-a zis c'o să-și puie în cumpană toată greutatea lui de șef și o să-l avanseze dela zintâiu. Vorbea încet, ca un părinte către copii, și nici prin gând nu-i trecea că minte.

— Să fie într'un ceas bun — murmură vizitiul cu pizmă. Iaca eu degeaba am muncit și mi-am sfărâmat ciolanele. M'au dat afară pungașii și m'au lăsat pe drumuri cu o droaie de copii!... Așa-i dreptatea în țara asta, uite-așa!...

— De — zise grav Filibaș — trebuie să știi de unde să apuci viața și cum s'o sucești! Nu-i lucru ușor să trăiești în ziua de azi! Hehe, e greu de tot! Trebuie să muncești ca un câine, să pui osul, să te vânzolești, altfel te mânâncă fript calicia!

Tăcu o clipă, apoi adăogă și mai grav cu aluzie la greșeala vizitiului:

— Și trebuie să te porți bine, bine ca o fată mare, almintrelea s'a dus dracului și cinste și slujbă. Cu hărțueli și cu bătăi nu poți face serviciu, degeaba!... Capul plecat nu-l taie sabia, asta s'o știi dela mine!...

Vizitiul scoase luleaua din gură și zise liniștit:

— Adică eu n'am fost plecat? Și cemi-a folosit? M'au dat afară? M'au dat. Mă lasă să-mi moară de foame copilașii? Mă lasă. Puteam să mă port oricum, tot așa aș fi pățit. Dacă stăpânul e porc de câine, degeaba te căznești!...

Injură ungurește, scui pă, își înțepeni luleaua în celălalt colț al gurii, apoi mai mor-măi ceva și tăcu. Filibaș râse silit și glăsui:

— Acu nu mai e nevoe să vorbim de chestia d-tale. Vinovat îi fi fost, asta fără doar și poate că, ce Doamne, nu te dă nimeni afară așa tam-nesam. Șefii sânt oameni cum-se-cade, degeaba spui d-ta, dar slujbașii sânt ai dracului. Asta s'o știi dela mine!...

— Câini sânt, nu oameni cum-se-cade — zise vizitiul sculându-se. Câini fără suflet!... Acu vorbești și d-ta pentrucă ți-a aruncat colo un ciolan, dar eri parcă nu vorbeai așa, ai? Eri îi înjurai și...

— Ba să mă ierți — căută Filibaș, supărat, să-l întrerupă.

Dar vizitiul se aprinse din ce în ce și, apropiindu-se de aprod, urmă tot mai cu foc:

— Când te amenda ți pai că el e rău și d-ta ești bun. Acu te-a încântat cu vorbe și numai decât ești gata să spui că el e bun și d-ta ești rău... Ehe, oameni ca d-ta mai rar! D-ta te încânți lesne că ești prost și te

poate purta de nas orice gogoman, ca pe un copil. Dar mie să nu-mi vii cu palavre că eu știu ce-i lumea și cum sânt boerii. Să te vază lat de foame și n'o să-ți arunce o bucată de pâine. Mai degrabă ți-o da o funie să te spânzuri, ehe!...

Vizitiul se înfuriase de-a binelea. Invârtea pumnii sub nasul lui Filibaș, se roșise ca racul și-și muta mereu luleaua dintr'un colț al gurii în cellalt. Filibaș la început se pleoștise, dar când văzu că vizitiul dă din mâini, se înfuriă și dânsul și începu să urle:

— Astea sânt prostii, domnule, ai înțeles? D-ta ești un om de nimic și d'aia te-au dat afară! Oamenii de teapa d-tale ar trebui bătuți în vergi ca să le treacă de-a mai înjura și a bârfi, asta ar trebui!...

Apucă pe vizitiu de un nasture al hainei, și-l sgâlțâi cu furie parc'ar fi vrut să-l si-lească a înțelege că e om de nimic și trebuie bătut în vergi.

— Vergi îți trebuie d-tale, ai înțeles? Al'tunci nu te-ai mai lua la bătae cu oamenii și nu ai înjura zor-nevoe pe superiori!...

Vizitiul se sborși și mai rău auzindu-l urlând pe Filibaș. Dar mai mult îl necăjea că o să-i rupă nasturele.

— Lasă-mă 'n pace, domnule—zise dânsul—nu mă sgâlțâi că nu sânt sluga d-tale!...

— Nu te las — răcni Filibaș fără să știe

ce nu lasă. Ești un mișel și un ticălos și injuri pe toată lumea! Ești o canalie, o...

Vizitiul se smuci să-și scape nasturele din mâna lui, dar Filibaș, crezând că vrea să-l lovească, îl înhăță și mai strâns și începu a-i căra cu dreapta la pumni peste cap. Mai întâiu vizitiul se sperie și dădu să scape din mâinile potrivnicului, dar nu izbuti. Atunci se întărâtă și el și-i trânti un genunchiu în burtă. Filibaș căzu deadura pe dușumele urlând într'una:

— Ești o canalie, domnule, un pungaș, un hoț!... In pușcărie ai să ajungi, nu în serviciu! Canalie!...

Tocmai acuma sosi și nevasta dela băcănie cu vin și cu mezeluri. Auzi gălăgia de departe și, îndată ce intră în curte, porni să țipe ca din gură de șarpe:

— Aoleu! Săriți că-l omoară! Săriți!...

În curând vecinii dădură năvală pe la ferestre, copiii vizitiului începură a plânge, iar proprietăreasa striga pe-afară că numai vizitiul e de vină, că el se ceartă cu toată lumea și c'o să-l dea afară că-i face de râs casa și-i sperie chiriașii. Vizitiul însă, care în vremea aceasta trecuse în odaia lui, bombăni:

— Să-ți fie rușine a minți și a te lăuda ca un netot, că ești om bătrân!...

Nevasta lui Filibaș era în sală, îl auzi și-i strigă amenințându-l:

— Las' că te știe lumea cine ești, afurisitele! Ți-e necaz că-l avansează, ai?... Dupăce te primește omul în casă și te hrănește, mai sai cu bătaia la dânsul, pocitule și holbatule!

Filibaș se sculase de jos și eșise în curte să povestească vecinilor ce s'a întâmplat. Toată lumea era de partea lui și toți îl ocărau pe vizitiu și spuneau că are necaz pe Filibaș pentrucă îl avansează. Iar Filibaș striga:

— Cum să înjure o haimana ca dânsul pe domnul șef? Ce are el cu domnul șef? Fire-ar al dracului de boanghină!...

4.

Filibaș se sculă mai de dimineață ca de obicei. Voia să fie la minister de vreme, să-l găsească șeful la ușă și să vadă că nu și-a luat nasul la purtare cu toate că i-a strâns mâna. Era tras la față căci se culcase târziu. Se certase cu vizitiul până după miezul nopții. Părea însă și mai fericit ca eri. Umbla sprinten de ici colo și avea mare poftă să împărtășească tuturor bucuria ce i se svârcolea în inimă. Astă-noapte, dupăce se așezase în pat, stătuse multă vreme de vorbă cu nevastă-sa și gâsiseră că nu se poate ca șeful să nu-l înainteze. Ba

chiar și visase că l'a avansat și s'a îmbătat turtă de bucurie.

Se învățea mereu pe lângă ceilalți a-prozi, deschidea gura să le povestească întâmplarea cu șeful, dar îi era și frică și rușine ca nu cumva să creadă că vrea să se laude. Iși închipuia că tovarășii lui, ca și vizitiul, ar crăpa de necaz și sau nu l'ar crede, sau l'ar lua peste picior.

Dar la urma urmelor tot nu se putu stăpâni. Inima îi era prea plină, trebuia să și-o ușureze. Intră în vorbă cu un aprod tână, ras de mustăți și tuns până la piele. Forfotiră de greutatea vieții pânăce ajunseră la superiori. Când veni vorba de Sulea, tânărul scuipe și înjură căci îl amendase și pe el cu doi lei fără să fi avut atâta vină măcar cât e negru sub unghie.

— Nu se poate om mai ticălos ca dobitocul ăsta — sâsâi dânsul uitându-se în toate părțile ca nu cumva să-l audă vreunul din protejații lui Sulea și să-l pârască.

Filibaș simți că i se gădilă limba. „Trebue să-i spun — se gândi — nu pot lăsa să crează de rău pe un om atât de cinstit și de bun la inimă... Ei, trebue să-i spun!“ Zâmbi cu bunătațe, tuși clătinând din cap și zise:

— Ei nu, băiete, nu-l cunoști pe domnul Sulea. Tu ești tână și nu te-ai izbit de viață. Ascultă-mă pe mine că sânt om bătrân și

cu douăzeci și cinci de ani de serviciu!... Nu-l cunoști... deloc nu-l cunoști!... Șeful e om de zahăr, auzi, de zahăr!...

Tânărul rămase o clipă uimit. Parcă nu-i venea a crede că se găsește cineva să ia apărarea lui Sulea.

— Lasă-mă, nene—îngăimă sfios gândindu-se că poate Filibaș e spionul șefului și vrea să-l tragă în cursă. D-ta ești cel din tâiu suflet de om care te apuci să-l lauzi. Păi dacă-i așa de bun de ce m'a amendat pe mine? De ce te-a amendat pe d-ta? De ce face zile fripte tuturor? De ce?

Se uită drept în ochii lui Filibaș. Ochii acestuia însă erau plini de bunătate, de încredere proastă, de fericire. „Nu-i spion—își zise tânărul — e prost, dar nu-i spion!”

— Sânteți necopți, băete, ascultă-mă pe mine. Ce amenzi? Parcă au a face amenzile când e vorba de inima omului? Inima-i inimă și amenda-i amendă. Și inima lui e de aur!...

Și-i povesti cu cuvinte dulci, cu amănunte înflorite cum l'a întâlnit eri, cum i-a dat mâna, cum... însfârșit tot, tot și pe urmă adăogă triumfător:

— Ei acu ce zici?

Tânărul aprod îl privi cu milă și-i răspunse foarte simplu:

— Zic că ești prost, nene... Iartă-mă că ți-o spun în față, deși mi-ai putea fi tată!...

Adică d-ta crezi în făgăduelile lui minci-noase și te încânți că ți-a dat mâna?... Aolică măre! Crezi d-ta că el o să-și mai aducă aminte de toate astea? Și pe urmă ce însemnează că ți-a dat mâna? Ia spune, ți-a iertat amenda!...

— O să mi-o ierte fără îndoială — zise Filibaș cu convingere.

— Ei așa!... Păi mie nu mi-a dat odată mâna și secretarul general? Și nu mi-a făgăduit câte'n lună și 'n stele? Și cu ce m'am ales?... Ba era să mă și dea afară...

Filibaș nu mai zise nimic. Se întoarse încet și se duse la ușa biuroului lui Sulea ca și când ar fi căutat acolo adăpost și apărare împotriva celor ce vor să-i destrame fericirea. Ii părea rău că s'a spovedit băiatului. Ar fi fost mai bine să fi tăcut, să vadă toți cum o să-l primească șeful când o să vie. Atunci de bună seamă n'ar mai fi cârtit și nu i-ar mai fi făcut sânge rău.

Tânărul însă se grăbi să spue numai-decât și celorlalți ce i-a povestit Filibaș. Unul câte unul veniră toți aprozii la dânsul să-l întrebe dacă-i adevărat și să-i zică pe urmă că e un dobitoc dacă se încrede în palavrele lui Sulea.

Necredința tovarășilor se așeză ca un ghimpe în sufletul lui Filibaș. Simțea că se nărue ceva în jurul lui, se nărue mereu și el nu e în stare să scape de primejdie. In-

cercă să se liniștească zicându-și că aprozii îl pizmuesc, dar ghimpele, cu toate acestea, pătrundea tot mai adânc, mai adânc.

— Se poate?... Ei, nu se poate, nu se poate!...

Incepea să-și dea seama că a mințit când a spus că șeful i-a făgăduit să-l avanseze. Nu i-a făgăduit, da, dar negreșit a vrut să-i făgăduiască. Și deodată își aduse aminte de amenzile ce i le croise șeful, de ocările și de înjurăturile ce i le aruncă de câteori îl vede, de amenințările lui că o să-l dea afară, și se înfricoșă. Simțea că se zăpăcește de tot. Gândurile îi alergau prin creeri tot mai neînfrânate, se învâlmășeau, se alungau. O clipă credea că îl avansează, apoi că-l dă afară, și iar că-l avansează. Se răzimă de pervazul ușii și-și duse mâna la fruntea care-i ardea. Nu mai știa ce să înceapă. Inchise ochii. Il cuprinse o moleșeală mare. Ii era somn, parcă n'ar fi dormit de-o săptămână. Rămase așa, cu ochii închiși, gândindu-se mereu la Sulea, la avansare, la vizitiu, la nevastă, la aprozi... De jur-împrejur stăpânea tăcerea aceea care se lăfăește prin toate coridoarele ȃiurourilor, o tăcere întreruptă când și când de tusetе, de pași repezi, de râsete înnăbușite, de câte-un țipăt al superiorilor, dar care, după ce te obișnuiești cu dânsa, pare grea ca plumbul. Și, încetul cu încetul,

gândurile lui Filibaș iar se limpeziră. Al-cuma iar nu mai avea îndoeli că n'o să-l avanseze. I se părea că vede pe Sulea venind și strângându-i mâna și spuindu-i că o să aibă grije de dânsul. Și, gândindu-se, sufla greu ca și când ar fi avut o piatră pe piept. Era iar fericit și vesel...

— Dormi, porcule? îi vui deodată în urechi un glas răgușit. Nu ți-e rușine?... Aide, cară-te d'aci!...

Filibaș tresări fript, se șterse repede la ochi și bâlbâi dându-se înapoi:

— Nu dormeam, domnule șef, trăiți... Nu dormeam... Mă gândeam...

— Mai ai obraz să și minți?... Ei las'că te învăț eu...

Sulea se pusese la pocher cu directorul și pierduse toți banii. Ochii îi erau roșiți de nesomn, fața boțită. Aruncă o privire încruntată spre aprod, apoi se întoarse repede și intră în biurou, în vreme ce Filibaș murmură tot mai domol și mai jalnic:

— Mă gândeam la necazuri, trăiți, mă gândeam la necazuri...

Câteva uși se deschiseră în pripă și într'insele apărură capete curioase. Aprozii se uitară la dânsul batjocoritor și ochii lor parcă ziceau: „Ei, vezi, dobitocule?“ Filibaș stătea încremenit. Buzele-i tremurau, iar în gând se întreba:

— Ce-i asta?... Ce-i asta?...

Î se părea c'a visat și începu iar a se freca la ochi. Dar apoi se hotărî să-și facă ceva de lucru în biurou și să vadă dacă într'adevăr Sulea fusese acela care l'a hui-duit. Se strecură încetinel ca o umbră și se duse ață la sticla cu apă. Cu coada ochiului însă se uita spre biurou. Văzu pe Sulea scotocind furios printre hârtii și-l auzi mor-măind:

— Pretutindenii praf și murdărie... Nemaipomenit...

Filibaș luă sticla. Mâinile îi tremurau. Porni în vârful degetelor spre ușă și mergând parcă vedea mereu fața veselă de eria a șefului și în mâna dreaptă parcă simțea atingerea dulce și moale a degetelor lui. Când puse mâna pe clanță, îl zări Sulea și-l opri:

— Filibaș!... Ia vino 'ncoace!...

Aprodul se întoarse și se apropiă de masă.

— Ce-i asta? zise șeful cu glas foarte liniștit, arătând cu o mână praful de pe masă iar cu cealaltă potrivindu-și monoculul.

Filibaș tăcu. Se uită lung la masă, în ochii șefului, apoi la mâna lui cea dreaptă. Văzu că mâna e subțire, că pielea e albă, numai la încheeturile degetelor e roșă și că e brăzdată cu vine groase, albastre-spălăcite. Dar de altfel e mână ca și a lui și ca și a altor oameni. Îi era frică să nu scape sticla și o strânse cu toate degetele.

— Și crezi tu că o să mai rabd eu murdăria asta și pe viitor? urmă Sulea cu același glas liniștit. Crezi tu că biuroul meu e grajd în care nu se curăță decât odată pe săptămână? Ei, nu, dragul meu! Eu n'am nevoie de trântori. Nu, hotărât. Al ajuns cu țitul la os. Acu s'a isprăvit și cu răbdarea mea... Fii bun deci și-ți strânge catrafusele și te cărăbănește de pe-aci, da? Eu nu mai vreau să te văz de azi înainte! Din partea mea n'ai decât să te faci bancher sau ce-ți place, dar cu mine să nu mai dai ochii... Așa. Va să zică ne-am înțeles?... Să-ți strângi catrafusele!...

Filibaș vru să se roage frumos de iertare, dar nu putu zice decât: „Am șapte copii, domnule șef, trăiți...” Și Sulea deodată începu să țipe ca un nebun:

— Ei, și ce-mi pasă mie dacă ai? Eu sânt de vină că ai copii?... Și dacă ai, de ce ești trântor? De ce sforăești și dormi în loc să lucrezi? Aci nu se doarme, mișelule, aci se muncește!... Afară, ticălosule, afară!...

Il luă de spate și-l duse până la ușă. Filibaș eși și închise ușa cu băgare de seamă ca să nu facă sgomot. Inima i se zbătea în piept ca o pasăre rănită. Ii veni în minte nevasta care o să plângă, vizitiul care o să râdă de dânsul. Și deodată i se păru că a căzut de undeva, dintr'o înălțime mare, și cade, cade mereu fără să se poată agăța de

ceva, fără să ajungă odată la pământ. Se răzîmă de pervazul uşii şi ochii i se umplură de lacrimi...

CULCUȘUL

Văzduhul clocotea de zăpușeală...

O beteală de aur aprins se bălăbănea subț albastrul lăptos al cerului. Fuioarele subțiri de căldură se întortocheau deavalma peste lanurile gălbejite de soare, alunecau ușor pe deasupra coperișelor țuguiate ale mahalalelor, se svârcoleau îndârjite printre turllele tinichelate ale orașului nemărginit. Câte-o gură de vântișor sec și aspru răscolea în răstimpuri pulberea albă ca omătul de pe șoseaua ce se întindea, netedă ca un brâu de argint, printre livezile dogorâte de arșiță. Prin prejurimile ofilite, arborii presărați rar, ca niște bulgări de vopseală verde lâncezită pe o icoană colboasă, moțâiau toropiți de oboseală. Umbre uriașe pășeau agale peste întreg cuprinsul, se lungeau, se resfirau și apoi se prăpădeau în zările scăldate în abureală.

— Aaaoh! căscă Dumitrache Cântăreanu pocnind din încheeturi. Aaaoh, Didico!

Stătea subt un nuc pântecos în „culcușul“ dela *Trei găște*, lungit pe spate, cu mâinile încopciate sub ceafă, cu privirile pierdute pe pânza vânătă, limpede și nesfârșită, care se rotunjea molatec deasupra pământului. Prin frunzișul nucului se strecura o rețea minunată de ochiuri de umbră și de soare, care se întreceau sprintene pe obrajii lui hopuroși și uscați ca coaja sâmburelui de măslină. Din haina așternută pe sub dânsul, prin căptușeala zdrențuită, se zgâiau două buzunare ferfenițite și înnegrite de smoală. Jobenul spart și mucezit, aruncat în spinișul din preajmă, părea o grămăjuie de humă arsă.

— Aaaoh! făcu Cântăreanu din nou după un răstimp. Didico scumpă, mi-e foame!

— Ia taci din gură, pungașule, firea-i al dracului să fii! se răpști brusc Didina care ședea alături, răzimată de tulpina nucului, încolăcită ca un dobitoc, la umbră. Iși frecă ochii cu dosul palmelor până ce se roșiră ca două sfecele fierte, apoi ridicând capul cu o trufie caraghioasă și aruncând niște priviri pline de scârbă spre bărbatul ce sta și acum neclintit, începu a-l ocări:

— Aoleu, pieri-ți-ar vița și sămânța, că m'ai sculat din somn tocmai când ațipisem și eu nițel... Aoleu...

Cântăreanu se holbă la dânsa zăpăcit de mirare; bulbii ochilor i se nălbiră deodată ca două globuri de sticlă lucioasă.

— Dar dacă mi-e foame, fă? Dar dacă mi-e foame?... Ei, atunci ce zici, drăcoaiço, ce zici?

Femeea dădu să răspunză, în clipa aceea însă Cântăreanu sâsâi ceva, scoase un țipăt înfundat, dobitocesc, și-și încleștă pumnii gata să izbească. Didina se sculă friptă și începu a se învârti ca o sfârlează în jurul nukului din a cărui scorbură scoase în grabă un coșuleț acoperit cu o cârpă pestriță soioasă. Intinse basmaua pe iarbă și răsturnă la repezeală conținutul coșului: mezeluri scofâlcite, rămășițe cigălite de oase de păsări, câteva legături de praz și o felie sănătoasă de pâine, cârcălită de un-sori. Și, așternând, blestema printre dinți și asvârlea, din când în când, priviri piezișe spre Cântăreanu, care acum nici nu o mai lua în seamă.

— Haide, hoțule, de te înfundă! bombăni pe urmă femeea așezându-se bulgărește lângă mâncare și începând a înghiți grăbită parc'ar fi alungat-o Tătarii.

— Nu mă mai ocări, fetiço, fire-ai a dracului! Să nu mă mai ocărești că te iau la bătaie — mormăi Cântăreanu c'o pâlpăire de zâmbet sălbatec în colțul gurii, târându-se în patru buși spre basma.

— Parcă eu nu știu că vrei să mă omori, tâlharule, parcă nu știu?... Hai, lovește, că mie nu mi-e frică!... Haide!... Haide!...

— Ține-ți clanța, fă, că mă superi și, dacă mă superi, o să te fac să-ți înghiți toate măselele!...

Didina se mulcomi o clipă, dar apoi deodată izbucni ca o smintită:

— Pe semne ți-e necaz, golane, că mă vezi mâncând și pe mine... Ai?

— Ai ghicit, scumpo! rânji Cântăreanu cu răutate. Tu ocărești, tu blestemi și când colo tot tu vrei să și halești... Parcă tu ai fi muncit-o!

— O, mânca-te-ar ocna, hămesitul! Da nu alerg eu toată ziua, nu colind eu toate mahalalele până ce pot ciupi câte ceva de-ale gurii!... Aoleu!... Și tu stai ca un trântor și te pârlești la soare, mânca-te-ar ocnele să te mănânce!...

— Acu ți-a ajuns, dragă! Cară-te de-aci și lasă să mai halesc și eu!... Cărel!... Cărel!...

Li trânti brusc un pumn în piept și o îmbrânci cât colo, apoi se puse să molfăiască singur cu lăcomia unui câine flămând, înghițind felii uriașe de pâine cu câte-o mușcătură de carne. Și, în vreme ce măcina grăbit ca iepurele, ochii îi sticleau de plăcere, iar pe la colțurile gurii i se prelungeau vine subțirele de bale.

Didina se ghemui bosumflată deoparte, își adânci obrajii în poală și începu a lacrima:

— Aoleu, mânca-te-ar fript pungașii, aoleu putrezi-ți-ar oasele printre zidurile pușcării! Aoleu, cum mânânci tu din sudoarea mea și cum mă lași pe mine să mă lihnesc de foame! Aoleu, zănaticule, aoleu, candruiule, că eu, sărman de capul meu, îmi ciopârțesc ciolanele ca să te îndop pe tine ș'acuma tu, afurisitul, mă huiduești!... Aoleu! Aoleu!

Cântăreanu însă fosăia liniștit, se lingeă cu plăcere pe buze și numai rareori privea la Didina cu niște ochi foarte mirați, parc'ar fi întrebat-o când va conteni cu plânsul?

Prin frunzișul crâmpoțit al nucilor se stre-cora un mănunchiu de raze galbene, îmbrobodind fața femeii cu o maramă veștedă de lumină și făcând să licărească întocmai ca niște bobite de grâu lacrămile ce-i picurau încetinel pe obraji... Deodată bărbatul, cu mustățile sbârlite și pline de fărimături și de carne, se întoarse la Didina și-i zise cu glas dulce, dar poruncitor:

— Iii, Didico, uitasem... I-adu sticla ceea cu țuică!... Aoleu, cum am uitat ca pământul... Bine că mi-am adus aminte... Ad-o repejor, fetițo...

Ea nu răspunse. Rămase două clipe nemışcată, dar apoi tot se sculă și începu a

cotrobăi în scorbura nukului. În momentul acesta însă dinspre șosea se desluși un foșnet de pași târâți. Cântăreanu întinse capul înainte, ca și când ar fi vrut să auză sau să vadă mai bine, trase repede cărpa peste mâncare și rosti înăbușit:

— Sssst! Sst!

Didina se întoarse ca fulgerul, se lăsă tiptil, își făcu mâna cozoroc și se uită cu băgare de seamă spre șosea. În șanțul crescut cu buruieni și adumbrat de măracini se târa încetinel o mogâldeată neagră. Făcea doi-trei pași, se oprea, pornea din nou. Din când în când se uita îndărăt, parcă i-ar fi fost teamă că-l urmărește cineva.

— Bambaloi! șopti Didina scurt, revenindu-și în fire și vârând iar mâna în scorbura de unde scoase numaidecât o sticlă verde cu țuică.

— Na! făcu apoi dânsa către Cântăreanu cu o mutră de copil morocănos. Pe obraji ei, unși c'un paienjeniș de pulbere cenușie, erau încrustate două brazde late de lacrimi.

Cântăreanu duse gârliciul la gură și trase o dușcă zdravănă. Apoi astupă binișor sticla, o așeză lângă dânsul și urmă să mănânce cu poftă înnoită. Și după un dram de vreme zise femeii mai împăcat, dar fără să o privească:

— Bea și tu... dacă vrei!...

Didina se apropia fuga ca o pisică, în-

șfăcă sticla și supse o gură bărbătească. Clipi de câteva ori din gene și din sprâncene, apoi se mototoli lângă Cântăreanu și-i rânji c'un vâl de mulțumire și de lingușire răsfățată pe față:

— Mi-e foame, tăticule!...

Dar el nu o luă în seamă, nici nu-i răspunse nimic. Femeea totuș începu să molfăiască și ea, înghițând bucături mari care, alunecându-i pe gât în jos, îi umflau beregata parcă ar fi înghițit nuci.

În vremea aceasta sosi și Bambaloi la culcuș. Era un om scund și gros, cu fața scobită de vărsat și arsă de soare, îmbrăcat în zdrențe răspetecite, desculț, c'o pălărie cenușie blegită de subt care, printre câțiva cârlionți de păr ca păcura, sticleau o pereche de ochi scufundați în fundul capului.

— Trăiți, băieți! zise el cu un glas răgușit și gros, așezându-se alene deoparte.

Ceilalți doi tăcură și se strânsură mai aproape de mâncare parc'ar fi vrut s'o apere de privirile pofțicioase ale noului venit.

Trecu o bucată bună de vreme fără ca vre-unul să scoată o vorbă. Cântăreanu și Didina se grăbiau cu mâncarea pe când Bambaloi își descheiă haina, apoi cămașa și începu a-și scărpinga pieptul coperit cu păr lung și negru, printre care licăreau picuri grași de sudoare. Într'un târziu Cântăreanu totuș deschise vorba și-l întrebă ca cu gura altuia:

— Făcuși vre-o învârteală?

— Am umflat cinci franci ș'o băncuță dela un țăran pe Calea Moșilor.

— Dormea? întrebă atunci Didina cu gura plină.

— L'am întors! sfârși scurt Bambaloi, lungindu-se cu burta 'n sus.

Apoi tăcură iarăși. Nu se mai auzea decât clănțănitul dinților și plescăitul buzelor celor ce mâncau. Din depărtare însă se strecora până aici respirarea tihnită a orașului înfumurat care semăna, când cu vuetul unei ape adânci, când cu vâjâitul unui vânt de furtună, când cu mugetul trudit al unui dobitoc uriaș.

— Joci? întrebă Cântăreanu iarăși, uitându-se la Bambaloi cu niște ochi cercetători, sfredelitori.

— Cum? zise cel întrebat, ridicându-se pe jumătate și mângâind cu privirile sticla cu țuică ce se zărea sub haina lui Cântăreanu.

— Joci *babaroasa*?

— Se poate? mormăi el domol, apoi adăogă repede cu mâinile întinse: Dă-mi și mie o gură de țuică, măi Cântărene!

— Ți-ai găsit... Nu dau...

— Să-ți stea în gât!

Și în vreme ce Bambaloi, scrâșnind din dinți de necaz, se târî mai depărțișor și scoase de după brâul cafeniu, cu care era

încins, un pumn de gologani unsuroși pe care îi numără cu zgomot, Cântăreanu potrivește sticla la gură și dintr'o dușcă o goli toată, apoi se tolăni cu burta la soare, pu-făind și râgâind ca o găscă îndopată. Didina, înviorată și sprintenă, adună rămăși-țele, le cotoșmăni în coș și le ascunse bine în scorbura; pe urmă se ghemui la poa-tele nucului, la pândă. Și, privind dusă spre șoseaua argintită de soare, lălăia din când în când câte-un crâmpeiu de cântec bă-trânesc...

Incetul cu incetul soarele se apropiase de asfințit vărsând, înainte de a se pierde, o ploaie de sulite galbene asupra pământu-lui însetat. În depărtări, turlele orașului, îmbrăcate în văluri fantastice de umbre și luminișuri, străjuiau ca niște ostași uriași pe un câmp de bătălie hopuros și păraginit. De jur împrejur însă nici un zumzet nu mai adia, parcă toată lumea ar fi căzut într'o toropeală de moarte.

Și liniștea aceasta abia când și când era întreruptă de leopăitul ușor al pașilor ce-lor ce soseau la culcuș. Dinspre oraș oa-meni zdrențuroși, pârliti și scofâlciți la față, se târau ca șerpii prin șanțurile șoselei spre culcușul dela *Trei găște*. Didina îi zărea de departe și șoptea: „Ssst! St!“ Iar după ce se apropiau, le zicea pe nume: „Neneciu!“

„Bididiu!“... La culcuș fiecare își avea „patul“ său călcat și bătătorit în iarba înaltă și grasă de sub nucii din preajmă. Vorbeau puțin, scurt și numai despre învârtelile ce le făcuseră peste zi. Scotea fiecare paralele ce le șterpelise de cine știe unde, le zuruia cu dragoste în găvanul palmelor, le număra cu multă băgare de seamă de mai multe ori sau le rânduia în moviște de câte un leu pe haina care îi servea de așternut, apoi când se plictisea sau când isprăvea, le ascundea frumușel, ca să nu-l vază nimeni, și întreba pe cei dinprejur:

— Joci?

Care la rândul lor răspundeau într'un glas:

— Se poate?

Insfârșit Bambaloi se puse în mișcare. Scoase dintr'o spărtură tainică a vestei sale o pereche de zaruri de os, le cercetă câteva clipe, apoi începu a le scutura în pumni privind pe subt gene spre ortacii care picoteau la umbră. Se târî lângă Cântăreanu, și, încolăcindu-se turcește, sâsâi scurt:

— Haideți!

Cântăreanu așternu o bucată de mușama roasă între două rădăcini pe jumătate ieșite din pământ, iar oamenii se așezară toți împrejur. Dar, înainte de-a scoate paralele, fiecare își trecu mâna peste mușama ca să se convingă că nu s'a făcut nici un șiretlic.

Incepură jocul... Grămăjoarele de gologani asudați, rânduite în turnulețe regulate sau împrăștiate alandala, luceau ca niște ochi galbeni, vrăjmași în văpaia fuiorașelor piezișe de lumină ce se furișau printre frunzele nucilor.

— Ieși Neneciu! șopti răgușit Cântăreanu.

Neneciu, un băetan de vre-o douăzeci și trei de ani, smead și uscat ca tinicheaua, îmbrăcat ceva mai binișor ca ceilalți, cu mâinile noduroase și late ca lopețile, apucă un pumn de gologani, îi jucă în palmă, apoi îi trânti pe mușama și, împărțindu-i în două, zise cu glas stins:

— Jumătate și jumătate!... Răspunde?

— Răspunde!

Cântăreanu strânse crunt din sprâncene, luă zarurile, le scutură îndelung în pumnul întredeschis și le aruncă ușor pe mușama. Și cu gâtul înțepenit înainte, cu niște priviri sălbatece, sticlitoare, urmări rostogolirea bucăților de os până ce acestea se opriră într'un colț.

— Trei și doi! șopti Cântăreanu mușcându-și buzele; apoi, uitându-se la mâna lui Neneciu care înșfăcase zarurile, zise cu un zâmbet amarât: Fără cacialmale, piciule!

În clipa aceea însă Neneciu asvârlise zarurile și acuma toți își plecară capetele așteptând cu ochii zgâiți. Peste fața lui Ne-

neciu trecu repede o rază de bucurie, dar se stăpâni numai decât, întinse mâna cu o răceală silită și numără paralele bâiguind:

— Șase și șase! și apoi adăogând: Opt bani!...

Cântăreanu căzuse cu capul pe piept de necaz, dar se desmeteci și el repede și numără tremurând optzeci de bani. Apoi împinse tot restul pe mușama și strigă înăbușit, în vreme ce pe frunte îi răsăriră câțiva picurași de sudoare culoarea leșiei.

— Ce vine!... Răspunde?

— Răspunde!

Toți priviră cu ochii holbați, cu răsuflarea reținută, la Neneciu care aruncase zarurile și nu făcuse nimica. La spatele lui Cântăreanu, Didina tremura ca o vargă verde de alun. Zarurile însă trecură de mai multe ori dela Neneciu la Cântăreanu fără nici un rezultat, așa că jucătorii începuseră a-și pierde răbdarea. Dar atunci Cântăreanu, aruncând din nou zarurile, făcu unu și doi și Neneciu mătură paralele.

— Ptiu, lovite-ar relele, damblagiule! țipă Cântăreanu sărind ca un nebun și scui-pând pe Neneciu între ochi.

Neneciu surâse nepăsător, se șterse cu mâneca cămășii și jucă mai departe cu ceilalți tovarăși, în vreme ce Cântăreanu, svârcolindu-se ca un pește de mânie, se întoarse spre Didina și o luă pe ea la înjurături:

— Fugi d'aici, drăcoaico, că din pricina ta am ghinionul ăsta.

— Aoleu, fire-ai al dracului, dar io-s de vină dacă tu nu știi să joci!

— Fugi, pungășoaico, să nu te iau de păr! Fugi!...

Didina se sculă și se depărtă doi pași, clămpănind cu greutate:

— Mânca-te-ar ocnele!...

Jocul însă nu conteni deloc. Movilițele de gologani se micșorau sau se măreau din clipă în clipă. Doar grămada lui Neneciu creștea treptat-treptat. Pe fețele tuturor se oglindea o spaimă nedeslușită, iar pe frunte și subț buza de jos le licăreau cununițe de sudori reci. Numai pe obrajii lui Neneciu tremura adierea unui zâmbet de bucurie și de răutate, dar și la dânsul, colțurile gurii se lipiseră de dinți dându-i înfățișarea unei fiare flămânde. Dela o vreme însă el începu să strecoare și în buzunare câte ceva. Se făcea că-și numără câștigul și slobozea în vestă leu după leu, încetinel, pe nesimțite.

Cântăreanu pierdu tot ce avuse. Scormoni prin toate buzunarele, prin toate rezervoriile ascunse ale hainelor sale, dar zadarnic, căci pierdea mereu. Incercase toate mijloacele, se înfură, înjura, sărea în sus ori de câte ori pierdea, își smulgea părul, se închina, apoi iar se vâră în cercul jucătorilor. Insfârșit, după ce se curăță ca degetul, se întoarse la Didina:

— Hai, fetițo, dă-mi și mie ceva părăluțe! Uite, m'am ars, dar am așa o presimțire că cu un franc am să câștig tot ce am pierdut!... Hai, dă-mi!...

Didina, în loc de răspuns, îl scuipă în față ca pe-o javră și nici nu se sinchisi de dânsul.

— Dă-mi, Didino... nu mă lăsa de rușine! o cihăi Cântăreanu neconținut. Haide! Dă-mi!...

— Ia lasă-mă 'n pace, golane!... Nu-ți dau nici un ban că m'ai înjurat! urlă Didina strâmbându-se la dânsul ca o pisică ce se apără de o harmalae de câini.

Cântăreanu stătu câteva clipe ca o stană de piatră. Părea că se gândește. Apoi de odată începu a schimba fețe-fețe ca un lunatec. Vinele de pe tâmpile i se îngroșară ca niște lipitori hrănite de sânge, fruntea i se încreți, nările i se umflară, iar pumnii i se încleștară, așa că unghiile i se înfipseră adânc în carne. Incepu a răsufli repede, sforăind ca un bolnav de plămâni. Se năpusti ca o fiară asupra femeii, o înhăță de gât și o tăvăli jos:

— Dă-mi că te omor!

Și o lovi cu pumnii peste cap, peste ochi, peste foale... Ea țipa ca din gură de șarpe:

— Nu dau, hoțule, nu dau... Nu dau!... Aoleu! nu dau!... N'am...

Dar Cântăreanu îi urlă în urechi, neconținut cu ghionturile:

— Ba ai, hoațo, știi bine că ai!...

Femeea se sbătea sub loviturile lui ca o broască strivită în călcâiu; în câteva rânduri se opintise și ea să-i împlânte degetele în ochi, dar Cântăreanu băgă de seamă, își trase capul îndărăt și începu s'o lovească cu picioarele în șale. Și Didina tot mai gemea cu glasul scăzut:

— Nu dau, hoțule, nu dau!... Omoară-mă, dar nu-ți dau nici un ban!

Cântăreanu parcă-și pierduse mințile. Se urcă cu genunchii pe pieptul descoperit al femeii, își încleștă mâna în părul ei destrămat și începu a-o bate cu capul de pământ. Căpățâna Didinei bubuia ca o oală înfundată când atingea brujii de humă, iar ochii îi eșiră din orbite ca două cepe mari roșii. Cântăreanu găfâia și mugea:

— Te omor, hoațo, dacă nu-mi dai!... Iți beau sângele dacă nu-mi dai!...

— Omoară-mă!... Omoară-mă, că nu mi-e frică!

Atunci Cântăreanu, și mai întărâtat, vrând s'o facă să tacă, îi trânti un pumn în nas. Două șiroaie de sânge fierbinte, mohorât bulbuciră brusc din gura și nările femeii, îi roșiră bărbia și gâtul, prelingându-se în picuri rari printre firicelele crâmpoțite de iarbă... Pe Didina o trecură nădușelile, simți un nod acru în gât, dar nu conteni a blodogori, deși cu clăbuci de sânge în gură:

— Omoară-mă, omoară-mă, dar tot nu-ți dau!...

O ploaie de ghionturi îi astupă gura. Părul i se vâlvoi și se amestecă cu pământ și fire de iarbă, iar sângele îi vopsi toată fața cu o mască purpurie de catifea. În sfârșit gemetele ei slăbiră, buzele-i învinețite și mușcate începură a tremura convulsiv, iar mâinile ei sgâriate vrăjeau după aer ca niște aripi zdrobite...

Cântăreanu, pufnind și răcnind ca un taur aprins, o bătu până ce osteni. Atunci apoi îi puse un picior în coaste și o îmbrânci ca pe-o cârpă netrebnică. Femeea, un morman de carne vie, se rostogoli o bucată de loc și rămase nemișcată ca un buștean. Numai sânii stropiți cu sânge, care creșteau și scădeau în răstimpuri rare, arătau că viața nu s'a stins de tot dintr'însa. După un dram bun de vreme însă, totuș își reveni în fire; începu iar a geme ca un animal beteag, apoi se porni pe plâns și plânse, plânse cu sughițuri. Pe urmă deodată, pe neașteptate, desnodă dintr'un ciorap o punguliță umflată de gologani, o cântări o clipă din ochi, și o aruncă lui Cântăreanu care stătea deoparte cu capul între genunchi, ștergându-și sudorile de pe obraji. Cântăreanu se uită întâiu la femeie, apoi la pungă și, fără să scoată un cuvânt, răsturnă gologanii în palmă. O rază de bucurie co-

pilărească luci în ochii lui crunți la vederea banilor. Se închină de trei ori și apoi se amestecă iarăș între jucătorii care, toată vremea cât el bătuse pe Didina, învărtiseră *babaroasa*, nepăsători și liniștiți, ca și când nu s'ar întâmpla nimic.

Didina își pipăi ciolanele stâlcite, își șterse sângele de pe față și de pe gât, se cotoșmăni deoparte pe crăcana unui nuc stingher suspinând și plângând cu o voce care semăna c'un cântec de jale:

— Aoleu și d'aoleu că m'a omorât! Arde-te-ar pârjolul, hoțule și găinarule, că-mi storci și măduva din oase și tot mă omori în bătai! Urî-te-ar și soarele, urî-te-ar și noaptea!... C'ai omorît pe Ghiță Olteanu de pe șoseaua Pantelimon, și ai făcut spargerea cu omor în Călărașilor, și ai jefuit pe ovreiu din Băneasa!... Aoleu, proasta de mine, că nu te-am dat pe mâna poliției c'aș fi scăpat de tine și de bătăile tale, aoleu și d'aoleu!...

Din când în când tăcea, se uita pe-a furișele la Cântăreanu, parcă ar fi vrut să vadă ce face. Apoi iar începea mai dihai și mai jalnic, încât bocetele ei umplură întreg culcușul... Bărbații însă n'o luau seamă. Ei își urmau jocul tăcuți, cu inimile strânse cu broboane de sudori pe față, și priviau cu ochii holbați la zarurile ce se învălmășeau cu iuțeala fulgerului pe mușamaua soioasă.

Un zâmbet șiret, șăgalnic plutea acuma pe buzele lui Cântăreanu. Incepuse să câștige și-i venise pofta să glumească. Arunca în răstimpuri câte-o vorbă de șagă către cei dimprejur, dar glumele îi înghețau pe buze, căci aceștia îi răspundeau prin niște priviri dușmănoase și amenințătoare. Ș'așa nu-i rămânea decât să tragă cu urechea la oftările Didinei; încrunta din sprâncene când îi pomenea despre isprăvile care aveau nevoie de întuneric, dar totuș nu se uita la dânsa. În curând însă Bambaloi băgă de seamă că Cântăreanu strecoară parale în gheată. Il înjură, dar Cântăreanu râse șiret și mai dosi pe loc doi lei. Și ochii îi sticleau într'o văpae de bucurie sălbatecă.

— Ți s'a întors norocul bătându-ți gagică! bombăni Bambaloi care se curățase ca o lămâie stoarsă și acuma privia lihnit la joc.

Cântăreanu zâmbi prostește, scutură îndelungat zarurile în palmă, le aruncă smecherește, iar ele se opriră pereche-pereche... Și în vremea aceasta Didina, schingiuită de bătaie, plângea amarnic și tremura ca o frunză bătută de vânt...

Dar apoi norocul deodată se schimbă ca prin farmec. Cântăreanu începu a pierde și în câteva clipe rămase uscat ca scândura. El însă nu se ostoi. Iși amanetă ghetele pentru cincizeci de bani, apoi pălăria pentru

zece bani. Și toate se duseră pe apa Sâmbetei, căci acuma Neneciu făcea mereu cinci și cinci, șase și șase.

Cântăreanu, ars până în suflet de necaz, blestema ca o babă rea de gură și se bătea cu pumnii în cap:

— Uf, trăznire-ar Dumnezeu toate femeile!... Uf, cu ce gagică m'a bătut pe mine Dumnezeu!... Uf, uf, că i-a părut rău după parale și m'a făcut să-mi pierd și ghetetele și pălăria...

Apoi, vârandu-se printre jucători, li se jeliu cu glas plâns:

— Vedeți cum pate omul, când are o ibovnică afurisită?... Cât muncesc eu și mă trudesc pentru dânsa, fire-ar a dracului, și ea tot îmi cobește a rău și mă amenință cu vânzări și cu năzdrăvăanii... Aoleu, acuș te omor! Aoleu, cum te țin eu ca pe-o cucoană și tu cum îți bați joc de mine!...

Dar Neneciu strâmbă din nas scârbit și îl întrerupse urlându-i în urechi:

— Ce mai tot cârtești, bălosule! Omoară-o, dacă vrei, și nu bate mereu din clanță!...

Cântăreanu se uită lung și întrebător la Neneciu, apoi rînd pe rînd la ceilalți. Inșă pe fețele tuturor citi parcă aceleași cuvinte;

— Omoar'o și nu mai bate din clanță!...

Iși întoarse ochii albaștri tulburați spre Didina care plîngea și acuma și-și ștergea

lacrămile cu poala rochiei de stambă. Mai privi odată la jucători, scrâșnind din dinți ca un câine hain, apoi se apropie de Didina:

— M'am ars, fetiço, m'am ars până la piele! Pentru blestemele tale... Vezi, Didico, de ce mă tot afurisești?...

Didina izbucni deodată într'un hohot amarnic de plâns. Apucă mâna hopuroasă și crăpată a lui Cântăreanu și o duse la frunte, gemând de nenumărate ori:

— M'ai omorât, tăticule! M'ai omorât! Uită-te la carnea mea... M'ai omorât!...

La apus, soarele se ascunse printre copeřișele înroșite ale Bucureștilor. Orașul întreg părea scaldat într'o mare de flacări trandafirii. Nucii dela *Trei Gâște* aruncau o pată neagră uriașă pe pajiștea care începea a aburi în răcoarea înserării... Incetul cu incetul noaptea se coborî pe pământ cu pași de lup, învăluindu-l cu o mantie vânătă închisă, cusută cu mii de mii de stele. În zare, orașul începea a-și aprinde faclele sale galbene răspândind în văzduh o ceață molatecă și alburie, amestecată cu un vălmășag de zgomote lâncezite...

În culcuș, oamenii isprăviseră jocul. Se târâse fieștecăre la locul său și acuma toți stăteau întinși, privind gânditori la cerul împetrișat cu stele, oftând din când în

când ca niște bolnavi cuprinși de durere. Singur Neneciu era neliniștit. Strângea în pumni paralele câștigate, le număra, le vâră în buzunare și iar le scotea să le numere.

— Aoleu, să nu mi le fure careva la noapte! Își zicea neîncetat privind îngrijorat la tovarășii săi, care gemeau cu jind și care îi aruncau în răstimpuri câte-o privire pismătăreață.

În sfârșit, scoase o băsmăluță, înfășură într'însa banii și o vârî în sân; apoi se închină repede de mai multe ori, se lungi și dânsul cu burta 'n sus și începu a pufăi c'un surâs de biruință și de bucurie pe buze...

Intr'o parte mai adăpostită, Cântăreanu și Didina șopteau încetinel, sgârșiți unul lângă altul ca doi tineri îndrăgostiți de curând. Femeea gâfâia și acuma; carnea ei chinuită tremura ca o grămadă de piftie. Pe obraji lacrimile încă nu i se secaseră și buzele-i erau umede și înegrite ca postavul... Cântăreanu o mângâia și-i șoptea cu milă:

— De ce mă tot superi, Didino, de ce mă superi?... O să te omor odată, taică, și mi-ar părea rău...

Apoi, după câteva clipe și oftând din adâncul sufletului, adăogă:

— Dar pentru ce mi te tot împotrivești? Didina se alipi de dânsul ca un copilăș

de țâță la sânul mamei și-i șopti cu o voce tremurată:

— Omoară-mă, tăticule!... Aș vrea să mor de mâna ta!...

Și 'n vreme ce Cântăreanu clătină din cap nedumerit, ea întrebă repede, cu o privire exaltată în ochii plini de lacrimi:

— Iubește-mă, tăticule!... Așa-i că mă iubești?...

Cântăreanu strânse din umeri și zise cu glas muiat:

— O să te omor odată, Didico! Mi-e frică c'o să te omor ș'o să mă bag în ocnă pentru tine!...

— Strânge-mă în brațe, tăticule!... Strânge-mă și mă omoară! murmură femeea svârcolindu-se lângă dânsul.

Susururi slabe se furișau prin frunzișul nucilor. Firicelele de iarbă se înmlădiau și se legăneau prin somn. O pasăre piruia în apropiere o melodie dulce, lină, trăgănată. Peste culcuș, peste împrejurimi se așternu o boare subțire, răcoritoare ca un înveliș țesut din ață de păianjen... Sus, pe cer, stelele licăreau ca o puzderie nesfârșită de luminițe de ceară albă, și licărirea lor părea dulce și amară ca o sărutare de fată mare... Și 'n depărtare orașul nesfârșit gemea înăbușit, ca un uriaș care trage de moarte, și se mistuia în lumina lui gălbuie și vestejită...

CERȘETORUL

Automobilul înghițea lacom șoseaua care se strecura, hopuroasă, peste lanuri înverzite, pe lângă coline împrăștiate ca niște mușuroae uriașe, printre tufișuri uitate aici-colo ca perii în barba unui spân.

Doctorul Ispas, dela spitalul Maica Domnului, se ducea într'o inspecție de surprindere în satul Ciolănești unde se zicea că bântue, ascunsă, o epidemie strașnică de scarlatină.

Era un om blajin doctorul Ispas, veșnic cu zâmbetul pe buze și cu ochelarii pe nas, ras ca un englez și filantrop incorijibil. Oculist apreciat și miop, desfășura o activitate neobosită pentru ocrotirea celor ce-și chinuiesc vieța într'un întunerec fără sfârșit. Ii plăcea să-i zică lumea „apostolul meseriei doftoricești“. De aceea nu primea

niciodată bani pentru consultații, izbutind chiar să cheltuiască cu apostolatul o parte bunicică din averea frumoasă ce-i rămăsese dela părinți.

Acuma se înghesuia în pernele de piele, foarte îngrijorat să nu-l asvârle în vre-un șanț zguduiturile mașinii. Ii stătea mereu pe limbă să poruncească șoferului îndrăgostit de iuțeală să meargă mai cu băgare de seamă, dar parcă-i era rușine să arate că i-e frică. Aerul dimineței, aspru și rece, îl izbea în față și-l înviora.

— Uite sănătatea — se gândia dânsul cu nările în vânt. Toate doctoriile noastre nu fac...

O zdruncinare mai năstrușnică îl sili să-și întrerupă brusc gândurile. Treceau printr'un sat foarte sărăcăcios și murdar. În ogrăzile pline de bălării țăranii priviau cu jind după mașina buiastră, iar pe uliță câini și copii se repezeau la întrecere și chelălăiau de necaz în norii de praf ce se ridicau pe urmele roților.

Soarele scotea capul din zarea lăptoasă drept în față, roșu și obosit, ca un bețiv după un chef cu lăutari. O ceață ușoară aburea din pământurile odihnite, legănându-se alene ca o femeie cochetă. Apoi încetul cu încetul văzduhul se limpezi și se încălzi. Razele începeau a frige.

Automobilul alerga din ce în ce mai nă-

valnic. Satele rămâneau în urmă unele după altele...

Poate din pricina aerului proaspăt, poate din pricina zguduirilor nemiloase, Ispas simți deodată că i-e foame. Și fiindcă se apropiase de țintă, se plecă și strigă șoferului:

— Ascultă, Petre!... Auzi?... Oprești la cârciumă, nu la primărie, auzi?.. Intâi luăm ceva și pe urmă...

Șoferul, rezemat pe volan, cu gâtul întins ca un jocheu întârziat, răspunse moțâind scurt din cap:

— Bine.

Peste câteva minute intrau în Ciolănești și mașina se opri brusc înaintea cârciumei care se pitula, cu o modestie ademenitoare, tocmai în fața bisericii. Pe prispa soioasă vre-o doi țărani, cu luleaua între măsele, se holbau la mașina ce pufăia trudită.

Doctorul se descotoșmăni din tartane, își întinse picioarele amorțite și se dădu jos, scuturându-se de praf.

— Găsim pe aici ceva de mâncare, oameni buni? zise dânsul spre țărani sculați în picioare.

— Apoi de, boerule, ca la țară — făcu un bătrân cu fața prietenoasă și cu niște plete năclăite.

În fața cârciumei se ivi hangiul foarte plecat și încântat.

— Pofțiți, conașule, pofțiți!... Avem orice vă cere inima...

Doctorul Ispas porni să intre. În clipa aceea însă răsări ca din pământ un cerșetor orb, cu cămașa zdrențuită și murdară, desculț, încins cu o sfoară noduroasă, cu o căciulă cenușie într'o mână, iar în cealaltă cu un băț zdravăn, — și se apropia mormăind jalnic și tărăgănat:

— Fie-vă milă de un biet orb... Bogdaproste... Dumnezeu să vă miluiască...

Ispas șovăi puțin, apoi se opri, scoase o băncuță și o aruncă în căciula cerșetorului. Intră pe urmă în cârciumă întovărășit de bolborosirile de mulțumire ale orbului care pipăise în grabă banul și se roșise de bucurie. Așezându-se la o masă auzi bine vocea țăranului pletos de-afară:

— Ia-uite mă, luași băncuța, ai?... Acu dă-i zor s'o bei!...

Și îndată glasul înțepat, sfidător al cerșetorului:

— Las s'o beau că eu am câștigat-o pe ea, nu ea pe mine!

În vreme ce mânca, doctorul se gândi mereu la cerșetorul orb. Să fie oare orb din naștere? Să-și fi pierdut vederea pe urma vre-unei boli? Ce trist e să vezi cerșind un om voinic! Uite, dacă statul s'ar interesa nițel de nenorociții ăștia, n'ai mai întâlni orbi în fiecare comună. Desigur!

Ispas mânca și'n gând se înfuria din ce în ce mai tare pe ceice au putința să facă bine omenirei și care nici nu se sinchisesc de omenire. Bău de dușcă un pahar de bere dela ghiăță și-și zise hotărît:

— Trebuie să mai văd pe sărmanul cela! De unde știi că nu e vorba de vre-o năpastă trecătoare? De ce să nu-l ajutăm să se facă om, dacă-i cu putință?

Plăti, își puse pardesiul și eși mândru că i s'a îmbiat iar prilejul să-și împlinească apostolatul.

În fața cârciumei se adunase o mulțime de țărani care înconjurase automobilul și descoseau pe șofer. Primarul și notarul, prinzând de veste c'a sosit un boer mare, veniră grăbiți și îmbrăcați parc'ar fi mers la biserică.

— Unde-i cerșetorul? întrebă doctorul apropiindu-se de trăsură.

— Pe aici trebuie să fie — se îmbulzi un țăran desghețat. Unde ești, mă orbule? Hai că te cheamă boerul!... Ori te-ai pus să bei băncuța?... Ia vedeți, măi oameni, că doar nu l'o fi înghițit iadul!

Cerșetorul apăru în curând și întinse căciula mormăind mai jalnic și mai disperat. Doctorul Ispas se apropie cu blândețe, dar tânguirile orbului duhneau groaznic a rachiu.

— Ai băut, nenorocitul, ai? îl dojeni dânsul compătimitor.

— Vai de mine, boerule, păcatele mele... Bogdaproste, un păhărel, atâtica... Ce să mai facă omul bătut de Dumnezeu? Vai ș'amar de zilele mele... Fie-ți milă, boerule, de-un biet...

— Bine, bine — i-o curmă doctorul cam plictisit. Vino mai încoace să vedem ce ai la ochi!

Se uită cu luare aminte, îi căscă ochii pe rând, îi întoarse genele pe dos și'n vremea aceasta îl întreba într'una: de când nu mai vede deloc, ce simte când apasă cu degetul pe albeață, de ce s'a apucat de cerșetorie... Iar orbul povestea, oftând des, că s'au împlinit la Paște șapte ani de când nu mai vede lumina zilei, că i-a venit din senin — s'a culcat seara teafăr și s'a trezit dimineața vai de capul lui, — că n'a avut bani să se arate la doctor și că Dumnezeu l'a pedepsit să trăiască din mila satelor... Țăranii se îmbulziau în jurul lor, aruncau câte-o vorbă și chicoteau necrezători în spatele doctorului.

— Nda, da — murmură Ispas după ce-l cercetase amănunțit. Miroși a rachiu ca un porc, ticălosule! Să-ți fie rușine!... Dar la ochi am să te vindec eu. Înțelegi? E o boală care se vindecă până bați în palme... O să te iau cu mine, la spital, și peste-o săptămână vii acasă zdravăn tun. Pe urmă n'o să mai trebuiască să cerșești...

Orbul asculta uluit și gângăvi speriat și fericit:

— Vai de mine, boerule...

Țăranii începură să discute cu aprindere norocul ce-a dat peste cerșetorul lor. Se găsiră îndată suflete miloase să-i dea care un suman, care o cămașă, care o căciulă... Un flăcău sosi degrabă cu briciu și foarfece și, chiar acolo pe prispa cârciumii, îl tunse și-l rase ca pe un boer.

După vre-o două ceasuri, când se întoarse doctorul dela primărie, orbul era ca o floare. Il sui lângă șofer și porniră în mijlocul urărilor de noroc ale țăranilor.

Ispas simțea o mulțumire mare văzând în fața sa spatele cerșetorului. Uite, își zicea dânsul, un om care-și prăpădea viața cerșind și bând rachiu din pomenile adunate! Cu puțină bunăvoință însă poate deveni iar folositor societății... Ehe, dacă s'ar gândi astfel toți colegii, ce mult ar fi alinate suferințele și mizeriile omenești!...

A doua zi se duse mai de vreme la spital, strânse pe interni și pe infirmieri și le povesti, cu amănunte înduioșătoare, întâmplarea cu cerșetorul. Era mișcat și-și ștergea mereu ochelarii și nădușeala de pe frunte.

— Acuma să meargă cineva să aducă încoace pe individ și numai decât să-i facem operația. O simplă cheratită. Și astfel în câteva clipe facem un om dintr'o sărmană ruină de carne și oase!

Doctorul Ispas își umflă puțin pieptul, iar internii îl priviră cu o admirație mută și respectuoasă. O infirmieră grasă sosi în curând cu „individul“ care-și bălăbănea capul înfricoșat și bolborosia într'una:

— Dumnezeu să vă dea sănătate... Dumnezeu să vă aibă în grije...

Operația reuși minunat și peste opt zile cerșetorul, cu ochii limpezi ca lamura, se înființă în sala de operații să mulțumească doctorului și să-și iea rămas bun.

— Ei, așa-i? îl întâmpină Ispas strălucitor de mulțumire. Acuma vezi mai bine decât mine, că uite eu trebuie să port ochelari!... Ei, bravo! De-acuma să te faci om de treabă, ai înțeles? Să muncești, să nu mai bei și să fii în rândul oamenilor!...

Omul bâigui ceva încurcat și sărută repede mâna doctorului. Niciodată nu simțise Ispas o bucurie mai mare decât acuma, zărind două lacrimi curate în ochii cărora el le dăduse iar lumina.

La plecare apoi strânse mâna țăranului, îi mai dădu și un pol de parale ca să aibă acasă și-i zise de mai multe ori:

— Să mai vii pe-aici, ai înțeles? Să nu ne ocolești!...

Și doctorul Ispas a fost foarte bine dispus toată ziua și a istorisit la toată lumea cum a ridicat din noroi și din beznă pe un biet nenorocit. Și toată noaptea a visat cu cer-

șetorul, cum îi mulțumea și-i spunea plângând de fericire că își agonisește viața în cinstea și sudoarea feței...

Intr'o după amiază însă, peste vre-o câteva săptămâni, Ispas se pomenește cu cerșetorul pe neașteptate, la spital.

— Ei ce-i, ce-i? îl agrăi doctorul bucuros.

— Bine, boerule — zise cerșetorul morocănos.

— Ai venit pe la București? N'ai uitat să mai dai pe la noi, ai? Foarte frumos... la vino să-ți văd ochii...

Țăranul nu se apropia. Iși învârtia pălăria între degete și se muta de pe un picior pe celălalt. Vrea să spună ceva și nu știa cum să înceapă sau nu îndrăznia. Doctorul îi văzu încurcătura și-l îndemnă cu blândețe:

— Vrei să-mi vorbești ceva? Spune, nu-ți fie frică, spune!

— Am venit, boerule, să-mi pui la loc ce mi-ai luat de pe ochi — țâșni brusc cerșetorul cu glas în care tremura mult necaz.

— Ce-ai zis? Cum ai zis? făcu Ispas căruia i se părea că n'a auzit bine.

— Așa, boerule... Că dumneata m'ai prăpădit, boerule, de azi nu mai pot căpăta o bucățică de pâine. Doftoriile dumitale, boerule! Șapte ani de zile am trăit cum-se cade și toți oamenii, din cinci sate, îmi dădeau

ba una, ba alta. Acu degeaba stau, degeaba cer, că nimeni nu-mi întinde măcar o mână de făină...

Doctorul Ispas rămase trăznit. Se făcu roșu ca postavul și pe tâmpile îi răsări un șirag de bobite de sudoare. Se uită uluit o clipă, apoi deodată izbucni:

— Eși afară, măgarule! Eși, că te dau în brânci, ticălosule!

Țăranul se îndreptă sfidător în șale.

— M'ai nenorocit, boerule, ș'acu mă gonești, ai? Halal boer, n'am ce zice!... Mi-ai luat pâinea dela gură, m'ai lăsat muritor de foame...

Nu avu vreme să mai urmeze căci doctorul, furios ca un tigru rănit, se asvârli la el și-l scoase afară în pumni și'n palme.

— Auzi, nemernicul! strigă Ispas plimbându-se cu pași mari și dând din mâini amărît. Auzi, hoțul! Măgarul! Netrebnicul! Ticălosul!... Auzi! Auzi!...

P O Z N A

Simțea o sfârșeală aspră prin genunchi și în șale. Ii curgeau sudorile pe frunte, îi sbârliseră sprâncenele și-i făcuseră brazde umede pe obrajii năclăiți de praf și de oboseală. Căra lăzi de smochine din pivnița marelui magazin de coloniale „Corbul alb“ și le așeză într'un camion ce trândăvea în curte.

— Oooh, viață arde-te-ar focul! murmură dânsul oprindu-se în poarta pivniței și ștergându-și nădușeala feței cu mâneca zdrențoasă a hainei.

Niciodată parcă munca nu-l chinuise mai mult ca azi. Inima-i fierbea de necaz și de o răzvrătire neînțeleasă, ca și când i-ar fi pleznit fierea și i s'ar fi revărsat pe furiș în toate tainițele sufletului. Dar fiindcă era om

cumpănit, obișnuit să-și înnece în răbdare pornirile mânioase, Toader Căpățină își scoase luleaua din brâu, o umplu tacticos și o aprinse bombănind vorbe fără șir despre soarta omului...

Era o după-amiază de vară, fierbinte. Soarele bătea cumplit, de părea că și-a pus în gând să potopească lumea toată. Arșița străpungea zidurile și se aduna de pretutindeni, înadins parcă, în curtea strâmtă, gătuită între aripi de case murdare cu uși multe dela care porneau dâre de lături spre gura canalului, băltocită, unde aburea un miros amețitor. Camionul aștepta cu fundul aproape de pivniță, așa încât cele trei mârtoage băteau cu copitele în capacul ciuruit al canalului și strănutau des, ridicând boturile și alungând cu cozile roiul de muște ce li se plimbau pe burtă... Zăpușeala se îngroșa din ce în ce, amuțind toate zgomoatele, coborând din văzduhul încins o tăcere înăbușitoare...

Toader Căpățină pacăia zdravăn din lulea, răzimat de ușciorul pivniței, înfruntând dogoreala cu niște priviri aprinse, cu creerii vălmășiți. Alteori tutunul îl potolea; acuma parcă-l întărâta mai rău, tulburându-i gândurile, tremurându-i pe buze cuvinte aspre, sudălmii și blestemuri. Era furios și nu-și dădea seama din ce pricină anume? Simțea doar că-i clocotește sângele și că în suflet

îl roade, ca un cariu vrăjmaș, nevoia de-a se împotrivi, de-a ridica fruntea și de-a se hărțui cu toată lumea.

Tăcerea mare dimprejur îi sporea mânia. Bătaia soarelui îl supăra de-i venea să se năpustească asupra cailor care-și făceau vânt cu cozile și dădeau mereu din cap ca și când ar fi vrut să-și bată joc de dânsul. Auzea cum bufnește și înjură stăpânul în pivniță. Aceasta îl mai răcorea puțin. Lasă să vadă și el ce-i necazul că destul asuprește pe alții... Și gândindu-se astfel, simțea limpede că toată otrava din suflet i se întoarce asupra patronului. Se mira cum nu l-a urît deloc până azi?

— Toaderel... Toaderel! vuia din pivniță glasul stăpânului, amenințător și înăbușit, parcă l'ar fi strâns de beregată o ghiară dușmană.

— Strigă până-i crăpa! mormăi Toader cu un zâmbet bucuros în ochi, mândrin-du-se că nu răspunde stăpânului. Și de-ai crăpa, atâta pagubă!... Ți-am muncit ca un câine, acu pot să mă mai odihnesc nițel că n'o să piară lumea...

Știa bine că stăpânul trăznește fiindcă ar vrea să isprăvească mai degrabă cu camionul ca să nu întârzie dela gară. Și tocmai deaceea Toader nu mai dorea decât să-l facă cumva să întârzie. Grija stăpânului îl umplea de fericire. Strângea țeava pipei

între dinți și asculta foarte mulțumit cum se frământă glasul stăpânului chemându-l. Parcă niciodată nu-l mângâiase o plăcere mai caldă...

Pe urmă auzi pași apropiindu-se.

— Poftească să vie, că nu-mi pasă—își zise Toader Căpățină neclintit. Ce să-mi pese? Dac'o întârzia, ce mă doare pe mine? Ce mă doare?... Hehe... pe mine nu mă doare!...

Eși chirigiul cu două lăzi în brațe, abia târându-și pașii. Apoi îndată, ca o sfârlează, stăpânul, alergând glonț la camion să pună mâna să așeze lăzile.

Toader nu mișcă; doar că strânse mai tare luleaua între măsele. Peste câteva clipe însă stăpânul, roșu la față și la păr, cu un nas mare coroiat, îl văzu și-i zise, fierbând:

— Da ce-i, Toadere, tu nu răspunzi când te strig?

— N'am auzit—minți Căpățină răspicat.

— Eu mă sbat de nu-mi găsesc locul, iar tu tragi din lulea, ai?

— Nu trag, domnule! făcu Căpățină ascunzând încetinel luleaua în buzunar și adăogând liniștit: Muncesc!

— Muncești, fire-ai al dracului, ai? Asta-i munca ta: un pas să mergi și de două ori să gemi și să te vaiți...

— Cum mă năpăstuești așa, domnule? se cruci Toader cu mirare și supărare în glas.

D-ta nu vezi că curge apa de pe mine parc' aș fi eșit din bae?... Și tot mă mai...

— Ce? Ce? izbucni deodată stăpânul ca un viespe. Ce zici? Mai îndrăznești să răspunzi? Mai ești și obraznic?... Porcule! Ti-călosule!...

Se apropiă de el cu pumnii strânși, gata să izbească. Toader Căpățină însă răspunse iar, mai dârz:

— Nu mă ocări, domnule!... De ce mă ocărești?...

Stăpânul se repezi la dânsul și începu să-l lovească cu pumnii peste obraji, peste cap, pe unde-l nemerea, răcnind într'una:

— Ești obraznic?... Obraznic?...

În clipa când Toader a simțit întâia izbitoră, i-a pierit din suflet brusc toată mânia. S'a lipit de perete și, gândindu-se că trebuie să-și ferească cel puțin capul, a ridicat brațele bâiguind din ce în ce mai posomorât:

— Stai, domnule, nu da!... Ce dai, domnule?... De ce mă bați?... Ce-s eu, domnule? Câinele d-tale?...

Dar loviturile curgeau mereu mai grele. Nu-l dureau cât îl înfricoșau și-l amărau. Se făcu din ce în ce mai mititel, fără să mai crâcnească. Și nu se mai gândea decât să scape mai degrabă din mâinile stăpânului... Iși luă vânt și, într'o clipă mai priincioasă, o tuli în pivniță...

Între lăzile de smochine se desmeteci curând.

— Ce-a fost asta? își zicea neîncetat, apucându-se de lucru, ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic.

Ii țuia urechile, dar tot auzia deslușit cum mai înjură pe-afară stăpânul. Eși cu câteva lădițe în brațe, le încarcă binișor în camion. Chirigiul se sfădea pe înfundate cu caii. Stăpânul mai mormăi o amenințare și intră în prăvălie, trântind ușa...

Toader Căpățină își urmă munca cu mai multă râvnă chiar ca până acuma, dar inima-i era sfâșiată de amărăciune. Schimba din când în când câte-o vorbă cu chirigiul, domol, și-și ștergea mai des sudoarea feței cu mâneca zdrențoasă a hainei. Sufletul lui căuta un sprijin și nu găsea. Bătaia aceasta i se înfipsea în creeri ca un ac de albină, se umfla mereu, strâmbându-se într'o întrebare usturătoare:

— De ce?...

O sucea și o învârtea și n'o putea îndrepta. Al îndurat și alte dăți lovituri mai multe și mai grele, dar nu i-au lăsat în urmă nici o întrebare.

— De ce m'a bătut? își zicea acuma abătut. Ce-am greșit să mă bată?... Mi s'au muiat și oasele de muncă, și tot nu ajunge?

Întrebările se răscoleau unele pe altele, se coborau tot mai adânc în sufletul omului... De vre-o douăzeci de ani robotește la

acelaș stăpân, aceeași caznă zilnică. Era un băețandru când a venit întâia oară aici și „Corbul alb“ o dugheană ca vai de ea, iar stăpânul un biet negustor de nu prea avea nici după ce să bea o gură de apă. Douăzeci de ani... De-atunci stăpânul s'a urcat, a făcut burtă și chelie, dugheana s'a întins și a ajuns marele magazin de coloniale cu filiale și sucursale... Toată lumea s'a schimbat, numai el a rămas acelaș, cu aceeași muncă crâncenă din care Dumnezeu știe cum își hrănește cei șase copii. Douăzeci de ani... Ce viață! Și cum nu s'a gândit el niciodată la astea, cum n'a încercat măcar o singură dată să-și lepede povara, să-și croiască altă cale! A cărat mereu, de dimineață până seara, ce i-a poruncit stăpânul, din căruțe în prăvălie, din prăvălie în pivniță... Mereu, mereu... A răbdat huidueli și lovituri fără să mârâe, parcă n'ar fi avut sânge în vine...

— Ce om mai sunt și eu!... Oooh, viață, viață! murmură dânsul aruncând lăzile în camion, oftând greu și abia îndreptându-și șalele.

Se simțea atât de umil că nici nu mai îndrăznește să se uite în ochii chirigiului care acumă înjura, trântea lăzile și blestema aprig pe stăpân fiindcă îl ține prea multă vreme în arșiță cu căișorii lui...

Toader Căpățină munci până seara, ca

totdeauna, și porni spre casă cu capul în pământ, ca niciodată. Ii era rușine de sine însuși și se ferea din calea oamenilor, ca și când toți l'ar fi disprețuit ca pe un câine pribeag...

Se abătu pela cârciuma din colțul fundăturii în care se pitea căscioara lui. Oamenii vorbeau cu glas tare, țănoși, parcă fiecare ar fi voit să arate că toată lumea se învârtește numai în jurul lui și în slujba lui. Toader se așeză, bău o țuică, ascultă tăcut toate palavrele, minunându-se cum uită oamenii aceștia cruzimea vieții, cum se înșeală singuri... Așa s'a înșelat și dânsul toată viața, așa a trăit în minciuni și închi-puri, până ce azi a văzut deslușit prăpastia...

Când a intrat însă acasă a simțit foarte limpede o răsturnare foarte stranie în suflet. I se părea că a crescut deodată cât un uriaș. Amărăciunea și umilința se ascuseră sau se prefăcuseră într'o mânie întocmai ca după amiazi, înainte de-a izbucni pozna. Iși dădea seama că aici el e omul și stăpânul, și conștiința aceasta îi umplea inima de mândrie.

Nevasta îl mângâia cu privirile și căuta să-i ghicească dorințele. Copiii își mai domoliră glasul... Parcă chiar lucrurile din casă se sileau să-l mulțumească.

Toader trântea, mormăia, înjura și, în a-

ceeăși vreme, simțea o plăcere adâncă văzând cum toți i se feresc din cale...

— Oi fi ostenit rău, Toadere?... Uite-acu-i gata mâncarea — zise femeea cu supunerea întipărită pe față.

Așternu masa, aduse bucatele, dar lui Toader înadins nu-i plăcea nimic. Suduia mereu și era mulțumit că nevastă-sa se supără și se necăjește din pricina lui.

— Da ce-i, bărbate, ai nebunit? izbucni apoi deodată femeea, roșă de mânie.

Toader parcă atâta așteptase. Sări drept în picioare ca și când l'ar fi mușcat o năpârcă.

— Ce zici? Ce faci? Mă înfrunți? De ce mă înfrunți? răcni dânsul.

Și se repezi la ea cu pumnii.

Copiii se porniră pe țipete disperate și se amestecară printre picioarele părinților încăerați... Femeea răbdă un răstimp loviturile, apoi începu să blesteme și în cele din urmă fugi afară urmată de copiii speriați.

Toader Căpățină simți acum o ușurare, parcă i s'ar fi luat o piatră de pe inimă. Se așeză la masă, își tăia o felie zdravănă de pâine și mănca cu poftă. Auzea bocetele și sudălmile femeii, în curte, întovărășite de lacrămile copiilor. Suferințele lor îi făceau bine. Ii aduceau aminte că e stăpân și-i ascundeau suferințele lui.

Toader Căpățină molfăi liniștit și tihnit

până ce plânsetele deafară încetară. Atunci apoi simți un gol greu în suflet, se uită desmetecit prin odaia mută și, oftând dureros, murmură clătinând din cap:

— Oooh, viață, viață, arde-te-ar focul!

GOLANII

— Tăticule! Tăticule! țiuu Margareta, lovindu-se repede cu palmele peste piept, către Gonea Bobocel care se necăjea să-și croiască drum cu coatele prin furnicarul de lume ce se grămădea la intrarea cafenelei.

Gonea se opri o clipă, întoarse capul și, văzând pe Margareta, îi strigă cu glas re-begit, svârcolindu-se furios în puhoiul de oameni:

— Stai că vin, puiule, stai!...

Cernea o ploaie mărunță și grasă ca untura topită. Trotoarele erau negre de umbrelele umflate care se bălăbăneau și răpăiau, ca niște darabanele, sub bătaia picurilor de apă. Lumea, cu rămășițe de zâmbete înghețate pe buze, se grăbea acasă sau se înghesuia la ușile cafenelelor și ale restaurantelor, ca albinele la urdinișuri când le gonește furtuna.

Margareta se adăposti subt cortul de pânză sură al unui galantar, unde un pâlci de oameni muiiați leoarcă priviau cu frică la săgețile albe de ploae, ca un cârd de găini speriate de uliu. Era o fetișcană jigărită, cu fața smeadă, bolnăvicioasă, pe care se citea durerea mută și nehotărâtă a sufletelor pedepsite de Dumnezeu. Imbrăcată c'o rochie neagră, scurtă, de sub care răsăreau două picioare mari cu pulpele groase cât cofele, c'o bluză roșă-zinoberie, învăluită ca într'un sac cu un șorț larg, cum poartă fetele de școală, vedea numai decât că vrea să se facă mai tânără decum este. Dar obrajii spoți c'un strat gros de pudră și sulemenele, ochii stinși cu cearcănele vinetene negrii pe care nici dresurile nu le mai puteau ascunde, buzele cărnose, mușcate și vopsite cu carmin, care păreau o pată de sânge pe o coală de hârtie, și pălăria-beretă tanțoșă, aninată peste clăia castanie de păr străin ce-i împovăra capul, erau parcă urmele și rezultatul celor douăzeci și șapte de ani care nu se mai puteau tăgădui.

— Știi că ești nostimă, măiculiță? îi zise Gonea scăpat cu mare greu din vâlmășagul de oameni; apoi după un scurt răstimp repetă c'un zâmbet straniu, mângâindu-i bărbia: A'oleu, foarte nostimă!...

Fata îl iscodi o clipă și-l întrebă c'un hohot ascuțit și silit:

— Sânt bine?

— Parc'ai fi o ștreqăriță de paisprezece ani... Aoleu, bată-te noroacele, fată, au să te soarbă *fraierii*, au să te soarbă...

Gonea vorbia repede și căutând să-și înfigă privirile în ochii fetei. Margareta însă îl smuci de braț, îl scoase în ploaia care țârâia cu o monotonie plictisitoare, și-i șopti ca un copil corcolit:

— Vino, cocoșelul mării, vino să ne plimbăm și noi nițel!... Vino...

— I-ascultă fă, mi se pare că ești cam taram-taram? strigă Gonea scos deodată din țâțâni. Nu vezi tu cum plouă?... Ce vrei, să mă fac zgulici de dragul tău? Asta o vrei?...

— Vino, tăticule, nu mai cârti! îl întrepruse Margareta astupându-i gura cu palma.

Gonea Bobocel încruntă din sprâncene, bombăni o frântură de sudalmă, dar pe urmă deschise umbrela și porni:

— Hai, hai, șerpoaico... Acu văd că vrei să-ți bați joc de mine... De vre-o două zile văd... Dar să nu mă prostești, Marghiolișo scumpă, că te zugrum și-ți strivesc țeasta ca la un puiu de năpârcă... Uf...

Plecară agale pe Calea Victoriei. Pe fața Margaretei plutea o umbră de bucurie și tremura parcă ar fi gădilat-o un fior de fierbințeală. Cu o mână în buzunarul bărbatului, sărea și se sucea învrăjbind băltoa-

cele cenușii de apă ce începuseră a se lăfăi pe trotuar.

— Mergem până'n capul podului, pușorule, așa-i? Și bem o halbă de bere, și mâncăm o pereche de mititei, și luăm o prăjitură, și...

— Da, da—duhni scurt Gonea care pășia morocănos, pufnind de necaz că iar a lăsat să-l biruiască nepriceputa asta de fată.

Margareta știa că Gonea se frământă și-l pândia cu coada ochiului. Fălciile bărbatului clămpăneau, iar mustățile i se svârcoleau scurt în răstimpuri. Se întoarse spre dânsa cu niște sclipiri albe, pătrunzătoare în ochii care îi jucau în cap ca două mărgele de argint viu.

— Ei, ce-ai isprăvit?... Ai apucat ceva? zise înăbușit, mișcând repede degetele de la mâna dreaptă ca și când ar fi numărat gologani.

Pe fată o păli frica și începu a bate din buze fără să poată scoate vre-un cuvânt. În sfârșit însă se reculese și rosti răgușit:

— Bine, bre, ești chior? Nu vezi și tu că acum nu-i vreme de învârteală?... Plouă nene, nu vezi cum plouă? Unde găsești tu fraieri acu, ai?

Dar Gonea parcă n'ar fi auzit-o; se burzului, roși ca racul fiert și păși din ce în ce mai apăsător, gata-gata să izbucnească:

— Și n'ai luat nimica?... Nimic, nimic? întrebă cu vocea înecată de mânie.

— O piesă...

— Aoleu, o piesă!... O piesă!... Ce să fac eu c'o piesă, ce să fac? crâșni dânsul mușcându-și crunt buzele.

Se apropie de Margareta și, pe-ascuns ca să nu-l vadă lumea, îi rezezi un ghiont în coastă.

— Ești nebun, tăticule? sughiță fata. Vrei să te ducă la poliție?...

— Aoleu, fă, aoleu!... Și tu mai ai poftă să te plimbi?... Plimbare, domnule, plimbare-i trebuie conitei!... I-ascultă, fă!

Margareta șovăi o clipă. Gonea se opri brusc, își împinse jobenul asudat pe ceafă și se puse să înjure în gura mare.

— Dă piesa, taică, dă piesa c'aici te zdrobesc, iac'aici în clipa asta!... Dă-o'ncoace! Ș'acu du-te, *mașer*, și-ți vezi de treabă că te deșăl, te schilodesc, te...

Fata scoase fuga banul din geantă, i-l aruncă și se făcu nevăzută căci lumea, curioasă, se întetea în jurul lui Gonea care răcnea cu ochii bolbocați ca un smintit.

— Vrea să-mi tragă clapa! Vrea să mă părăsească! își zicea dânsul simțind că numai gândul acesta îl frige ca un fier înroșit. Capul i se înfierbântase ca un ibric în care clocotește ceva. Se opri în fața unei vitrine vroind să se hoalbe și el la nimicu-rile acelea pe care cei de seama lui le privesc hămesiți și înspăimântați parc'ar vedea niște lucruri sfinte.

— O piesă! bolborosi Gonea iarăş şi iarăş. O piesă... adică nimic, curat nimic! Atunci ce nevoe mai am de ea?... O şontoroagă bătrână ca dânsa să-mi facă atâta inimă friptă? Aoleu, dar prost mai sânt, nene, prost mai sânt!...

Simţea însă, când rostea cuvintele acestea, că minte, că încearcă numai să se amăgească. Şi atunci îl apuca meteahna înjurăturii şi-i venea parcă să se ia de gât cu toată lumea.

— Dar bine, bre, de ce să mă păărăsească ea pe mine, de ce? Huohoho!... Şi tot mai are obraz să mă mintă ca pe un gogoman! N'am văzut-o eu alaltăeri cu Aristică? Dar ea nu, că era un fraier... Am ştiut că minte şi totuşi n'am bătut-o... Uf, măgarule, măgarule!... Iar de atunci fasoane şi mofturi şi eu nu mai îndrăsnesc să-i fac nimic, căci sânt laş ca o ţoapă... Mă fac de râsul mahalalei, şmecherii o să-şi bată joc de mine şi tot nu mă încumet s'o zdrobesc, uuh!... Ba mai plec şi la plimbare cu domnişoara...

Crâşni iar din măsele, bâlbâi vorbe murdare, între buze i se închegă o dungă subţire, gălbuie de spume şi începu a da din mâini parcă s'ar fi înecat.

Deodată o mână de oţel îl înşfăcă de braţ, iar un glas cunoscut îi pufni la ureche:

— Ce-i cu tine, Goneo?... Ce-ai de umbli aşa ca un mahalagiu de provincie?

Bobocel se întoarse speriat și răspunse cu glas zugrumat:

— Nimic, Aristică... ce să am? Iacă mă gândesc...

Ochii lui Aristică scânteiau ca doi tăciuni aprinși pe fața roșcovană, lată, pe care o împărțea drept în două perechea de mustăți galbene ca paele, întinse de-a curmezișul obrazilor dela o ureche până la cealaltă. Rânjia cu râsul grosolan al unui mutalău, un râs la care luau parte gura, ochii, mustățile, obrazii și chiar nasul lung și subțire care tremura și se îndoia ca o frunză de țigară.

Gonea, privindu-l, simți un fior ciudat prin inimă. I se păru că începe să înțeleagă ceea ce nu înțelegea. Aristică era vioiu și tânăr, tânăr încât părea că te înveselește cu tinerețea lui. Alături de dânsul el era ca o gloabă mocănească lângă un cal năzdrăvan...

Ii trecu brațul pe după mijloc și-i zise râzând:

— Hai, Aristică, să luăm o halbă!... A'stăzi fac eu cinste...

— Parol? strigă Aristică bătându-l prietenește pe umăr, dar apoi ca și când și-ar fi adus aminte de ceva, strâmbă mofturos din nas și urmă: Au, au, au! Imposibil, neiculiță! Trebuie să mă duc căci mă așteaptă... Știi, bre, un mic randevu... Cred că mă 'nțelegi?

Gonea nu putu sufla nici o vorbă. Un nod amar i se înțepenise în gât. Dar se silea să zâmbească larg, cu înțeles, deși presimțirea îi spunea că Aristică se duce după Margareta. Il mai văzu o clipă răzbind printre lumea ce prinsese a forfoti iarăș pe stradă; umerii lui lați și ciolănoși cu grumajii de taur îl ridicau parcă din rândul celorlalți oameni... Și atunci o dâră luminoasă pătrunse în mintea lui Gonea:

— Puterea... puterea și tinerețea...

Rămase câteva clipe aiurit. Abia acum începea să-și dea seama cu tot dinadinsul de ceeace va să zică putere și tinerețe, de farmecul ce se ascunde în aceste două cuvinte. Și acum parcă înțelegea și pentru ce Margareta caută să-l părăsească, și pentru ce dânsul nu poate lupta împotriva lor cum ar trebui...

*

Ploaia încetase. Prin aerul spălat și limpezit însă tot mai sbârnăiau când și când stropi întârziți ca niște boabe scumpe de argint. La spatele cernit al unui nour uriaș se desvelise o baltă roșă-aprinsă de lumină rumenind toată fața orașului îngenunchiat sub plescăiturile reci ale ploii. Șiragurile de geamuri ale palatelor împodobite începură a arde cu flacări galbene-roșcate, ca o pă-

dure minunată de făclii de rășină, iar copeřișele, turlele și fumul acela albăstriu, care se așterne deseori peste capetele Bucureștilor ca un cearșaf nemărginit de dantele, se îmbrăcară într'o haină strălucită de mătase arămie... Numai jos, prin ulițele murdare și întortochiate, o ceață plumburie, gătită leopăia și se terfelea în noroiul proaspăt, ca o femeie beată, deșirată și zdrențoasă...

Gonea rătăci mult pe străzi, cu sufletul răscolit, printre lumea ce năpădisese iarăși trottoarele, mai veselă și mai numeroasă. Simțea cum i se înfige în inimă tot mai adânc un cuiu și nu-l poate smulge, nu știe de ce să se apuce. Se svârcolește și se sfarmă ca un tont, dar nu poate face nimic. Când ar fi nevoie s'o scarmene, atunci o goglește și-i ascultă toanele, iar când ar trebui să se facă n'o vede n'o aude, atunci o înjură ca un hamal. Ea râde de prostia lui, vede el bine cum râde din toată inima și cum îl poartă cu ciga-niga.

— Adică și eu sânt un zevzec și jumătate, s'a isprăvit... Șerpoaica mi se urcă în cap și foarte bine-mi face, are dreptate, căci sânt prost! Degeaba mă cred eu băiat deștept, sânt mai netot ca orice *huidumă*...

Iși trase pălăria pe ochi și se îndreptă, plouat, spre casă, mângâindu-și mustața subțire, cănită ca pana corbului și cărlion-

țată ungurește. Sub mustăți, printre buzele ca două șiruri purpurii, se zgâiau trei dinți viermănoși și înegriți, și o plombă de aur care clipea și licărea mândru în mijlocul feței înguste și galbene ca chihlimbarul. Mergea legănat, tacticos, cum avea obiceiul să se poarte totdeauna pe Calea Victoriei ca să n'aibă boclucuri cu oamenii poliției care îl dușmăneau de mic copil. Și ca să-și dea un aer mai boieresc, întoarse ochii pe dos și începu a fredona, cu o voce de oală crăpată, un cuplet care făcea mare furoare prin mahalalele Bucureștilor.

În colțul străzii însă îl opri brusc un băiețandru pipernicit, cu o mutră tăbăcită, cu degetele lungi și subțiri ca fusele:

— Bonjur, nea Goneo! îi zise, măcar că acum pretutindeni pâlپâia lumina zăcută a felinarelor.

— Bonjur Teacă... Ce vrei? N'ai parale? răspunse Gonea repede fără să se oprească; îi era frică să nu-l vază cineva stând la taifas c'un pungaș cunoscut.

— Ba am parale, nene, am berechet... Vrusei numai să te întreb ce mai faci?...

Și începu a râde șiret ca omul care știe ceva dar nu vrea să spuie. Gonea îl târî mai deoparte și se răsti la dânsul:

— Hai spune, cotarlă, nu-mi umbra cu fasoane!

Pungașul se făcu deodată serios, își scu-

fundă mâinile în buzunarele pantalonilor ferfeniți și întrebă mândru și scurt:

— Ai văzut matale pe Margareta?

Gonea îngălbeni ca și când i-ar fi trântit două palme. „Adică și găinarul ăsta știe... și el știe! Aoleu... Atunci tot orașul știe, numai eu mai cred în mofturi!“ Iși zgâi ochii la băiatul care-și făcuse buzele ca gura unei pungi de bășică:

— Zi, mă, zi! lihăi cu o voce de om bolnav.

Teacă se uită la dânsul cu ochii aprinși de o văpae sălbatică și începu a torăi pe nerăsuflăte, parcă fiecare vorbă rostită i-ar fi luat un bolovan de pe inimă:

— Am văzut, nene, pe Margareta cu Aristică. Mergeau la braț și râdeau și tot mergeau. Apoi odată s'au oprit și s'au pupat în mijlocul străzii, iar oamenii i-au luat cu hu...

— S'au pupat, mă?

— Da, sau pupat. Și Margareta când m'a văzut, a prins a schimba fețe, însă nea Aristică mi-a cârpit o palmă peste ceafă, uite pe-aici, că și acu o simt... Și a zis că dacă-ți spui matale ceva, o să-mi mute fălcile, o să...

Pungașul tăcu brusc sfederindu-și ochii în ochii lui Gonea. Văzu că fața acestuia se schimonosește ca și când i-ar fi dat otravă. Asta îi mai răcoria sufletul ruginit; dacă

l'a lovit celălalt, să pătimească cel puțin ăstalalt.

În mintea lui Gonea gândurile se învâltorau cu așa iuțeală, că nu le mai putea urmări. Stătea uluit, buimac și numai inima îi se svârcolea și tremura. Dar Teacă nu-i dădu răgaz:

— Hai, neică! în șopti cu glas mai muiat. Hai să-i vezi!... O să ți-i arăt cum se plimbă fără pic de rușine...

Se luă în neștire după băiat, cu pași de plumb, ca o vită care merge la zalhana. Trecea pe străzi strâmte și întunecoase unde oameni palizi, îmbrăcați în zdrențe murdare, alergau zăpăciți încoace și 'ncolo cu necazurile tipărite pe față.

Acuma Gonea vedea lămurit că Margareta e gata să-l părăsească. Dar nu putea înțelege ce se petrecea în sufletul lui însuși. Poate l'o fi fermecat hoța?... Nu prea căutase niciodată să-și dea seama dacă o iubește sau nu. Golanii dealmintrelea rareori își pierd vremea cu d'astea. Fetele îi iubesc poate la început, dar și iubirea lor se schimbă repede într'o frică oarbă care, la ele, este mult mai trainică decât iubirea. Oricum însă îl rodea un necaz nespus când se gândea că azi-mâine n'are s'o mai vază pe lângă dânsul. Incepuse să-și închipuie că fata asta e legată oarecum de sufletul lui, poate chiar de viața lui, și în clipa când

s'ar despărți de ea, viața lui ar trebui să iea o întorsătură neașteptată... Și deodată simți o trebuință mare să vorbească, să-și verse focul și aleanul ce-l mistuia. Iși mai domoli pașii și fură cu ochii pe tovarășul său care tropăia foarte grav alături de dânsul, examinându-și din când în când ghețele scâlciate și înglodate.

— Bine, mă — începu Gonea c'un glas jalnic de femeie — acu și tu ești șmecher și știi cum merge lumea... Apoi bine, se poate să vie Aristică să-mi iea pe Margareta iac'așa din senin? Se poate, bre?... Ei, ce zici tu, că ești băiat deștept... ce zici?...

— Nea Aristică-i mai tare — răspunse Teacă cu o mutră întristată.

— Ei da, nici eu nu zic că nu-i mai tare. Bine. Dar ce i-am făcut eu lui să se lege tocmai de Margareta mea? Ce i-am făcut, măi Teacă, ia spune?

— De, Margareta câștigă mai mult dintre toate fetele, știi matale destul de bine — făcu iarăș Teacă privind c'un ochiu la Gonea care clătina din cap nerăbdător căci răspunsurile nu erau de loc pe placul lui. El avea nevoie de mângâiere, nu de mustri ascunse. Vru să-l iea la înjurături, dar totuși se răsândi și urmă cu aceeași voce cadentă, dăscălească:

— Câștigă, firește, dac'o îngrijești cum

se cade. Eu am scos-o din mizerie, acum lesne să câştige... Ş'apoi nu merit şi eu ceva după ce m'am trudit cu dânsa? Nu merit?... Ei, spune tu singur, să vedem, nu merit?...

— Sigur că meriţi — ţivli pungaşul cu vârful limbii.

— Vezi?... Şi Aristică totuşi vine şi vrea să mi-o încânte şi să mi-o răpească. Apoi crezi tu că ăsta-i lucru cinstit? Aşa crezi?

Când cotiră în strada Sfinţii-Voevozi, Gonea zări numai decăt, pe trotoarul din faţă pe Margareta cu Aristică. Veneau încetinel, şoptindu-şi nas în nas, ca doi logodnici. Gonea simţi că-i joacă genunchii, se opri şi se răzimă de un perete, cu privirile pironite la dânsii. Apoi bâjbâi cu mâna ca şi când ar fi vrut să apuce pe Teacă de braţ, dar Teacă o tulise îndată ce dăduse cu ochii de Aristică. Vedea singur că e caraghios şi se pomeni punându-şi întrebări peste întrebări:

— Ce vreau eu acuma? Ce caut aici? La ce-am mai venit aici când ştiam bine că sânt laş, că nu pot să fac nimica?

Se uită înspăimântat la cei doi, cu ochii înlăcrimaţi, parcă le-ar fi cerut iertare... Ei însă râdeau şi nici nu-l vedeau. Iar când îl zăriră, Aristică îi strigă prieteneşte, fără urmă de sfială:

— Bonsoar, Goneo!...

Gonea găsi în cuvintele acestea o zefle-

mea care-i șfichiuia obrazii ca pleazna unui biciu de foc. Și tot atunci îi fulgeră prin minte, ce vrednic ar fi el dacă ar avea acum îndrăzneala și puterea să se arunce la fată și, în fața lui Aristică, s'o înhațe de păr, s'o târască pe pietrele uliței, să-i ciocănească ciolanele... să facă însfârșit o halima de care să se minuneze Bucureștii. Dar picioarele îi erau atât de grele încât i se părea că sânt bătute cu cuie 'n pământ. Numai târziu de tot, când perechea se depărtase deabinele, se urni și el după dânșii șontâc-șontâc, fără să-și dea seama pentru ce, ca un cățel bătut pe urmele stăpânului care l'a huiduit.

Deodată însă băgă de seamă că Margareta și Aristică s'au oprit. Stătu și el și se dosi iarăș lângă perete. La lumina amortită a unui felinar văzu că umbrele lor se apropie o clipă și se contopesc.

— O sărută — mormăi Gonea și mai întunecat.

La câțiva pași apoi se întâlni piept în piept cu Margareta.

— Bine, fă — se sborși el la dânsa — tu faci cabazlâcuri cu șmecherii în loc să-ți cați de învârteală? Tu...

Se întrerupse ca să se poată îmbăla în tihnă. Se simțea parcă mândru și mulțumit că poate iar să răcnească și să înjure. Incruntă strașnic din sprâncene, iar fata vă-

zându-l atât de sărit, se zguli ca o șopârlă și dârdâi cu glas plâns:

— Iartă-mă, tăticule, iartă-mă!...

— Unde-s gologanii? se răpști dânsul cu aceeași voce răgușită.

— Mi-i-a luat — mârâi încet Margareta.

— Aoleu, aoleu! mugi Gonea întorcându-i spatele înțepat și pornind ca furtuna, în vreme ce femeea alerga după dânsul murmurând neîncetat:

— Iartă-mă, tăticule...

— S'a umplut paharul, mândro!... O să te stâlcesc acuma, acuma o să-ți rup ciolanele! urlă bărbatul fără să se uite măcar la ea.

Gonea totuș parcă simțea, chiar și când clămpănea din dinți și înjura surugește, că el nu mai are nici o stăpânire asupra acestei femei. Mai venea dânsa după el și-i răbda ocările, dar firul cel vechiu, împletit din frică și din iubire, care o lăntuia strâns de dânsul, începuse a se destrăma. Sufletul Margaretei s'a schimbat cu desăvârșire și Gonea vedea din ce în ce mai lămurit că numai el este pricina acestei schimbări. Totdeauna bărbatul este de vină când o femeie îl părăsește. Dacă bărbatul e bărbat, femeea trage la dânsul, caută scăpare și adăpost în brațele lui dinaintea tuturor primejdiilor. Căci femeea e slabă și are nevoie de un apărător voinic în vârtejul caznei.

fără sfârșit care este viața. El însă a fost laș. Și-a pierdut cumpătul îndatăce a bănuț că Aristică îi dă târcoale. A bătut-o, și ea știa că pentru Aristică o bate. Iar când femeea mănâncă bătae pentru un bărbat, atunci, dacă nu l'a iubit, va începe să-l iubească... Acuma, firește, totul e târziu...

Margareta ciusmuluia în urma lui cu pași molateci, cu capul plecat puțin, cochet într'o parte. Buzele-i bâiguiau neconțenit „iartă-mă, tăticle“, dar glasul ei se făcea clipă cu clipă tot mai leneș, mai nepăsător. Simțea și ea că n'are de ce să se teamă.

Furia lui Gonea, într'adevăr, scădea și se potolea pas cu pas. Sudălmile i se opreau în gât, bolboroselile înverșunate îi amorțiră pe buze. Iar când intrară în Strada Occidentului, unde aveau o odaie cu chirie, o luă de mână ca pe un copil rău și desmățat pe care mă-sa îl strânge acasă de pe drumuri.

În odăița săracă și dărăpănată amândoi tăcură, ca două buturuge, vreme îndelungată. Ceva neobișnuit și apăsător fâșâia în aer... Margareta se aștepta ca bărbatul, după toate acestea, s'o bată sau cel puțin s'o înjure și să se strâmbe la dânsa. Atunci baremi ar putea să ocărască și să țipe și ea, și n'ar fi nevoită să se rușineze. Acuma însă, fiind silită să stea așa neclintită, să ocolească mereu privirile îmblânzite și întrebă-

toare ale lui Gonea, o cuprinse o rușinare care o stânjenea și o necăjea. Și Gonea înadins parcă nu-și lua deloc privirea dela dânsa. Se încolăcise pe sofaua roasă din care curgeau șuvițele de scamă și, oftând în răstimpuri din baerile inimei, îi urmărea cu ochii toate mișcările.

Insfârșit Margareta nu mai putu răbda liniștea aceasta înăbușitoare și începu a se boci cu hohot... Gonea tresări mirat:

— Acu de ce plângi, maică? Ha?...

Fata bâlbâi cu o voce sughițată și mustătoare:

— Nu mai mă bați, tăticule... nu mai mă bați!...

Pe Gonea nu-l uimi deloc imputarea aceasta; se întinse pe o rână și glăsui trăgănat și căinător ca o bocoavnă străveche:

— Pentruce să te mai bat?... S'a sfârșit, puișorule... vezi tu bine că s'a sfârșit... Ș'a-tunci dece să te bat?... De-acu, iacă, s'a isprăvit... Ce să-i faci? De douăzeci și trei de ani trăesc cu fete ca tine, dar încă nu mi s'a întâmplat niciodată să mă părăsească ele pe mine... Acu tu faci deandoselea... Eî, ce vrei? Tu, poate, ești mai șmecheră... sau poate așa s'a nimerit! Ce poți ști? Lumea-i ciudată. Rareori îi ghițești toanele... Astăzi mă lași tu pe mine, poimâine o să te lase Aristică pe tine. Vezi așa-i lumea, puiule, iac-așa!...

Margareta se târî lângă dânsul ca o pisică bătrână, răsfătată, și începu să-l ogoiască:

— Ce-i Goneo, suflețelule drag?... Adică pentru că m'ai văzut odată cu Aristică, tu crezi că...

— Taci din gură, fă — o întrerupse Gonea într'o bobotă de mânie — eu nu sânt tocmai atât de gogoman cum credeți voi cu Aristică! Eu știu ce știu și văd ce văd...

Apoi, după o tăcere de o clipă, iar se potoli și urmă mai rar:

— Și când mă gândesc bine-bine, văd și eu că aveți dreptate... Acu, ce mai la deal la vale, eu sânt bătrân... Paizeci și șapte, asta înseamnă ceva! Dacă nu mi-aș vopsi părul și mustața, aș rămâne mai cărunt ca lustragiul cela din colțul Buzeștilor... Ș'apoi, la urma urmelor, de ce ți-aș lua tocmai eu gologanii și de ce nu altul mai tânăr și mai fercheș? Pentru tine e cam tot una cine ți-i iea, eu, Aristică sau altul. E vorba numai să ți-i iea cineva, altmintrelea ai avea belele cu borfașii... Ei, și Aristică-i mai tare ca mine, e mai tânăr... mai tânăr...

Dar fata plângea mereu și sughița și murmura:

— De ce nu mă mai bați, tăticule, de ce nu mă torturezi?... Știi tu cum sânt eu... Giupește-mi carnea dacă vrei să te iubesc!...

Gonea o cântări puțin din ochi, apoi con-

tinuă rostind vorbele cu greutate, parcă le-ar fi smuls din adâncul pieptului:

— Eu ți-am luat paralele, dar în schimb te-am îmbrăcat, te-am hrănit, ți-am cumpărat orice ți-au poftit ochii și inima... C'ășa sânt eu, dragă, așa e firea mea. Eu sânt îngrijitorul vostru. Trăesc și eu destul de bine și fără muncă pe lângă voi, n'am ce zice, dar de ce să nu trăesc și eu bine și nemuncit? Nu sânt și eu om? Om sânt, frate, și-mi place să umblu cu minciuna și să lenevesc... Ce! In viață trebuie să fii deștept... Trebuie să știi înșela viața, altminterlea ea e un adevărat iad pentru bietul om... Cu viața nu te poți război, degeaba. Viața nu se lasă biruită de oameni, cel mult înșelată. Pentru aceia care izbutesc s'o înșele, ea e o glumă urâtă, pentru cei care se războiesc cu dânsa e un șir neîntrerupt de dureri... Bine, știu și eu, că odată ș'odată orice înșelăciune trebuie să iasă la iveală, dar poți să știi când o să fie așa? Cel ce a înșelat va fi strivit, da, dar oare nu e învins și cel ce se războiește?

Margareta nu înțelegea nimic din toată vorbăria aceasta. Ea vedea numai că Gonea nu o bate și asta o făcea să-și aducă aminte de Aristică.

In odae se întepeni o tăcere grea ca o pânză neagră pe care tictacul trudit și răgușit al ceasornicului de masă o dumica în

clipe searbede și plictisitoare. Pe urmă Gonea întrebă scurt:

— Când pleci?

— Unde? murmură fata mirată.

— La Aristică...

Un moment Margareta șovăi și se uită tulburată la flacăra galbenă, chircită a lămpii, dar însfârșit răspunse domol, mai mult pentru sine:

— Nu știu...

Și apoi nu mai schimbară nici o vorbă. Mâncară și se desbrăcară tăcuți, parcă acest „nu știu“ ar fi ridicat un zid de piatră între dânșii. Se așezară în pat unul lângă altul. Gonea stinse lampa. Margareta își hodini capul și acuma pe brațul încovrigat-mort al bărbatului, cum se obișnuise în cei doi ani de zile, iar Gonea stătea întins cu fața'n sus, cu ochii pironiți la cercul de lumină mohorâtă pe care candela o tremura în tavan, și număra tictacurile ceasornicului. În hârbul candelii untdelemnul sfârâia încetinel ca o pisică ce toarce la căldură; afară, subt fereastră, pași grei, îndesați se apropiau în răstimpuri, bocănind din ce în ce mai tare, apoi se depărtau și se stingeau iarăș în tăcerea ce se așternea clipă cu clipă tot mai deasă.

În creerii lui Gonea gândurile se vâltorau, se întreceau fără încetare și tot mai nehotărâte. Toate fetele cu care a trăit, go-

loganii soioși ce i-a luat i se perindară prin minte ca niște icoane stranii, iar pe urmă, ca o prăpastie fără fund, i se înfățișa ziua de mâine, neagră și pocită întocmai ca o zi trecută... Căldura ce izvora din trupul adormit al Margaretei i se părea că-i învâlmășește toate gândurile și încetinel, încetinel îi înmoae creerii care încep a picura ca ceara topită pe o lespede albă de piatră...

Când se trezi, în odaie stăpâna aceeași tăcere năbușită. Candela sfârăia și acuma, ceasornicul țacănea neobosit, numai de-afară mai pătrundea un zgomot surd, nedeslușit, zgomotul jalnic și trudit al vieții. Brațul lui Gonea însă se ușurase, căci Margareta nu-și mai proptea capul pe dânsul. Un fior rece îl cutremură din creștet până'n tălpi... Se simți deodată atât de stingher și de părăsit încât inima i se sgârci de durere.

După un dram de vreme se uită împrejur necrezător și mirat parcă, apoi se repezi la dulapul de haine și-l deschise. Era gol.

— A plecat...

Rămase smirna în mijlocul odăii...

Un mănunchiu de raze blânde, veștede intră pe fereastra colboasă, spind odăița c'o lumină tristă și amărită. Firele de praf, desmorțite de adierea căldurii, începură a juca leneșe și cumpătate ca niște moșnegi

cuminți... Și odaia totuș părea pustie ca o șandrama de vechituri.

Incetul cu încetul Gonea Bobocel se desmeteci. Sub crucea pieptului îl apăsa o greutate mare. Incepu să tremure și trebui să se lase grămadă lângă pat. Și, în vreme ce ochii i se înneacă într'un val sărat de lacrimi, gemu slab, sfârșit:

— Of, puiule, puiule!...

SFÂRȘIT

IN EDIȚIA ACEASTA S'AU
ADĂOGAT CĂTEVA BUCĂȚI
DIN VOLUMUL «RĂFUIALA»
CARE NU SE VA MAI RETIPARI.

CUPRINSUL

PROSTII	7
DINTELE	19
BIBI	47
NOROCUL	58
CUCERITORUL	67
NEVASTA	79
CÂNTECUL IUBIRII	90
STRĂNUTAREA	100
SOACRA SFÂNTULUI PETRU	113
IDILA DELA ȚARĂ	121
OCROTITORUL	128
CULCUȘUL	162
CERȘETORUL	184
POZNA	194
GOLANII	204

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII „CAROL I”
IASI

CARTEA ACEASTA S'A TIPARIT
IN ATELIERELE „CARTEA RO-
MĂNEASCĂ“ S. A., IN LUNA IULIE
ANUL 1925, IN BUCUREȘTI.

L I V I U R E B R E A N U

I O N

R O M A N

DOUĂ VOLUME DE CÂTE
300 PAGINI

MARELE PREMIU
NĂSTUREL AL ACA-
DEMIEI ROMÂNE

EDIȚIA A PATRA (A 18-A — 23-A MIE)

L I V I U R E B R E A N U

PĂDUREA
SPÂNZURAȚILOR

R O M A N

UN VOLUM DE 320 PAGINI

EDIȚIA A TREIA (A 12-A — 17-A MIE)

L I V I U R E B R E A N U

ADAM ȘI EVA

ROMANUL CELOR
ȘAPTE VIEȚI

UN VOLUM DE PESTE 400 PAGINI

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCA“

V I U R E B R E A N U

PLICUL

COMEDIE IN TREI ACTE

EDIȚIA A DOUA (A 5-A — A 8-A MIE)